

[Minister Lise Østergaard]

Hvor ubehageligt det end er at måtte erkende, at verdens sikkerhed er baseret på gensidig frygt og ikke på gensidig tillid, så er det dog en kendsgerning, at denne frygtens balance har vist sig effektiv i mange år som fredsbevarende foranstaltning. Men den har sine helt iøjnefaldende skrøbeligheder, først og fremmest den indbyggede tendens til en stadig optrapning af rustningsniveauet i takt med, hvad nye teknologiske udviklinger åbner mulighed for. Begge parter føler sig tilskyndet til at udvikle nye våbentyper, så snart det overhovedet er muligt, ikke for at disse våben skal bruges, men netop for at forhindre, at de bliver brugt. Det er klart, at denne magtbalance både er skrøbelig og sårbar og farlig, fordi den nødvendiggør stadig mere udviklede foranstaltninger og modforanstaltninger.

Det er den danske regerings holdning, at realistiske nedrustningsskridt er påkrævede, og at nedrustningsbestræbelserne må opfylde staternes behov for usvækket sikkerhed på ethvert stadium af nedrustningsprocessen. Nedrustningen må gennemføres på en sådan måde, at der ikke sker nogen forskydning i den militære magtbalance, hverken på regionalt plan eller på verdensplan.

Inden for NATO-alliancen er skiftende danske regeringer til stadighed gået ind for, at NATO i ly af det nødvendige forsvar skal bidrage til politisk forståelse og afspænding. I denne forbindelse vil jeg sige et par ord om den danske atompolitik, der må ses i lys af bestræbelserne for at bevare stabiliteten i Nordeuropa. Som H. C. Hansen udtalte allerede i 1957, var det den danske regerings standpunkt under de dagældende forudsætninger ikke at modtage atomvåben i Danmark. Dette standpunkt er blevet opretholdt, og det er senest kommet til udtryk under statsministerens samtaler i Washington i denne uge, hvor det er blevet præciseret, at regeringen som hidtil ikke vil tillade stationering af atomvåben på dansk område i fredstid, og at der ikke forudses nogen ændring i dette standpunkt under de nuværende omstændigheder.

Som sagt har afbalanceringen af styrkeforholdet mellem Øst og Vest ført til et stadigt øget rustningsniveau. Der er to elementer i styrkeforholdet, som almindeligvis tiltrækker sig opmærksomheden. Det ene er balancen i atombevæbningen mellem USA og Sovjet-

unionen, og det andet er balancen i de konventionelle våben imellem NATO-landene og Warszawapagtlandene i Europa. Der er sket en optrapning på begge områder i løbet af den sidste halve snes år. Tidligere rådede USA over en betydelig overvægt med hensyn til atomvåben, men nu er der tilnærmelsesvis lighed imellem de to supermagter på dette område. Med hensyn til de konventionelle våben er der sket en kraftig forskydning i den militære balance i Europa til fordel for Warszawapagten, bl. a. gennem en betydelig forøgelse af sovjetiske styrker og materiel i Østeuropa.

Magtbalancens skrøbelighed og den nære sammenhæng imellem sikkerhedspolitik og nedrustning kom meget klart til syne under Cubakrisen i 1962. Khrusjtjavs beslutning om at anbringe atomvåben på Cuba var en trussel om en så alvorlig forstyrrelse i supermagternes indbyrdes styrkeforhold, at krisen udløste et psykologisk chok. Men det er interessant at notere sig, at den overståede krise blev indledningen til en periode med mere intense nedrustningsforhandlinger og våbenkontrolaftaler, end det nogen sinde er set hverken før eller efter.

Hvad er nu situationen i dag, og hvordan skal det blive muligt at bremse og helst at vende en udvikling, der bestandig fører frem mod flere og stadig mere avancerede våben?

Vi ser sådan på det, at forhandlingerne mellem supermagterne må komme i første række og føre til forpligtende aftaler om nedrustning af kernevåbnene. I 1972 afsluttedes den første SALT-aftale mellem USA og Sovjetunionen om begrænsninger i antallet af atomvåben, af de våben, der er så langtrækende, at de kan gå fra det ene kontinent til det andet og altså fra den ene supermagts territorium til den andens.

Den anden SALT-aftale er stadig under forhandling, og den skal ikke bare dreje sig om begrænsninger, men om reelle nedskæringer af atomvåbnene. Behovet for, at disse forhandlingers vellykkede afslutning sker snart, er uhyre stort, og samtidig må vi betænke, at disse forhandlinger ikke omfatter mellemdistanceraketterne, og der er i øjeblikket intet forum, hvor denne våbentypes begrænsning forhandles.

De såkaldte MBFR-forhandlinger, som føres mellem repræsentanter for NATO- og Warszawapagtlandene, drejer sig om gensidi-

[Minister Lise Østergaard]

ge reduktioner af styrker og bevæbninger i Centraleuropa, og de vedrører også direkte sikkerhedsproblemerne i Øst-Vest-forholdet. Også her er det formålet at opnå en mere stabil militær balance på et lavere styrkeniveau, samtidig med at der opretholdes en uformindsket sikkerhed for alle parter. Den uhyggeligt store koncentration af militær magt i Centraleuropa taler sit tydelige sprog om nødvendigheden af disse indskrænkninger.

I det stående nedrustningsudvalg i Genève, CCD, føres der bl. a. forhandlinger om udveje til at hindre en spredning af kernevåben til flere lande end de nuværende fem atommagter. Herunder søger man at opnå enighed om en fuldstændig prøvestopaf tale, som også kan blive og vil blive et værdifuldt middel til at bremse en yderligere udvikling af nye kernevåbentyper. Det er en svaghed ved disse forhandlinger, at de ikke omfatter alle fem atommagter.

Disse tre forhandlingsgrupper, jeg har talt om: SALT, MBFR og CCD, arbejder uafhængigt af hinanden, men arbejdet er dog indbyrdes forbundet i den forstand, at fremskridt, eller navnlig mangel på fremskridt i ét forum skaber et klima, som påvirker forløbet i de andre. I alle tre tilfælde er det magtbalancen mellem supermagterne indbyrdes, som er forhandlingernes kerne.

Men selv om supermagternes indbyrdes forhold naturligvis stadig er det helt afgørende for sikkerhedspolitikken på verdensplan, så kan man i dag ane spiren til nye strukturer. Det er jo et direkte resultat af terrorbalancen, at den har bremset supermagternes handlemuligheder og dermed også deres politiske indflydelse i andre dele af verden. Indflydelsen er blevet gradvis mindsket, således at mindre lande har fået større bevægelsesfrihed. Det gælder både mindre lande i den tredje verden og mindre lande inden for forsvarspagterne.

I takt med dette er den store gruppe af, hvad vi kalder ikke-forpligtede lande – dvs. de lande, der står uden for forsvarspagterne – begyndt at gøre sig mere gældende. Deres forum er først og fremmest FN, og det er da også fra denne landegruppe, at initiativet er udgået til afholdelse af den ekstraordinære FN-samling om nedrustning, som FNs generalsekretær har betegnet som den største og mest repræsentative mødesamling, der nogen

sinde er blevet sammenkaldt i nedrustningsforhandlingernes lange historie. Tanken om denne samling blev allerede fremsat af præsident Tito i 1961, men det er først nu – sytten år senere – man har fundet den internationale politiske situation egnet til at indlede nedrustningsdrøftelser på verdensplan.

Siden deres topmøde i Colombo i 1976 har disse uforpligtede lande vist stor interesse for at bidrage til de internationale nedrustningsdrøftelser, som herigennem har fået en ny dimension. Selv har jeg i december og januar måned haft lejlighed til at besøge Jugoslavien og Indien, der begge er fremtrædende repræsentanter for de uforpligtede lande, og jeg har herved fået et meget direkte indtryk af disse landes aktive holdning i nedrustningsspørgsmålene.

Der er kommet et nyt træk i forbindelse med de uforpligtede lande. Det er den politiske sammenhæng imellem nedrustnings- og udviklingspolitikken, som er blevet kraftigt understreget af disse uforpligtede lande, der peger på, at de umådelige ressourcer, som ville blive frigjort, hvis der sker fremskridt på nedrustningsområdet, kan overføres til støtte for u-landenes økonomiske udvikling. Nu vil det næppe virke fremmede, hverken på nedrustningssagen eller på udviklingsspørgsmålene, hvis man ville sætte et sådant direkte lighedstegn imellem de to områder i den forstand, at fremskridt på det ene område skulle være betinget af fremskridt på det andet. Det er klart, at de to formål som hidtil bør forfølges sideløbende hver for sig.

Men spørgsmålet kan have betydelig interesse på et mere abstrakt niveau. Det er baggrunden for et nordisk forslag om, at FN skal foretage en tilbundsående analyse af militærudgifternes indflydelse på alle relevante områder inden for samfundsøkonomien. Det drejer sig om oprustningens og nedrustningens konsekvenser for økonomisk vækst, beskæftigelse, inflation, handelsbalance, forbrug af råvarer og efterspørgsel efter videnskabsmænd og forskere. Endvidere skal undersøgelsen – og det er ikke det mindst vigtige ved den – prøve at belyse mulighederne for en planmæssig og kontrolleret omfordeling af ressourcerne fra militære til civile formål. Den skal kort sagt belyse de bedst egnede metoder til at ændre verdensøkonomien i forbindelse med en mulig omstilling fra oprustning til nedrustning.

[Minister Lise Østergaard]

Fra dansk side håber vi, at dette nordiske initiativ vil blive et konstruktivt bidrag til en vurdering af nedrustningsspørgsmålenes samfundsmæssige sider og af de meget komplicerede økonomiske problemer, som de indebærer.

Forberedelserne til denne særlige samling er nu i fuld gang, og Danmark deltager både i de forberedende drøftelser i New York og i konsultationer mellem de nordiske lande, mellem de ni og inden for NATO. Som følge af formandskabet for EF er det også vores opgave at formidle et samarbejde mellem de ni forud for og under selve samlingen, hvor Danmark endvidere vil beklæde en vicepræsidentpost i samlingsens bureau.

Vi ser den kommende nedrustningssamling som en mulighed for at indlede en ny og mere frugtbar fase i den internationale behandling af nedrustningsproblemerne. Og man kan allerede i dag konstatere, til trods for det i øvrigt ganske pessimistiske billede på dette område, at blot bevidstheden om, at denne konference skal afholdes, har givet nyt liv til nedrustningsbestrebelse. Forhandlingerne mellem supermagterne er blevet intensiveret, og vi ser tegn på god vilje på nogle felter, således f.eks. Sovjetunionens indrømmelse af, at det er en politisk nødvendighed også at standse kernesprængninger til fredelige formål i forbindelse med en aftale om et fuldstændigt prøvestop. Ligeledes den amerikanske regerings overvejelser om begrænsning i den internationale våbenhandel og dens initiativ til at undersøge alle faser af det kernefysiske brændselskredsløb. Begge supermagters holdning afspejler en voksende erkendelse af en fælles interesse i at bremse våbenkapløbet. Endelig kan det noteres, at Frankrig, som ikke har deltaget i nedrustningsforhandlingerne siden begyndelsen af 1960'erne, for nylig har fremsat visse nedrustningsideer hvilket i hvert fald viser vilje til at engagere sig mere aktivt i den internationale nedrustningsdebat.

Fra dansk side er vi indstillet på at gøre vores til, at den ekstraordinære samling kan føre til håndgribelige resultater. De procedurerregler, som gælder for FNs ordinære generalforsamlinger, skal også anvendes på nedrustningssamlingen, dog således, at beslutninger, som vedrører de substantielle spørgsmål, så vidt som det overhovedet er muligt skal træffes ved consensus. Den ordening viser, at

man styrer mod en samling, som forhåbentlig vil blive præget af vilje til samarbejde og undgåelse af sammenstød.

Det er regeringens opfattelse, at programmet for det fortsatte nedrustningsarbejde bør have en meget præcis og handlingsorienteret karakter, og at det bør angive en klar prioritering af de foreliggende opgaver. Vi ønsker, at hovedvægten bliver lagt på nedrustningsinitiativer, som har en realistisk chance for at blive ført ud i livet i en relativt nær fremtid. Denne holdning deler vi i øvrigt med de andre vestlige lande, mens de uforpligtede lande ønsker, at samlingen også skal opstille handlingsmål på mellemlang og på lang sigt.

Så til slut lidt om vores prioritering af nedrustningsforslagene.

Med hensyn til de konkrete nedrustningsinitiativer vil vi give den højeste prioritet til en afslutning af en SALT II-aftale om en reduktion af supermagternes atomrustninger. Alternativet til dette er jo et uhæmmet atomrustningskapløb, som kan få de aller alvorligste følger for afspændingspolitikken. Yderligere mener vi, at en høj prioritering af SALT II-aftalen vil være i stand til at lægge pres på supermagterne med hensyn til at nå til enighed.

Vi vil også give meget høj prioritet til, at der opnås en fuldstændig prøvestopaf-tale, som vil bidrage til at hindre atomspre-dning. Netop dette er et spørgsmål, som vi har engageret os meget i fra dansk side, faktisk så meget, at vi under afstemninger i FN til tider har taget standpunkter, der har skabt os visse problemer i forhold til andre EF-lande og andre NATO-lande.

Endvidere vil vi lægge vægt på, at der træffes foranstaltninger imod spredning af atomvåben, og denne prioritering er en af grundene til, at den danske regering har tilsluttet sig det amerikanske forslag om en nøje gennemgang af hele det kernefysiske brændselskredsløb.

Forbud imod kemiske og radiologiske våben sætter vi også højt. Det hører også til de forslag, som kan og bør virkeliggøres meget hurtigt. Endvidere lægger vi vægt på, at man når frem til et forbud imod de særligt inhumane konventionelle våben – vi tænker dels på brandbomber, dels på de såkaldte fragmentationsbomber, som ikke blev omfattet af de to tillægsprotokoller, der for nylig er undertegnet, til Genève-konventionen af 1949.

[Minister Lise Østergaard]

Endelig som det sidste finder vi, at de seneste politiske udviklinger meget kraftigt peger på nødvendigheden af, at man enes om egnede former for effektiv kontrol med den internationale våbenhandel.

Dette er de kortsigtede mål, som skulle kunne realiseres hurtigt, og de kan godt forekomme beskedne. Til gengæld er de realistiske, og det er for os at se fuldstændig afgørende, at nedrustningsforhandlingerne nu fører til håndgribelige og forpligtende aftaler. Tidligere nedrustningsdrøftelser har alt for ofte været præget af storladne forslag, som i virkeligheden har sigtet mere mod propagandahensyn, end de har været udtryk for redegørelse nedrustningsvilje.

Det er også afgørende, at handlingsprogrammet bliver fulgt effektivt op, og selv om vi nok ikke direkte kan sammenligne nedrustningssamlingen med sikkerhedskonferencen, kan vi måske dog se en vis parallel. Hvis den ekstraordinære samling får et konstruktivt forløb, kunne man tænke sig, at den blev begyndelsen til en proces, hvor aftalte mål inden for nedrustningsområdet med visse mellemrum bliver taget op til vurdering og ført å jour i lyset af de opnåede fremskridt. En effektiv opfølgning vil også være et vedvarende pres for at opnå håndgribelige resultater.

Men uanset sine resultater vil den ekstraordinære samling om nedrustning under alle forhold påkalde sig betydelig international opmærksomhed. Det, finder vi, har i sig selv værdi, fordi det vil stimulere offentlighedens interesse for nedrustningsproblemerne, og det er indlysende, at det her drejer sig om problemer, som alene kan løses under forudsætning af den størst mulige folkelige opbakning.

Gert Petersen (SF):

Vi er herhjemme vænnet til at betragte rustningsproblemerne sådan ud fra en lidt provinsiel synsvinkel. Når man herhjemme diskuterer spørgsmål om oprustning, er det næsten altid Europa, man diskuterer, hvis ikke det da lige er Østersøen. Det er svært at komme ud over Østersøens niveau for mange, der deltager i debatten herhjemme, ikke mindst forsvarets efterretningstjeneste, som af den ene eller den anden grund nu er begyndt at udsende pjecer, en ny opgave, tør

jeg nok sige, for forsvarets efterretningstjeneste. Men den har jo påtaget sig så mange opgaver i årenes løb, så hvorfor ikke også gå ind i public relations- og propagandaarbejdet. Og når den udsender pjecer, er det om Østersøen og oprustningsproblemerne i Østersøen.

Selvfølge skal man ikke ignorere de nære problemer, men man bør alligevel huske på, at det globale aspekt er det afgørende. Det globale aspekt er selvfølgelig også et spørgsmål om øst-vest relationerne, for det er her, vi har den største ophobning af masseødelæggelsesvåben, men det er også et spørgsmål om en uholdbar nord-syd situation.

Lad mig nævne, at en fjerdedel af jordens befolkning – det er den fjerdedel, som vi er så heldige at høre til – forbruger 48 pct. af fødevarerne i verden. Af de øvrige må halvdelen af klodens befolkning – de, der bor i Asien og Afrika – nøjes med 18 pct. af fødevarerne i hele verden. Det er naturligvis i det lange løb en uholdbar situation.

Det er vores opfattelse i socialistisk folkeparti, at Danmark ved sin aktive deltagelse i en militærblok har et medansvar for den nuværende groteske situation. Det skal dog ikke afholde os fra at forsøge at overtale regeringen til at tage visse initiativer, for vi kan såmænd selv fremføre eksempler på, at også pagtlande – og her kunne jeg på den vestlige side nævne Holland som eksempel, på den østlige Rumænien – kan presse langt mere aktivt på for at få ændret den nuværende rustningstendens, end f.eks. Danmark har gjort.

Vi synes, at Danmark burde følge disse eksempler. Vi synes, man skulle arbejde for, at alle små og mellemstore stater, netop dem, der ikke kan mistænkes for at have stormagtsinteresser, forener deres bestræbelser i denne problematik, hvad enten de er alliancefri eller medlem af den ene eller den anden pagt.

Jeg vil så sige nogle ord om selve øst-vest balancen. Her oplever vi, at supermagterne fortsætter og intensiverer deres oprustning, helt klart med Amerikas Forenede Stater som den drivende kraft, den, der hele tiden tager initiativet. Lad mig nævne, at det amerikanske militærbudget i 1978 bliver større end nogen sinde tidligere, og større end under Vietnamkrigen, nemlig på 117 mia dollars. Det er ganske godt klaret af en præsident,

[Gert Petersen]

som vistnok vandt valget bl. a. på at love at reducere det amerikanske militærbudget.

Men penge siger jo ikke alt, og det er nok så meget de konkrete tiltag, som tiltrækker sig interesse. Her vil jeg pege på sådanne teknologiske gennembrud i USA som Trident u-båden, det nye C4 Trident missil, de såkaldte cruise missiles, som er forsøgt oversat til dansk ved stifinderraketter eller bærepanskraketter – jeg synes, at ordet stifinderraketter er meget rammende, jeg skal komme tilbage til dem – og endelig neutronbomben.

Det britiske institut for strategiske studier, Institute of Strategic Studies, som jeg i det følgende vil bruge som hovedkilde, også fordi jeg aldrig har været ude for, at man på vestlig side har anfægtet instituttets oplysninger, anslår, at De Forenede Stater i begyndelsen af 1980erne vil råde over ca. 14.000 nukleare sprængladninger, altså sprængladninger med enten atombombeudløsning eller brintbombeudløsning. Desuden må man fastslå – det er i al fald min faste overbevisning, at både cruise missile og neutronbombe udgør kvalitative spring i udviklingen ganske som i sin tid den første atombombe.

Heroverfor står så den sovjetiske oprustning. Det ses af instituttet for strategiske studiers oplysninger, at der ikke på noget punkt er tale om kvalitative spring i stil med de amerikanske, måske undtaget Backfire flyvemaskinen, men af den produceres der kun ca. 25 om året. Derimod er der tale om en kraftig oprustning af flåden, og der er tale om en udvikling henimod øget præcision for de konventionelle våben, men stadig langt efter USA. Det britiske institut anslår, at Sovjetunionen i begyndelsen af 1980erne med det nuværende udviklingstempo og de planer, man kender til, vil råde over ca. 7.500 nukleare sprængladninger, altså vil der stadig væk være tale om en ganske enorm amerikansk overlegenhed. Kun i selve Europa er der tilsyneladende tale om en talmæssig østlig overlegenhed, når det gælder soldater, tanks og fly, men den forrykkes også her af styrkeforholdet på det nukleare område, idet man regner med, at NATO, dvs. USA, råder over ca. 7.000 taktiske atomvåben placeret i Europa mod ca. 3.500 på den anden side placeret i Warszawapagtens område.

Der er også tale om en række kvalitetsforskelle i våbenudstyr i Atlantpagtens favør. Man også her må det afgørende være, som

det siges af instituttet for strategiske studier, at området ikke kan betragtes isoleret.

Under alle omstændigheder forekommer den fortsatte oprustning yderst faretruende, også fordi den er ulogisk selv set ud fra terrorbalancens eget synspunkt. Man regner med, at der i dag er opmagasineret nuklear sprængkraft svarende til 15 t gammeldags trotyl pr. indbygger på hele kloden, og så er spædbørn og oldinge iberegnet. Man kan spørge: kunne denne terrorbalance, denne frygtbalance, egentlig ikke opretholdes med bare en sprængkraft, der svarer til ½ t trotyl pr. indbygger, hvorfor 15 t?

Man må spørge: hvorfor den bestandige forøgelse af sprængkraften? Hvorfor disse nye forsøg på gennembrud? Hvorfor arbejder rustningsindustrien under højtryk, og hvorfor opnår rustningslobbyerne så ofte gode resultater set fra deres synspunkt?

Inden jeg besvarer de spørgsmål, vil jeg godt gennemgå to eksempler på sådanne gennembrud. For det første den omtalte cruise missile raket, som jeg altså vil oversætte ved stifinderraketten. Det er i og for sig en gammel historie, den har eksisteret igennem mange år, men den er blevet til noget helt nyt i kraft af udviklingen af elektroniske mikrokredsløb, som monteres i raketten med det resultat, at den er i stand til efter en indkodet kurs at finde vej under selv de mest komplicerede forhold og ramme sit mål med en hidtil uovertruffen præcision. Desuden bevæger denne stifinderraket, hvis rækkevidde er på 2.500–4.000 km, sig meget lavt, under et normalt radarsigte. Der er foreløbig, jeg siger udtrykkelig foreløbig, tale om et amerikansk patent, hvis man må bruge det udtryk, men der er ingen som helst tvivl om, at en masseproduktion af stifinderraketten vil vende op og ned på den såkaldte balance og skærpe og forøge kaprustningen.

Et andet eksempel, som jeg vil fremhæve, vedrører neutronbomben. Herom er det blevet sagt af den danske udenrigsminister, og jeg ser, at senest har statsministeren fortalt den amerikanske præsident det, at det bare er en anden slags atombombe. Dermed har man både sagt, at vi ikke vil have den placeret her i Danmark, og at der, som udenrigsministeren har været inde på det ved flere lejligheder, ikke er noget særlig nyt i denne neutronbombe, så bortset fra at vi altså ikke vil have den på vores område, hvorfor skulle

[Gert Petersen]

man så råbe så voldsomt op om den? Det er ikke rigtigt. Neutronbomben adskiller sig kvalitativt fra gængse nukleare bomber. I princippet er den en lille brintbombe, men dens virkning sker næsten udelukkende gennem stråling, gennem neutronstråling. Effekten skyldes, bortset fra den inderste kerne på ca. 200 m i radius omkring sprængningsstedet, hvor effekten er den samme som ved en normal atombombe eller brintbombe, at disse neutronstråler gennemtrænger alt stof, det er en egenskab ved dem, men de beskadiger kun levende væv. Det skyldes igen, at de afgiver energi til vævcellernes brintatomkerner, og dermed ødelægger de vævets molekylestruktur. Lad mig tilføje, at tilintetgørelsen af det levende væv ikke er noget, der sker fra det ene øjeblik til det andet. Der er tale om en periode på i nogle tilfælde, når man er helt tæt ved, få timer, men hvis man er længere borte, op til 14 dage og en måned, før den ødelæggende effekt medfører døden.

Her er også foreløbig tale om et amerikansk patent, og også her vil masseproduktion og massespredning ryste den nuværende balance og skærpe kaprustningen.

Hvorfor nu disse nye våben, som ikke skal erstatte de gængse masseødelæggelsesmidler, men supplere dem? Den eneste logiske forklaring er, at indehaveren ønsker at komme i en klar overlegenhedsposition, om jeg så må sige hele vejen rundt. Bemærk, at disse våben også kan bruges i andre sammenhænge end øst-vest sammenhænge. Stifinderrakettenes præcision og neutronbombens skånsomhed over for såkaldte materielle værdier gør dem til ønskevåben i kolonikrige, såkaldte politiaktioner og borgerkrige. Men derudover indicerer supermagternes våbenkapløb, at man – og det synes især at være USA, der er i stand til det – stræber efter, at den nuværende frygtens balance skal udskiftes med en klar overlegenhed. I forvejen er De Forenede Stater, som jeg sagde, totalt overlegne med hensyn til nukleare sprængladninger, men det hjælper ikke meget, så længe modparten i givet fald kan bevare sin evne til at slå igen.

I princippet stræber både De Forenede Stater og Sovjetunionen efter at opnå en sådan angrebs- og forsvarsstyrke på det nukleare og det konventionelle område, at man kan knuse og lamme modparten med ét slag, nemlig det første. Når denne overlegen-

hedsposition er opnået – og sådan som spiralen fungerer i øjeblikket, ser det ud til, at USA vil opnå den først – er der ikke længere nogen balance baseret på gensidig frygt for, at den anden part skal kunne slå tilbage, hvis man starter et angreb. Balancen vil være kipet, og med ord som er formuleret af det svenske nedrustningsinstitut SIPRI, sandsynligheden for en kernekrig bliver bestandig voksende.

Jeg skal så sige nogle ord om den tredje verden. Der har været en vis tendens blandt de vestlige industrilande til at fokusere på oprustningsproblemerne i udviklingslandene. Selvfølgelig er det også betænkeligt, at deres militærudgifter er steget med 200 pct. i de sidste 10 år og nu beløber sig til ca. 480 mia kr. på årsbasis, men det er stadig væk industrilandene, hvori der kun bor $\frac{1}{4}$ af jordens befolkning, der tegner sig for 1.960 mia kr. årlig. Hertil kommer, at langt den tungeste del af udviklingslandenes rustningsudgifter falder på Mellemøstlandene, som befinder sig i en konfliktsituation.

Man bør også tænke på, at mange udviklingslande har fået højst usikre grænser i arv fra imperialismen, det gælder især i Afrika, og at supermagterne selv intrigerer for at skabe spænding og øge oprustningen i udviklingslandene. De talrige krige i den tredje verden taler deres eget sprog.

Endelig skal vi på ingen måde idealisere udviklingslandene. Mange af dem, især i Latinamerika og Afrika, er militærdiktaturer, som opretholder forældede strukturer og ofte repræsenterer imperialistiske interesser. Udviklingslandene skal under alle omstændigheder på kort tid gennemløbe den udvikling, vi i Europa har haft mange hundrede år til, og den imperialistiske struktur, der reelt eksisterer fortsat, selv om formerne er anderledes, forsinket yderligere udviklingen.

At industrilandene er en afgørende faktor i militariseringen af den tredje verden, fremgår af statistikken. I de sidste 5 år er der leveret for 550 mia kr. våben fra nord til syd. Over halvdelen er leveret af De Forenede Stater, 26 pct. af England og Frankrig tilsammen og 18 pct. af Sovjetunionen.

Trods den delvise militarisering af den tredje verden, eller måske netop derfor, er der ingen tvivl om, at de allerfleste udviklingslande er stærkt interesseret i nedrustning. Lederne i disse lande er udsat for et

[Gert Petersen]

pres nedefra, et pres for sociale ændringer og teknologiske fremskridt på det civile område, som ikke er forenelige med de store rustningsbyrder og især da ikke med den globale ressourcefordeling, som skyldes, at industrilandene bruger næsten 2.000 mia kr. om året på militær og oprustning.

På den baggrund kan man forvente, at en række udviklingslande vil lægge et stærkt pres på industrilandene på FNs generalforsamling for at fremkalde en opbremsning i deres rustningsudgifter og en begyndende omfordeling af ressourcerne. Jeg vil meget stærkt opfordre regeringen til at tilslutte sig dette pres, det er den vej, pression skal rettes. Hvis man tror, at nedrustningen skal startes i den tredje verden og man af den grund vælger at lægge pres på udviklingslandene, har man spændt vognen foran hesten og kommer ingen vegne. Med hvilken ret ville man f.eks. overtale de såkaldte frontstater i det sydlige Afrika til at nedruste? De bruger tilsammen på oprustning kun ¼ af, hvad Sydafrika bruger.

Endelig til slut nogle ord om nedrustningsforhandlingerne. Det har ikke skortet på forhandlinger gennem de sidste 10 år, men på resultater. Jeg indrømmer, at visse resultater er opnået, men fællesnævneren har dog været først og fremmest visse begrænsninger, en lukning af visse rustningsmuligheder, i hvert fald indtil videre, men ingen reelle resultater. Det skyldes dels supermagternes stræben efter overherredømme og overlegenhed, dels imperialismens fortsatte behov for at kunne udføre gendarmtjeneste kloden over, dels også den enorme ulighed i fordelingen af goderne verden over og vel også rustningslobbyernes virksomhed. De sidste er jo meget aktive for tiden, det mærkede vi også her i Danmark, da der var noget med nogle F-16 fly.

Jeg er også bange for, at NATO befinder sig i et tidehverv. Ideen om en Europahær er ikke død og må ikke ses i modsætning til NATO. Den hænger tværtimod sammen med den gamle idé om det atlantiske fællesskab, der skal bygge på to søjler, en nordamerikansk og en vesteuropæisk. Samtidig spores der hos amerikanerne, f.eks. general Haig, en voksende interesse for at udvide NATOs virkeområde til den tredje verden og iværksætte en omfattende offensiv for at gengive Vesten en del af den tabte indflydelse.

Heroverfor står, det må man sige, en dyb konservatisme og en frygt i den sovjetiske del af det internationale system for, at nye Dubcekbevægelser skal true det hierarkiske system og demokratisere samfundene, hvilket selvfølgelig ikke betyder nogen kapitulation over for imperialismen, men vil være et nedlag for Stalins arvinger. Vel indser lederne behovet for visse forandringer, men deres konservatisme tilsiger dem, helt på linje med de danske konservative, at forandringer skal foregå umådelig langsomt, og helst uden at nogen mærker det. Derfor kan disse ledere ikke se, at en demokratisering ville medføre en enorm styrkelse af det socialistiske system i konflikten med det kapitalistiske, og det får følger for deres holdning til den internationale politik.

Alt dette tilsammen betyder, at international nedrustning fortsat har ringe kår. Det bør ikke få nogen til at drage den konklusion, at så bør man give op og lade stå til. Man kan vel paradoksal t sige, at jo ringere kår nedrustningen har, jo mere brug er der for den.

Vi opfordrer den danske regering til ved den forestående generalforsamling at se bort fra pagtbindinger og andre bindinger og først og fremmest lade sig lede af behovet for, at der nu må ske noget på nedrustningsområdet, og det vil sige at søge kontakt med andre små og mellemstore stater, der er kommet frem til en tilsvarende erkendelse. Det vil også sige at vende sig imod de nye masseødelæggelsesvåben, som er i færd med at dukke op, og som, hvis de slår igennem, under alle omstændigheder vil hindre en international nedrustning. Jeg synes, at tiden er inde til igennem den offentlige opinion at prøve på at bremse den farlige udvikling, som er i gang, og vende den tendens, som vi nu har sloget med uden at kunne vende den igennem de sidste 30 år.

Jeg skal derfor fremsætte forslag om motiveret dagsorden, et forslag, hvori vi ikke alene peger på den nuværende kaprustning, dvs. den nuværende oprustning med atombomber, og hvad ved jeg, men også på det, som er det særlige i den nuværende situation og det særlig farlige, at nye masseødelæggelsesvåben er dukket op, og hvis de slår igennem, kan vi være sikre på, at vi ikke bare ikke kommer af med dem, men vi kommer heller ikke af med de eksisterende øvrige arsenaler

[Gert Petersen]

af masseødelæggelsesvåben. Jeg fremsætter altså følgende:

Forslag om motiveret dagsorden.

»Idet folketinget dybt beklager den fortsatte kaprustning,

opfordrer tinget regeringen til også at vende sig mod fremstilling og spredning af nye masseødelæggelsesvåben, herunder neutronbomber, og at lade denne holdning komme til udtryk på FN's ekstraordinære generalforsamling vedrørende nedrustning

og går dermed over til næste sag på dagsordenen.«

Jeg skal anbefale denne dagsorden.

Tredje næstformand (Nathalie Lind):

Der er nu fremsat følgende forslag om motiveret dagsorden: (se ovenfor). Dette forslag indgår nu i forhandlingen.

Lasse Budtz (S):

Må jeg først sige, at socialdemokratiet er enig med ordføreren for forespørgerne og minister Lise Østergaard i, at denne debat er overordentlig vigtig og nyttig, og jeg vil også gerne gentage, hvad jeg tidligere har sagt og andre med mig, at deldebatter om udenrigspolitikken ved siden af den store årlige debat om hele udenrigspolitikken er en fordel.

Skulle der være nogen, der ikke forstår nytten af denne debat, er det nødvendigt og nyttigt at opremse nogle tal, og jeg kan ligesom forgæveren på denne talerstol heller ikke stå for fristelsen.

Ifølge FN's egne statistiske oplysninger anvendes der nu i hele verden ca. 350 mia dollars årlig til militæruddgifter og heraf alene 70 pct. af supermagterne. Den internationale våbenhandels årlige omsætning andrager ca. 20 mia dollars. Man regner med, at den militære forskning beslaglægger mellem 25 og 40 pct. af videnskabsmændene inden for det teknisk-videnskabelige område og forbruger 20-30 mia dollars eller ca. 40 pct. af alle forskningsbudgetter. Ca. 95 pct. heraf falder på de industrialiserede lande. Bare 5 pct. af militæruddgifterne vil kunne bringe udviklingsbistanden op på det, man har sat som mål for indeværende år. Allerede i 1975 havde man regnet ud, at verden brugte 200 mill.

d.kr. i timen på militæret. På det tidspunkt brugte FN's internationale arbejde for fred og udvikling 160 gange mindre end militæret, og de rige landes bistand til u-landene var 20 gange mindre end udgifterne til militæret.

I en glimrende folder om nedrustningsproblemer gør FN-Forbundet opmærksom på, at verdens militæruddgifter er større end alle landes samlede udgifter til uddannelse og sundhedsvæsen.

Jeg beklager denne måske nok lidt monotone oplæsning af tal; de er svære at opfatte, når man ikke læser dem, men jeg håber alligevel, at tallene giver et indtryk af problemets formidable størrelse.

Der er med andre ord en massiv baggrund for, at FN på ny kaster sig ud i en behandling af nedrustningsproblemerne ved den ekstraordinære generalforsamling til sommer, men man skal være forsigtig med at vente sig alt for meget, for man kommer ingen vegne, hvis ikke såvel de to supermagter som udviklingslandene for alvor erkender nedrustningens nødvendighed. Men den ekstraordinære generalforsamling skulle dog i hvert fald kunne udarbejde en hensigtserklæring for nedrustningen og måske også et handlingsprogram.

De nordiske landes foreløbige bidrag var, som ministeren nævnte, et forslag, som blev fremsat og vedtaget ved sidste ordinære generalforsamling om en dybtgående undersøgelse af forholdet mellem nedrustning og udvikling. Hvilke konsekvenser vil en nedrustning få for væksten, inflationen, handelsbalancen, råvarerne, efterspørgslen efter videnskabsmændene og ikke mindst beskæftigelsen?

I en FN-rapport har man allerede beskæftiget sig noget med det sidste. Det viser sig i modsætning til, hvad de fleste tror, at forsvarsinvesteringer ikke er noget godt middel i kampen mod arbejdsløsheden. I undersøgelsen er man kommet til det resultat, at store rustningsudgifter bidrager til arbejdsløshed. Ifølge amerikanske beregninger skaber 1 mia dollars i militære udgifter 76.000 arbejdspladser, medens man får 100.000 nye job, hvis man investerer samme beløb i den såkaldt civile industri. Hvis man frigiver pengene til privatforbrug gennem skattelettelser, skulle det i USA give 112.000 nye stillinger, men det skaber selvfølgelig en hel række an-

[Lasse Budtz]

dre problemer, som jeg skal undlade at komme ind på her.

Det er selvfølgelig meget besnærende at tænke sig en automatisk overførelse af rustningspengene til u-landsinvesteringer, men både de nordiske lande og EF-landene har klogeligt nok advaret mod en sådan automatisk forbindelse. Man bør simpelt hen forfølge de to mål sideløbende, altså nedrustning og udviklingsbistand hver for sig. Det er givet, at nedrustning kræver en tidssvarende omstillingsproces, og hverken udviklingslandene eller vi har råd til at lade udviklingsbistanden og dens langsomme forøgelse vente på gennemførelsen af omstillingsprocessen som følge af en nedrustning.

Det er ikke mærkeligt, hvis man er pessimistisk over for nedrustningens muligheder, men ét kan man i hvert fald fastslå: man kommer ingen vegne, hvis man ikke snakker om nedrustningen, men blot ignorerer mulighederne. Derfor er det godt, at man nu gør et nyt forsøg ved den ekstraordinære generalforsamling.

Under den sidste ordinære generalforsamling drøftedes emnet som normalt i 1. komité, hvor jeg i et par samlinger har haft lejlighed til at følge arbejdet.

I vinter var arbejdet også efter erfarne diplomaters opfattelse præget af voksende interesse også hos u-landene og en større tilbageholdenhed med indbyrdes angreb, og en mere saglig og ukontroversiel tone kunne mærkes.

Det er vigtigt at huske, at den ekstraordinære generalforsamling faktisk er blevet arrangeret af en gruppe lande, hvor de egentlige udviklingslande er stærkest repræsenteret. Alligevel er udviklingslandenes indstilling til nedrustningen meget nuanceret og i nogen grad deprimerende. Nogle u-lande mener, at når vestlige lande og østblokken, altså de kommunistiske lande, taler om nødvendigheden af nedrustning, er det for at sikre fortsat verdensherredømme for disse to grupper. I andre udviklingslande er der regeringer eller regimer, der viger tilbage for enhver beskæring af de militære muligheder eller tilførsler, fordi disse regimer simpelt hen kun kan bestå på grundlag af et stærkt militær. Alligevel er det vistnok ikke for optimistisk at konstatere, at der blandt udviklingslandene er en voksende forståelse for, hvad oprustning og fastholdelse ved militære organisationer ko-

ster u-landene, og hvad man i stedet for kan få for pengene.

Den rige verdens muligheder for at yde bistand i dobbelt forstand som hjælp til selvhjælp øges, hvis en verdensomspændende nedrustning kunne skabes, og det har udviklingslandene i stigende grad forstået. Men vi bliver nødt til at erkende, at FNs muligheder for at skabe resultater er helt og aldeles afhængige af supermagternes vilje og sammenfald af interesser.

Mange eksperter har konstateret, at hvis man ikke inden den ekstraordinære generalforsamlings start når til afslutningen af en såkaldt SALT II-aftale, en ny udvidet aftale mellem de to supermagter om en begrænsning af kernevåbenkapløbet, kan man næsten lige så godt lade være med at mødes i New York.

Nogle betragtninger i Pravda for nylig om mulighederne må inspirere til pessimisme. Sovjet peger på de stærke kredse i den amerikanske kongres, der mener, at Carteradministrationen er ved at gå for langt for at hale aftalen i land. Men der er også stærke kredse i Sovjet, der er nervøse for en ny aftale, og i begge supermagter må det såkaldte militærindustrielle kompleks, som jo allerede Eisenhower talte om og advarede imod, på en eller anden måde bringes til at forstå, hvad det betyder for afspændingen og for økonomien i supermagterne selv, hvis man kunne nedruste.

Hvis pessimisme er den herskende internationale følelse, er der vel også nok en hel del, der kan undskylde det. Beogradforhandlingerne, der var baseret på den såkaldte Helsingforslutakt, har i den sidste tid været præget af modsætninger og været en betydelig vanskelighed for blokkene til at samarbejde. Og det er faktisk næsten banalt at konstatere, at nedrustningen afhænger af arten af det internationale klima og supermagternes tillid til hinandens intentioner.

Beogradforhandlingerne understreger efter min mening i øvrigt, at man ikke rigtig kommer nogen vegne med afspændingen eller giver den nogen rigtig troværdighed, hvis der ikke også sker fremskridt på det egentlige nedrustningsområde. Det nytter ikke ret meget, at stormagterne i Beograd og andre steder – måske især i New York og Genève, hvor jo mange af forhandlingerne om nedrustning foregår – forsikrer om afspændings-

[Lasse Budtz]

vilje, hvis man alligevel ikke vil nedskære våbnene, og det synes faktisk ikke rigtig at være tilfældet for øjeblikket. Det er en kendsgerning, at begge supermagter har øget deres forsvarsbudgetter; Sovjets forøgelse af såvel kvantitet som kvalitet i militæret er fastslået af så mange eksperter så mange gange, at det næppe kan tjene noget som helst formål at gentage alle tallene her. Ikke mindst er de sovjetiske forstærkninger gennemført i den europæiske centralregion, men vi har også bemærket styrkeforøgelsen på disse kanter, ligesom vi har bemærket den større øvelsesaktivitet, og jeg henviser til de seks undervandsbåde, som man selvfølgelig længe har kendt tilstedeværelsen af i Østersøen, men som netop er blevet omtalt af den svenske regering.

Præsident Carter har også øget sit forsvarsbudget, en forøgelse, der vil fortsætte de kommende fem år ifølge amerikanske meddelelser, skønt præsidenten bebudede en begrænsning, før han blev valgt og i den første periode efter valgsejren. Jeg skal ikke begynde en analyse af årsag og virkning af disse ting, men det er svært at have tillid til nedrustningens muligheder, når f. eks. Carter for nylig bebudede en forøgelse af de amerikanske styrker i Europa med 9.000 mand, så man kommer over de 300.000, som man i forvejen havde, og når Sovjet har gjort nøjagtig det samme og har samlet et militær i det egentlige Europa sammen med østlandene, der langt overgår, hvad NATO kan præstere på de konventionelle våbens område.

Det ville være naturligt, om man på den ekstraordinære generalforsamling drøftede også eksport af krigsmateriel – det kunne man næsten begynde med – og man kunne måske begynde med begrænsninger af en eller anden art eller i hvert fald en registrering af våbenhandelen, og Carter har også ved adskillige lejligheder fremsat forskellige planer herom. Man kunne måske tænke sig en international aftale om national kontrol med våbenhandelen på grundlag af en vedtagelse i FN. Men supermagternes våbenleverancer til landene i Mellemøsten og på Afrikas Horn understreger, hvor vanskeligt det vil være at nå til sådan en aftale, og det kan kun ske, hvis det interessefællesskab hos stormagterne, jeg omtalte for et øjeblik siden, kan etableres, men det er meget svært at få øje på mulighederne lige nu.

Vor viden om den sovjetiske eksport af våben er begrænset, men vi ved, den har været stigende. Carter har gennemført en beskæring af sin våbeneksport med 8 pct. ifølge den amerikanske presse, men man har dog i 1977 solgt for ca. 2 mia dollars mere end året før. En anden kendsgerning, som må inspirere til pessimisme, er selvfølgelig den langsommelighed, som troppereduktionsforhandlingerne i Wien har bevæget sig frem med, de såkaldte MBFR-forhandlinger. Men det er dog vigtigt, at man her fortsætter med at snakke sammen, og det er det, bl. a. fordi svælget mellem de konventionelle våben og kernevåbnene bliver stadig mindre. Det er også vigtigt, at man fortsætter, fordi det ikke er ganske utænkeligt, at MBFR-forhandlingerne kan blive overhalet af den teknologiske udvikling.

I Genève forhandler næsten 30 nationer, men Frankrig og Kina har hidtil holdt sig tilbage primært for ikke at få pålagt bindinger af kernevåbenfremstillingen; den officielle motivering er, at man ikke vil være afhængig af supermagterne. Der er da heldigvis nu bevægelser i den franske holdning, og man har fremsat en række konstruktive forslag, der synes at antyde noget i retning af en holdningsændring.

Men alle disse negative eller pessimistiske betragtninger understreger jo i virkeligheden kun, at nye forsøg på at gennemføre bare tilløb til nedrustning må og skal gøres. Og det skyldes bl. a., at de hidtidige aftaler om nedrustning på ingen måde har hindret udviklingen af nye våben. Man har f. eks. på trods af aftalerne om kernevåbenbegrænsninger sagtens kunnet udvikle helt nye våbentyper, og neutronbomben er en af dem.

Jeg har til min glæde, men ikke overraskelse set, at statsministeren har erklæret, at Danmark naturligvis ikke kan modtage bomben, og statsministeren har dermed bekræftet den danske politik på dette område, som den har været ført i en lang tid. Også i Vesttyskland – det er bemærkelsesværdigt – er reservationerne meget store og voksende, og det samme er tilfældet i f. eks. Norge og Holland, som vi har meget tilfælles med.

Jeg deler den opfattelse, at neutronbomben er et modbydeligt våben. Den er et udtryk for en perverteret tankegang, sagde en velkendt vesttysk socialdemokratisk politiker, Egon Bahr, for nylig, men når det er sagt,

[Lasse Budtz]

ville det være hyklerisk ikke at tilføje, at det ikke kun er vesten, der fremstiller modbydelige våben. Jeg har bemærket, at ingen ringere end den sovjetiske forsvarsminister Ustinov omhyggeligt har forsikret os andre om, at Sovjet naturligvis også kan fremstille neutronbomben. Det kommer ærlig talt ikke bag på os: russerne har jo f. eks. gjort sig bemærket med fremstillingen af den nye mellemdistanceraket SS-20, som mange eksperter er tilbøjelige til at gøre farligere end neutronbomben.

Men alt dette understreger jo kun, at man må anstrenge sig for at få disse våben under kontrol, og med hensyn til neutronvåben kunne det eventuelt ske i forbindelse med en SALT-aftale – ikke SALT I, naturligvis, næppe heller SALT II, som forhåbentlig kommer i land, men en fortsættelse af forhandlingerne om de forskellige typer af kernevåben – og dette med at inddrage neutronbomben i dette problemkompleks er jo ikke engang fremmed for den amerikanske regering, hvilket nok turde siges at være væsentligt.

Det er med andre ord bydende nødvendigt, at man fortsætter nedrustningsforhandlingerne på mange planer og i mange internationale organisationer. Det er også indlysende, at de nordiske lande og EF-landene, som naturligt nok samarbejder på alle disse områder, og som heldigvis også har etableret samarbejde med andre mindre lande og med en række af udviklingslandene, virker for, at den ekstraordinære FN-generalforsamling ikke blot udvikler sig til et kæmpemæssigt propagandafremstød, hvor man blot holder en række paradetaler eller blot fremsætter nogle programerklæringer, som alligevel ikke kan gennemføres. Man bør havne i noget konstruktivt, og det nordiske forslag er f. eks. noget konstruktivt.

Man kan sige, at den såkaldte terrorbalance har været med til at sikre freden i over 30 år, og det er oven i købet rigtigt. Det skyldes, at der er opretholdt en rimelig balance i den teknologiske udvikling i de to magtblokke, men om dette kan fortsætte, kan man ikke umiddelbart fastslå med absolut sikkerhed. Man kan ikke afvise, at den teknologiske udvikling og den teknologiske forskning, som jo er utrolig omfattende, og som stadig udvides, en dag giver en af supermagterne et forspring, og det kan betyde, at balancen forrykkes, og i samme øjeblik det sker, øges

faren for en kernevåbenkrig. Det er igen en understregning af, at alle forsøg på i hvert fald at fastfryse eller fortsat afbalancere udviklingen må gøres.

Jeg vil også gerne i denne forbindelse lige som hr. Gert Petersen minde om den kendsgerning, at svælget mellem den rige og den fattige verden bliver stadig større, og at det skaber en spænding i verden, som en nedrustning kunne være med til at formindske eller at afhjælpe, ikke blot fordi der ville blive færre våben til rådighed til at give en baggrund for krisen, men også fordi den økonomiske udvikling ville få en helt anden og positiv virkning og retning.

Jeg vil gerne til slut sige, at der ikke er noget som helst i vejen for, at Danmark kan medvirke aktivt i disse nedrustningsbestræbelser ved siden af vort medlemskab i NATO, men også i forbindelse dermed eller som en følge deraf, og det har regeringen og socialdemokratiet jo faktisk også hele tiden virket for, og det vil regeringen fortsat virke for, også ved den kommende ekstraordinære FN-generalforsamling.

Jørgen Junior (FP):

Man kunne måske godt undre sig en lille smule over, at der foreløbig er gået 1 time og 10 minutter med blot 3 indlæg, det er jo så nogenlunde, som om dette er et problem, der skal sidestilles med en finanslovsbehandling el. lign. Det er det naturligvis også, hvis vi kan have en indflydelse på det, men lad os nu først fastslå, for at der ikke skal ske nogen misforståelser, og for at der ikke skal lægges noget forkert i det: alt det, der er sagt af pæne ord om, at det vil være dejligt med fred på denne jord, og om, at der ikke er nogen som helst rimelighed i, at denne verden opruster som aldrig før, ja, det må alle og enhver naturligvis være enige i – ingen diskussion om det. Det er meget sørgeligt, at der bruges så store ressourcer på militær opbygning, og det er tragisk, at vi ikke har én stor fredelig verden, hvor vi tager os godt af hinanden, hvor vi deler, så godt vi kan osv., osv. Ordene har været sagt i 20 minutter lange indlæg, og de vil blive sagt igen og igen, men der er desværre kun tale om ord, og det er det, der er så sørgeligt.

Hvorfor kommer så denne debat? Ja, man kan da godt så at sige opfylde vores eks-

[Jørgen Junior]

stensberettigelse ved at komme med flere ord, men vi skulle også gerne kunne skabe nogle resultater, og alle har da også sagt, at det ikke er ord, det gælder, men det, vi skal have fat i i den kommende tid, er resultater; det er nogle konkrete ting, vi skal kunne pege på.

Denne debat i dag med den lange taletid må man vel nok i virkeligheden ganske beskeden og stilfærdigt spørge sig selv: hvorfor kommer den? Hvorfor bruger hr. Gert Petersen så meget af den kostbare tid til at forberede et meget interessant og langt indlæg om noget, som han ikke kan påvirke en døjt? Ja, det kan man måske være ligeglad med set fra et ikke-socialistisk synspunkt. Jeg vil tro, det er nødvendigt på den fløj i dansk politik at markere sig som den rigtige fredsapostel, og det er muligt, at det kan betyde lidt i flytning af stemmer fra det ene parti til det andet, men det er jo desværre nok det, der er hovedformålet med dette, og dermed er vi kommet tilbage til, at der er tale om ord og ikke ret meget andet.

Men hvorfor er der da denne oprustning? Hvorfor bruges disse enorme beløb? Er det, fordi der er stygge mennesker i Sovjet og stygge mennesker i USA? Hvorfor skal der være denne terrorbalance? Ja, mon ikke det er, fordi den simpelt hen er tvingende nødvendig på nuværende tidspunkt? Hvem har skylden? Russerne vil sige: det har amerikanerne, og amerikanerne vil sige: det har russerne. Efter min opfattelse er der ingen tvivl om, hvem der er den aggressive, som vi skal være bange for. Det er ikke vor partner i forsvarssamarbejdet NATO, det er ikke USA. Det kan der være delte opfattelser af; jeg synes, det er meget naivt, hvis man har den modsatte opfattelse. Men naturligvis kan det tjene et formål at lade, som om man er fredsapostel, og det har Sovjetunionen jo gjort flittigt: lige så længe jeg kan huske, har der været tale om, at de er fredens sande forkæmpere. Man har endda talt om noget, der hedder fredens hav, et fredens hav, hvor man nu – det er vel allerede et halvt års tid siden – placerer sine mere eller mindre affældige u-både, men dog udstyret med atomsprængkraftladninger. Den svenske regering protesterer, og jeg går ud fra, at den danske regering også protesterer.

Det tjener nok ikke noget som helst formål, men jeg vil alligevel bede om ministe-

rens kommentar til hele denne sag, som ikke kan være rimelig, når man hele tiden prøver at give det udseende af, at man ganske ærligt mener noget med at ville nedruste, med at ville gøre Østersøen til et fredens hav og med at skabe atomfri zoner i Nordeuropa. Det er jo desværre ting, som er ganske uden realiteter, og det er disse mange ord.

Så er der denne FN-generalforsamling. Ja, kan det hjælpe noget? Naturligvis skal vi da under de givne omstændigheder gøre, hvad vi kan. Vi kan nok ikke gøre ret meget, men vi kan vel heller ikke skade; det tror jeg i hvert tilfælde ikke. Det kunne måske lykkes for os, men jeg vil tro, at vores embedsmænd vil være så diplomatisk indstillet, at det ikke kan risikere at ske. Men det eneste, som man højst troligt kan enes om, hvad bliver det? Det bliver ikke en nedrustning, for det har FN jo ikke nogen som helst indflydelse på. Man kan udstede nogle hensigtsserklæringer, men det kan man bare ikke engang blive enige om. Man kan måske blive enige om mer-administration. Det er vel det eneste, der er en realistisk chance for at blive enige om: et nyt forum, hvor man skal diskutere på en anden måde for dermed måske at få resultater.

Jeg vil naturligvis gerne klart fra vores side over for regeringen give udtryk for, at vi ikke kan bakke det op, hvis den danske regering føler trang til at bruge yderligere midler fra alverdens skatteborgere på en ny FN-institution til at snakke mere eller mindre permanent om nedrustning, for resultaterne af det FN-samarbejde, der har været indtil nu, er jo simpelt hen ganske uacceptabelt små, og man havde heller ikke kunnet forvente, de skulle være anderledes.

Altså ja til en ægte nedrustning, men nej til de ord, som desværre kun kan blive en grobund for, at propagandaen mod et rimeligt forsvar af Danmark, af Vesteuropa, af demokratierne kan medføre en svækkelse. Jeg er bange for, at disse mange ord i alt for høj grad kun tjener propagandaformål: på småt dansk område måske for SF, på det store plan, hvor det betyder noget, til fordel for Sovjetunionen, så længe det passer Sovjetunionen. På samme måde som Beograd-konferencen og Helsingforskonferencen: så længe man kunne bruge den til noget, skulle man absolut have fokus på det. Så snart der kom realiteter ind i billedet, trækker man sig

[Jørgen Junior]

ud, og vi ser resultatet nu ved Beograd-konferencen, som jo er en total fiasko. Det er der vel egentlig ikke engang nogen, som vil prøve at sætte et spørgsmålstegn ved: man konstaterer, den har været afholdt, og så mødes man om et par år igen.

Neutronbomben skal vel nu køres op, på samme måde som a-bomben og a-kraft har været kørt op i propagandaen i årevis. Naturligvis er neutronbomben lige så vel som enhver a-bombe et modbydeligt våben, ingen diskussion om det. Men alligevel må man jo være glad for, at USA derigennem måske har et modtræk, der i forhandlingerne, i den beklageligvis nødvendige terrorbalance kan tjene som en modvægt til den enorme oprustning, der finder sted fra sovjetisk side, fra østlig side, og som jo ikke er baseret på forsvarsforhold, men som er baseret på en eventuel angrebstilstand. Derfor kan jeg ikke på nogen måde deltage i denne hykleriske forargelse over neutronbomben, samtidig med at jeg naturligvis ligesom alle andre konstaterer, at det er et stygt våben.

Kina har jo en meget markant vurdering af nedrustningsforhold. Der er ikke ligefrem megen tillid fra kinesisk side til Sovjets fredelige indstilling og sameksistens. Jeg synes, at de kinesiske indstillinger, det, der siges fra kinesisk side på massevis af områder, modsvare realiteterne. Det er sørgeligt, at de gør det, men det er jo bare kendsgerninger, og det er kendsgerninger, som nok så mange ord her i dette folketing og nok så mange ord i New York ikke kommer til at ændre en tøddel ved. Sovjet har efter min opfattelse kun respekt for magt. Det er kedeligt, men det er noget, vi må rette os efter, og det er med den grundindstilling, at vi må sørge for, at det danske forsvar ikke udhules gennem en propaganda, som er et slag i luften, som taler om de grusomme våben og giver malende beskrivelser som den, hr. Gert Petersen gav heroppefra. Det er jo ikke, fordi det tjener noget som helst formål at fortælle os herinde, hvordan neutronbomben virker. Hr. Gert Petersen er jo ikke i stand til at påvirke USA eller Sovjetunionen. Danmark er højst trolig heller i stand til at påvirke noget som helst. Kan vi gøre den mindste smule, skal vi da gøre det, men denne tro på, at nu i New York i juni måned kan vi virkelig gøre en indsats, er en efter min mening temmelig latterlig overvurdering. Men o.k. det skulle glæ-

de mig, hvis min skepsis er ubegrundet. Det ville være dejligt, hvis hr. Gert Petersens korstog, hvis felttoget mod neutronbomben, som nu er indledt, virkelig kunne bringe resultater og vi kunne få fred i denne verden. Det er bare simpelt hen absurd at forestille sig. Der findes forskellige samfundssystemer, og det er jo ikke således, at de forskellige samfundssystemer vil overgive sig frivilligt til hinanden, således som der lægges op til fra sovjetisk side er den eneste acceptable mulighed.

Arne Christiansen (V):

Som forespørgslen er formuleret, er den vel dikteret af den kommende nedrustningsgeneralforsamling i FN, men i hr. Gert Petersens indlæg mærkede man også de politiske og ideologiske overtoner, hvilket selvfølgelig er fuldt legitimt, men jeg mener så også, det er nødvendigt at fastslå nogle kendsgerninger, så debatten ikke kommer til at fortone sig i ønsketænkning og ideologi.

Jeg vil gerne takke ministeren for en, synes jeg, ret så nøgtern, måske i nogle afsnit næsten klinisk redegørelse for nedrustningsproblematikken, som den tegner sig internationalt, og som den tegner sig set fra Danmark, hvor udenrigsministeriet jo i lyset af dels og vel navnlig den kommende FN-debat og dels EF-förmandskabet har forstærket staben af nedrustningsmedarbejdere.

Jeg er enig med ministeren, når hun fastslår, at nedrustningsproblematikken ikke kan betragtes isoleret. Jeg skal afstå fra vurderinger af diverse nedrustningsbestræbelser i internationalt regi og i stedet prøve at begrænse mig til nogle få principielle bemærkninger.

Man taler om nedrustning dels som en nedsættelse af niveauet for den militære kapacitet, dels som en almindelig og fuldstændig nedrustning, med andre ord afrustning. Almindelig og fuldstændig nedrustning er i international sprogbrug blevet til en betegnelse for en verden uden våben. Må jeg minde om, at den 9. december 1974 vedtog FN på én og samme dag 21 resolutioner om forskellige sider af nedrustningsspørgsmålet, alle resolutioner, der stort set blev vedtaget enstemmigt, og som havde henvisninger til almindelig og fuldstændig nedrustning. Der er altså, hvis man skulle tage det for pålydende, her tilsyneladende tale om et internationalt

[Arne Christiansen]

mål, og hvad vistnok de færreste ikke erindrer, lever vi også i det internationale nedrustningstær, der blev vedtaget af FN i 1969 og gælder indtil 1980.

FNs hensigter er der altså ikke tvivl om, men de barske kendsgerninger ser jo noget anderledes ud: der er ikke internationalt aftalt eller endsige iværksat nogen nedsættelse af rustningsniveauet med almindelig og fuldstændig nedrustning for øje. De nedrustningsaftaler, man i den internationale debat kan bryste sig af, dækkes stort set af begrebet våbenkontrol. Det kan f. eks. være loft over fremtidige udviklinger af visse våbensystemer, våbenspredningsaftaler o. lign. Men egentlig nedrustning har faktisk ikke fundet sted, måske bortset fra et par eksempler, som ministeren lige strejfede. Jeg mener derfor at kunne konstatere, at i det nuværende internationale system præget af supermagter og alliancer er nedrustning først og fremmest et forhandlingsobjekt.

Uagtet ministerens bemærkninger om de uforpligtede lande mener jeg også, vi bør tage ind i vurderingerne, at der i dag er flere selvstændige lande end nogen sinde, at de, efterhånden som de opstår, ikke holder sig tilbage for oprustning for nu at bruge terminologien her i dag: avancerede og omfattende våbensystemer bliver mere og mere almindelige i flere lande verden over. Følgelig fortoner billedet sig, billedet af en hurtigt afrustet verden bliver stadig fjernere og svagere, og talen om almindelig og fuldstændig afrustning er jo stort set forstummet i dialogen mellem supermagterne, fordi de politiske muligheder er udtømt. Det er som sagt våbenkontrolaftalerne, der præger forhandlingerne, og her tæller FN-resolutioner ikke meget, ofte slet ikke.

Danmark har naturligt tilsluttet sig en række multilaterale aftaler, der er kommet ind under begrebet våbenkontrol. Det kan være atomprøvestop, ikke-spredningstraktaten, sikring af det ydre rum, forbud mod atomvåben på havbunden osv.

Ministerens udtalelse om Danmarks holdning til atomvåben var jo kun en bekræftelse af den politik, vi har ført siden 1957, og jeg er enig i det synspunkt, som her er kommet til udtryk, og har også noteret mig, hvad statsministeren sagde i Washington. Jeg har i den forbindelse også noteret mig, at ordet neutronbombe overhovedet ikke er nævnt i

ministerens tale, og deri ser jeg en accept af, at neutronbomben er et led i den almindelige nukleare oprustning og følgelig kommer ind under den politik, som Danmark har ført i mere end 20 år på dette område, og ud fra det synspunkt kan jeg følgelig ikke anbefale at stemme for det af hr. Gert Petersen fremsatte dagsordensforslag, hvor neutronbomben er gjort til noget særligt og noget specielt.

Danmark har også været inddraget i debatten om atomfri zoner, bl. a. på grund af den såkaldte Kekkoneplan, der skulle gøre Norden til en atomfri zone. Samtlige nordiske lande med undtagelse af Finland fandt dengang og finder i dag denne plan uden aktualitet, så længe der ikke eksisterer et mere omfattende europæisk aftalekompleks om bl. a. atomvåben, og i lyset af det, der, hvis man skulle tro nyhedsmediernes, nærmest er kommet som en overraskelse for Sverige, men som har været en kendsgerning, vi har levet herhjemme med i mere end halvandet år, nemlig tilstedeværelsen af 6 Golf u-både fra Sovjet i Østersøen med vel tilsammen 18 nukleare missiler. Det er jo i hvert fald også en kendsgerning, som gør det meget svært på nogen måde realistisk at begynde at tale om atomfri zoner i vort område.

En vurdering af diverse igangværende forhandlinger må også føre til den konklusion, at nedrustning og våbenkontrol ikke kan forventes at opnå så store fremskridt i de nærmest kommende år, at noget land kan basere sin sikkerhed på sådanne bestræbelser. Men det skal så også siges, at der jo intet alternativ er til fortsatte forhandlinger, hvis man ønsker – og det er vel nok et ønske på tværs af partier og samfundsopfattelse – at man ikke skal smide det hele fra sig og sige: det nytter ikke noget. Den eneste vej alternativt er forhandlinger. Vi må så gøre os klart, at vi ikke kan søge sikkerhed og tryghed bag de papirbjerge, som mange års nedrustningsforhandlinger og -aftaler har efterladt.

Med den erkendelse kunne man måske også komme til det synspunkt, at debatten i dag stort set kun er af akademisk interesse, i hvert fald for det store flertal i folketinget og i befolkningen, som ikke ønsker et Danmark lagt blot for eventuelle fjender, der i en større konflikt har en strategisk interesse i vort land.

Vil man bruge nedrustningspolitikken til at forfølge neutralistiske mål, har man efter

[Arne Christiansen]

min opfattelse valgt det forkerte middel. I Danmark lever vi med forsvarsmæssige minimumskrav. Vi kommer ikke engang ind under CSCEs bestemmelser om notifikation, altså om forudanmeldelse af større militære øvelser, for dér er den nedre grænse 25.000 mand. Det vil vi få svært ved at mønstre i en øvelse herhjemme, men vi er jo flinke og rare mennesker, så NATO-øvelser meddeler vi også, og vi indbyder også observatører fra Warszawapagtlandene til at følge vore øvelser. Vi prøver at leve op til ånden og bogstaven også i CSCE som i andre internationale organer, hvor vi er medlemmer.

Jeg synes også, det må være naturligt at pege på, som ministeren også var inde på i sin redegørelse, at havde vi ikke i snart 30 år haft en balanceret alliancepolitik i Europa med deraf følgende forpligtelser, havde vi næppe haft 30 års fred eller i hvert fald ikke uændrede grænser gennem denne periode. Fred og afspænding har hidtil forudsat alliancepolitik og dertil hørende forsvarsmæssige forpligtelser, og hvis vi ser os rundt i verden – og selv om hr. Gert Petersen mener, vi ikke skal fokusere på Østersøen, vil det nok være naturligt, at vi først og fremmest ser på, hvad der sker uden for vore egne døre – er der intet, der tilsiger os at ændre hverken alliance- eller forsvarspolitik i tiden, der kommer.

Palle Simonsen (KF):

Jeg vil godt starte med at fastslå, at jeg ikke kan mobilisere den store uenighed med de betragtninger, ministeren er kommet med i sin tale. Den trænger måske hist og her til en slags afbalancering, og derfor skal de bemærkninger, jeg kommer med her, i højere grad tages som udtryk for et supplement til ministerens redegørelse med henblik på den større afbalancering.

Det er klart – og det må være hævet over enhver tvivl – at for enhver fredselkende nation som den danske er fredens bevarelse det primære mål, og derfor må også enhver interesse for nedrustning og forhindring af krig være noget meget afgørende. Der kan siges meget rigtigt om disse ting – og det har ministeren gjort i sin tale her i dag – der kan også siges meget smukt, som andre har været inde på, og der kan måske også undertiden siges noget meget romantisk.

Lad mig bare for en ordens skyld fastslå, at forhandlinger om disse ting selvsagt er meget vigtige. Jeg tror, det var hr. Lasse Budtz, der omtalte disse ting meget nøje, nemlig at ved enhver forhandling har man mulighed for måske bare at komme et lille skridt videre. Derfor støtter vi naturligvis bestræbelserne på alle niveauer for at nå frem til resultater i forbindelse med nedrustningsdrøftelserne.

Men – og der er naturligvis et meget stort men – der er en realiteternes verden. Vi kan ikke betragte rustningskapløbet, som det har været omtalt her i dag, som en isoleret foreteelse. Der er nogle politiske spændinger i verden, som er baggrunden for, at der overhovedet er tale om rustningskapløb. Man kan også spørge, om der i virkeligheden er så stor en forskel på situationen i dag og på situationen efter anden verdenskrig forud for NATOs oprettelse. På dette tidspunkt var der i dette samfund ingen tvivl om nødvendigheden af den sikkerheds- og forsvarspolitiske alliance mellem de vesteuropæiske lande, USA og Canada. Jeg tror nok, man meget ofte i debatten om disse ting glemmer, at forudsætningerne for så vidt ikke har ændret sig væsentligt.

Jeg tror også, det er vigtigt at fastslå, at det er en kunst for et samfund at leve med afspændingsbestræbelser og med et mål om at nå længst muligt på nedrustningens område. Det er en kunst, fordi man undertiden i forbindelse med de mange kønne ord får en falsk fornemmelse af, hvad der er realiteterne i dagligdagen.

Der er ingen, der ønsker den kolde krigs tid tilbage, men det er klart, at dengang stod tingene mere klart. I det øjeblik vi er kommet over i fasen omkring nedrustning og afspændingsbestræbelser, flimrer billedet, og det vil gøre mange borgere i samfundet lidt urealistiske i deres opfattelse af situationen, som den egentlig er.

I hele denne situation vil jeg gerne fastslå, at vi betragter NATO-samarbejdet som det helt afgørende. Når ministeren siger i sin tale, at der ikke er noget modsætningsforhold mellem NATO-medlemskabet og nedrustningsforhandlingerne, vil jeg godt styrke det ved at sige: nej, tværtimod, for vi betragter det bedst mulige NATO-samarbejde som forudsætningen for, at der overhovedet på noget tidspunkt kan komme realiteter ud af

[Palle Simonsen]-

forhandlinger på nedrustningsområdet. Derfor er det afgørende, at solidariteten i NATO er den størst mulige, og det er afgørende, at samarbejdet NATO-landene imellem er så loyalt som overhovedet muligt. Det er for os forudsætningen for, at der overhovedet kan være tale om at nå nogle resultater.

Ministeren siger måske sådan lidt undskyldende, at frygtens balance har vist sig effektiv som en fredsbevarende foranstaltning, og det er jo rigtigt. Uanset om vi kan lide disse ting eller ej, må vi konstatere, at nu har vi altså levet i 33 år uden en krig på det europæiske kontinent. Det har virkelig vist sig, at denne frygtens balance har skabt resultater, om end det kan være en ubehagelig situation. Jeg tror også, man må sige, at hvis ikke man havde haft NATO-alliancen og det nære samarbejde NATO-landene imellem, havde det været en betydelig ringere situation, vi havde befundet os i.

Jeg er derfor stærkt uenig med hr. Gert Petersen, når han siger, at kaprustningerne giver større sandsynlighed for krig. Det er det vist meget vanskeligt at finde en nærmere bevisførelse for. Dér må man huske på, at NATOs egentlige mål er at forhindre krig. Jeg ved godt, at hr. Gert Petersen og andre, som ikke er tilhængere af NATO-samarbejdet, ligesom søger at give indtryk af, at NATO-alliancen er en aggressiv pagt af lande, men den har som det primære og alt-afgørende formål at sikre og bevare freden, og det er lykkedes indtil dette øjeblik.

Ministeren taler om, at den folkelige forståelse er vigtig for at gennemføre resultater på nedrustningsområdet. Det er klart, at ministeren har ret, men jeg synes også, det skal føjes til: det forudsætter altså også, at befolkningen har så objektiv en information om, hvad der sker, som overhovedet muligt og kan bibringes en opfattelse af, hvilken realiteternes verden man lever i. På den baggrund virker det på mange måder lidt komisk, når hr. Gert Petersen siger, at nu oplever man oven i købet, at forsvarrets efterretningstjeneste udgiver pjecer om, hvilke problemer der er i denne verden og i særdeleshed i det samfund, vi lever i her.

Det er for det første efter min mening en usandsynlig god ting, for det er det, der giver befolkningen et indtryk af, hvilken verden vi lever i, hvilken situation det danske samfund befinder sig i. Og for det andet er det det,

som i det lange løb skal bidrage til, at det er muligt for et samfund at leve i den vanskelige situation, som jeg sagde at en periode med afspændingsbestrebelse i virkeligheden er.

Jeg betragter disse oplysninger som meget vigtige, og i modsætning til hr. Gert Petersen betragter jeg dem også som objektive oplysninger om, hvad der egentlig finder sted.

Andre har været inde på spørgsmålet om de seks u-både i Østersøen. Som andre har sagt, er der selvfølgelig ikke tale om noget nyt, men der er vel nok i en vis udstrækning tale om et mere stabilt ophold end det, vi havde forestillet os, og den omstændighed, at oprapningen i Østersøen har været stigende i de senere år, må selvfølgelig føre frem til, at det kan knibe med troværdigheden i forhold til Ruslands og Warszawapagtlandenes ønske om reelle resultater på dette område.

Hr. Gert Petersen gjorde i sit indlæg meget ud af at fortælle om og give indtryk af, at det faktisk var USA, som var den særlig aktive part i rustningskapløbet – og det er måske ikke så overraskende, at hr. Gert Petersen gør det – men jeg synes, det er en meget farlig ting at gøre det på den måde, og vil henviser til, hvad ministeren siger i sin tale herom. Ministeren siger bl. a.:

»Tidligere rådede USA over en betydelig overvægt med hensyn til atomvåben, men der er nu tilnærmelsesvis lighed mellem de to supermagter på dette område. Med hensyn til de konventionelle våben er der imidlertid sket en kraftig forskydning i den militære balance i Europa til fordel for Warszawapagten, bl. a. gennem en betydelig forøgelse af sovjetiske styrker og materiel i Østeuropa.«

Ja men er det så så mærkeligt, at den amerikanske præsident og den amerikanske regering føler det nødvendigt at øge forsvarsbudgetterne? Her er der ikke tale om at være i offensiven, her er der tale om i højere grad at søge at etablere en balance i forhold til Warszawapagten, en balance, som efter min opfattelse er helt afgørende for, at der overhovedet på noget tidspunkt kan komme reelle resultater ud af nedrustningsdrøftelser.

Neutronbomben har været nævnt. Ministeren kommer ikke ind på den i sin redegørelse, og det tager også jeg som udtryk for, at man ikke finder det så væsentligt i denne forbindelse. Jeg har med tilfredshed noteret mig, hvad først udenrigsministeren og senere

[Palle Simonsen]

statsministeren har sagt på dette område. Jeg synes, det er en meget realistisk måde at tackle dette problem på. Det er hykleri, når man søger at gøre dette specielle våben til noget særlig forfærdeligt og gruopvækkende. Når der findes kernevåben – hvad vi selvfølgelig alle sammen for så vidt kan beklage – er en afart af disse kernevåben for så vidt ikke værre end det, der allerede eksisterer. Det må i øvrigt også fastslås, at der selvsagt eksisterer våben, der kan være lige så modbydelige på den anden side. Så kan man spørge: ja men kan man ændre på det? Jeg tror ikke, der er mange realistiske muligheder på dette tidspunkt, og jeg håber, når det drejer sig specielt om neutronbomben, at regeringen vil fastholde den samme linie som den, statsministeren og udenrigsministeren har givet indtryk af indtil dato.

Det er da klart, at isoleret vurderet kan den megen forskning i nye våbenarter virke umenneskelig og ubehagelig, men den er et naturligt resultat, som jeg har været inde på, af den situation, vi befinder os i. Når det bliver sagt, bl. a. også af ministeren, at en tredjedel af den teknologiske indsats i verden finder sted på våbenområdet, kan det selvfølgelig lyde meget drastisk, og det er det også, men det kan vel heller ikke vurderes så isoleret, som det bliver gjort fra ministerens side, for den teknologiske udvikling, som finder sted på dette område, har jo en meget stærkt afledende virkning, som vi også i fredstid har en meget stor glæde af på alle områder.

Jeg skal ikke komme med flere bemærkninger, hverken til ministeren nu eller til hr. Gert Petersen, bortset fra den ene til hr. Gert Petersen, der sluttede af med at sige, at han opfordrer regeringen til at se bort fra pagtbindinger ved forhandlingerne i FN omkring nedrustningen. Nu føler jeg mig ikke bekymret for, at regeringen vil følge dette råd, men for en ordens skyld til jeg gerne sige, at det at se bort fra pagtbindinger faktisk er noget af det værste, man kunne gøre på dette tidspunkt.

Det er da min konklusion her i dag, at den størst mulige solidaritet og det størst mulige samarbejde NATO-landene imellem er forudsætningen for, at der på noget tidspunkt kan komme nogle fornuftige resultater ud af forhandlinger på mange niveauer, forhandling, som vi er parat til at bakke rege-

ringen op i, men hvor vi hele tiden holder fast i den reelle baggrund.

Med disse bemærkninger skal jeg også sige, at vi ikke kan stemme for det af hr. Gert Petersen fremsatte dagsordensforslag.

Melchior (CD):

Jeg vil gerne starte med at sige minister Lise Østergaard tak for redegørelsen. Ministeren sagde, at man må ønske en bred og almindelig interesse i befolkningen for disse spørgsmål. Det må man da i høj grad. Men besætningen her i salen – jeg tænker ikke på gulvet, men på presselogen og tilhørerlogerne – tyder ikke på, at den omstændighed, at denne debat i dag har været på tingets dagsorden, ligefrem har påkaldt en gevaldig interesse ude omkring. Men det skyldes formodentlig, at man var nogenlunde klar over, hvad ministeren ville og måtte sige. Uanset hvad partifarve regeringen har eller ville have haft, ville en tilsvarende tale formodentlig være blevet holdt af den ansvarlige minister. Dette er absolut ingen kritik, men kun en understregning af, at der er så bred enighed imellem partierne og i befolkningen om denne sag, at der altså ikke er noget, der dirrer i luften og ligesom påkalder et fremmøde, og formodentlig vil referaterne, der når ud til befolkningen, også bære præg deraf.

Redegørelsen bød altså ikke på nogen særlige overraskelser, og det kan jeg kun være glad for. Jeg vil gerne understrege et par af de bemærkninger, som ministeren har gjort, dels dette, at rustningsproblematikken ikke kan ses isoleret, dels at man ikke skal blive offer for ønskedrømme, hvor kønne disse drømme end måtte forme sig, at det vigtigste mål for Danmarks forsvars- og sikkerhedspolitik og altså også for vor stillingtagen til nedrustning, er at sikre Danmarks eksistens som en uafhængig nation usvækket. Det var et citat.

Jeg vil også gerne med tak notere mig ministerens påpegning af – jeg tror, hr. Lasse Budtz gjorde en lignende bemærkning – at vort medlemskab og vort helhjertede medlemskab – ordet helhjertet er mit, men i øvrigt er det ministerens citat – af NATO og vor interesse i nedrustning ikke danner noget modsætningsforhold. Ministeren sagde så, at realistiske nedrustningsinitiativer er påkrævede. Jeg tror, jeg har hørt godt efter, og jeg

[Melchior]

fundt ikke frem til, at den danske regering er i besiddelse af ideer til sådanne initiativer. Det havde jeg heller ikke ventet, og jeg vil heller ikke sige, det var direkte passende, medmindre en eller anden genial idé skulle ramme en eller anden i en af disse ønskedrømme. Men ministeren understregede så også, at over for sådanne eventuelle initiativer måtte man være opmærksom på, at balancen ikke må forrykkes.

Jeg vil gerne sige noget om problemet konventionelle våben, idet jo hr. Gert Petersen bl. a. gjorde en del ud af, at Sovjet nok var overlegen, i hvert fald i Europa, med hensyn til konventionelle våben, medens ifølge hr. Gert Petersen USA skulle være overlegen med hensyn til de mere omfattende og mere moderne våben, hvilket dog står i modsætning til den oplysning, vi fik fra minister Lise Østergaards side.

Man skal passe på ikke at blunde over for de konventionelle våben; vi har f. eks. hørt det omtalt i Mellemøstkonflikten. Man siger: hvilken rolle spiller 30 km mere land i den ene eller den anden retning? Når vi har flyvemaskiner og langtrækkende raketter, behøver man så have sikkerhed i form af territorium? Ja, det tror jeg man behøver, for til syvende og sidst er de – alt for mange – krige, der har været også efter den anden verdenskrigs afslutning, heldigvis udkæmpet med konventionelle våben. Jeg føler mig overbevist om, at USA kunne have vundet i Vietnam, hvis man havde haft viljen til at sætte det fornødne mandskab ind til fremrykning over territorium og ikke havde nøjedes med – slemt nok, misforstå mig ikke – at bruge bombninger som angreb imod fjenden.

På samme måde må man da håbe, at det, hvis der skulle komme en ny runde i Mellemøsten eller noget andet sted på jorden, må indskrænke sig til konventionelle våben. Derfor er det sandelig vigtigt, når man har noget at forsvare, som vi f. eks. har, at man så er opmærksom på de konventionelle våbens betydning, at man ikke kommer i en underlegenhedsposition med hensyn til de konventionelle våben, for det er vel nok det mest farlige moment til en eventuel udløsning af de ikke-konventionelle våben.

Det fører mig til lige at nævne neutronbomben. Statsministeren har meget godt og stærkt sagt, dels at det alt sammen er djævelens værk – og det kan han have ret i – dels

at man ikke kan pille problemerne i forbindelse med neutronbomben ud af sammenhængen med hensyn til op- og nedrustning. Men vi ser jo vittighedstegninger og hører mange sarkastiske bemærkninger derom, tegninger, hvor man ser nogle spøgelsesbyer, altså huse, fabrikker, broer og veje, der alt sammen er intakte, men hvor menneskene er døde. Det er selvfølgelig meget sjovt, men man går vel heller ikke ud fra, at alt liv på jorden eller i éns land eller i éns verdensdel skulle blive udslettet, selv hvis sådanne våben skulle blive anvendt. Derfor kan jeg ikke se det forfærdelige raseri imod et våben, som dræber mennesker, på samme måde som andre eksisterende våben dræber mennesker, men lader huse, fabrikker, lufthavne, broer og veje stå. Da vi dog må håbe, at langt de fleste af vore medmennesker overlever, kan de afdøde jo ikke have nogen særlig interesse i at have taget det med sig. Man kan vel ikke have noget imod, at hele den infrastruktur, som nu eksisterer, er til rådighed for dem, der overlever, og til det genopbygningsarbejde, der så i givet fald må forestå. Det lyder næsten, som om man siger: lad os endelig få nogle ruiner sammen med de lig, der måtte komme ud af anvendelse af sådanne våben. Det synes jeg viser lidt om den hetz, der netop forsøger at pille neutronbomberne ud af den større sammenhæng med hensyn til våbenkapløbet.

Minister Lise Østergaard sagde, at Tito allerede i 1961 havde foreslået den FN-generalforsamling, som vi nu står foran, og at hun havde været i Indien og i Jugoslavien – altså i et par af de ledende uforpligtede lande – her for nylig og dér havde set disse landes aktive engagement i nedrustningsspørgsmålet. Jeg kunne godt tænke mig at få dette en lille smule nærmere præciseret, for jeg tvivler lidt på, at vi, hvis man ser på disse landes egen andel i rustning og egen holdning over for de af deres naboer, som de har et fjendtligt forhold til, vil kunne få belæg for denne nydelige påstand om, at netop disse lande skulle være særdeles aktivt engagerede i nedrustning.

I den forbindelse har jeg et spørgsmål til ministeren. Der er her flere af ordførerne, ikke mindst af ordføreren for forespørgerne, gjort betragtninger over, hvem der er stærkere end hvem, og hvem der er værre til hvad end hvem. Jeg tror, det ville være relevant,

[Melchior]

hvis man kunne fremskaffe nogle tal – jeg forestiller mig ikke, at det kan ske i dag – på en række lande i NATO-pagten, i Warszawa-pagten – Kina eventuelt med – nogle uforpligtede lande, det behøver ikke at være alverdens lande, men en række repræsentative eksempler på, hvordan sådanne staters nationalprodukt ser ud sammenlignet med den del af det, som de stiller til rådighed for u-landshjælp, og den del af det, som de benytter til våbenkapløbet. Jeg tror, det ville give et ret relevant billede af, hvordan forskellige dele af denne verden tår sig over for de problemer, vi her har på dagsordenen i dag. Jeg tror ikke, det er noget stort arbejde for de pågældende specialister at finde frem til tallet, og jeg vil være taknemlig, hvis ministeren vil give tilsagn om at skaffe sådanne nøgletal. Det vil måske endda være et så interessant materiale, at det vil være egnet for den danske repræsentation ved den forestående FN-generalforsamling at præsentere tallene dér.

Hr. Gert Petersen, som jo sammen med sit parti åbenbart har haft brug for en hel del moralsk oprustning her op til et forestående valg, kunne måske også have brug for de tal, for han anstillede netop en række sammenligninger. Han nævnte, at USAs budget næste år ville blive større end nogen sinde, og det var dog godt gjort. Vi fik ikke noget at vide om, hvor stort Sovjetunionens tal ville være – hr. Gert Petersen gled af på det ved at sige, at tal siger ikke alt, og det må jeg jo give ham ret i. Han kunne også benytte denne lejlighed til at rakke ned på forsvarrets efterretningstjeneste; hvorfor skulle man også lade nogen lejlighed gå fra sig? Men han opholdt sig meget ved, at han mente, den totale balance i øjeblikket er i NATOs favør. Jeg må indrømme, at jeg og sikkert den største del af den danske befolkning ville føle sig meget, meget bange, hvis den samlede balance var i NATOs disfavør. I øvrigt vil jeg give hr. Gert Petersen kredit for, at han dog forsøgte en balancering i fremstillingen af forholdene Warszawa-pagt/NATO-pagt.

Så nævnte hr. Gert Petersen Europahæren. Dertil vil jeg gerne sige, at Europahæren har vi, så der er altså ikke nogen grund til, at hr. Gert Petersen med rædsel ser i møde, at vi får den. Vi har jo de facto Europahæren, bare med den forskel, at den har amerikansk deltagelse. Hvis amerikanerne en dag, som

der jo tidligere har været truet med, men som jo heldigvis ikke er aktuelt i øjeblikket, ville finde på at trække sig ud af denne Europahær, dette samlede Europaforsvar, ville det jo kun betyde én ting, nemlig at Danmark og alle andre vesteuropæiske lande ville blive tvunget til at møde op med større mandskabsstyrker og med større økonomiske ressourcer for at remplacere det forsvar, som Amerika i så fald ville overlade mere til os. Lad os ikke håbe, at dette sker, men at NATO-alliancen også holder fast sammen på dette område.

Jeg tror, vi skal se i øjnene, netop når ønskedrømmene er lagt ad acta, at før befolkningerne i Warszawa-pagtlandene ved egen indsats skaffer sig sådanne vilkår, at der dér som her kan finde demonstrationer sted, at der kan artikuleres fra den brede befolkning over for magthaverne dér, således som man heldigvis kan gøre det her, før også disse landes befolkninger kan tilkendegive den utvivlsomme animositet imod våbenkapløb, som jeg ikke tvivler om de nærer, nøjagtig på samme måde, som vi nærer den, før vil der nok ikke være nogen som helst realisme i at tale om nedrustning, andet end at vi da selvfølgelig skal blive ved med at tale sammen også om dette og holde dialogen i gang. Men en forudsætning for, at virkelig holdbare fremskridt skal kunne ske, må være den frigørelse af befolkningerne i den majoritet af verdens lande, som i dag er undertrykte, og som ikke har mulighed for at lægge det pres på deres regeringer, som vi i de frie lande har mulighed for.

Vi i dette land har meget at forsvare, måske nok mere end det, som det forsvarsforlig, vi lever under, er udtryk for. Centrumdemokraterne nærer betydelig frygt for – det vil jeg gerne benytte denne lejlighed til at sige – at forsvarsforligets rammer er ved at blive udhulet af de prisstigninger, der sker i ind- og udland, således at den reelle styrke, som vi har aftalt, og som vi også skylder vore partnere i NATO-alliancen, de facto bliver ringere og ringere i stedet for at blive fastholdt år for år.

Jeg må på CDs vegne afvise SFs dagsorden. Allerhelst ville jeg have stillet et dagsordensforslag, men det gør jeg ikke, kan jeg sige til trøst for både formand og forsamling. Jeg ville gerne have benyttet lejligheden til at give forsvaret et håndslag, eller for at blive i

[Melchior]

det militære sprog: en honnør, men da dette jo ikke er en forsvarsdebat, men en nedrustningsdebat, kan CD nøjes med at bakke ministerens redegørelse op, eventuelt i form af en tagen til efterretning, også for hermed at markere den brede enighed i folketinget og i befolkningen om den politik, som regeringen på dette område fører på landets vegne.

Må jeg til slut fortælle, at jeg engang var ansat i et firma, der var ejet af to kompagnoner. De var i evig krig med hinanden. De sloges og var betydelig kede af, at de ligesom ikke kunne komme fra hinanden, fordi de økonomiske forhold bandt dem tæt sammen. Men gang på gang sagde den ene kompagnon til den anden: hvad skal du have for din part? Han ville gerne købe ham ud for at blive fri for ham. Men den anden ville ikke sælge, forretningen var for god, og så sagde han: jeg giver dig det, du byder mig, plus 10.000 kr. Og så forblev der altså, så længe de levede, en terrorbalance imellem disse to. De kunne ikke slippe fri for hinanden. De vrissede ad hinanden. De kom ikke i direkte åbent slagsmål, men det var alligevel en kold krig og en slags helvede for dem begge to, dette kompagniskab, at de måtte tåle hinanden ved siden af sig selv. Først, da de var døde og deres efterkommere kom til, fandt man ud af en ordening, således at den kolde krig kunne ende og den ene fik en affindelse for at trække sig tilbage. Og nu lever begge parter lykkeligt uden fortsættelse af denne terrorbalance.

Formodentlig er det noget lignende, vi må afvente. Der skal ske en udvikling, før vi tør give afkald på låsen på vor dør, før vi tør give afkald på den sikring af vor integritet og vor uafhængighed, som ministeren talte om. Imens må vi holde krudtet tørt og sikre os, at bombelasterne forbliver i arseralerne.

Forudsætningen for nedrustning er afspænding, og hvad regeringen kan gøre for afspænding imellem de lande, der ruster mod hinanden, vil i det længere løb også føre til en succes for nedrustning.

Første næstformand (Grete Hækkerup):

Jeg skal her afbryde forhandlingen og udsætte mødet. Det genoptages i dag kl. 13.00.

Mødet udsat kl. 11.57

Mødet genoptaget kl. 13.00

Forhandlingen genoptoges.

Ib Nørlund (DKP):

Nedrustningsspørgsmålet er et nøgleproblem for den videre udvikling i vor tids verden. Andre har gjort opmærksom på, hvor kolossalt verdens forbrug af militærudgifter er. Jeg mener endda, at de seneste opgørelser når op på 400 mia dollars årligt. Det er et af den slags tal, som er så enormt, at det næsten ikke siger noget. Men 450 mill. dollars er, hvad man regner med der er nødvendigt for at udrydde malaria her i verden.

Men det er, som også sagt, ikke alene et spørgsmål om penge. Det er en næsten ufattelig øden af ressourcer og muligheder og værdier i en verden, som ofte heftigt diskuterer energikrise, nødvendighed af miljøsikring og af bekæmpelse af sygdom og sult og al den slags. Det kunne gøres med de midler og den viden, som nu år efter år siver ud i oprustning.

Endnu frygteligere ville det naturligvis være, om oprustningen blev anvendt til sit direkte formål i en atomkrig. Det ville være en rædsel for alle, og derfor er det så afgørende at rykke bort fra en sådan krigs afgrund. Det tror jeg også at de fleste ordførere her ville indrømme.

Jeg må indrømme, at i den henseende har fremskridtspartiet slået alle sine rekorder ved den tale, hr. Jørgen Junior holdt. Pludselig nærrede dette parti stor omsorg for den kostbare tid, som dette ting disponerer over. Det plejer man ikke at tage hensyn til fra den side. Hr. Jørgen Junior foruroliges ved omkostningerne ved forhandlinger om nedrustning, men tager meget koldsindigt på omkostningerne ved oprustningen; terrorbalancen anser han som en nødvendighed, og en glæde får han faktisk udtrykt for neutronbomben. Det er ting, som vel bør erindres.

Der er faktisk igennem nogen tid opnået visse fremskridt med hensyn til afspænding og også på visse nedrustningsområder. Men det, det gælder om nu, er at materialisere afspændingen, først og fremmest gennem nedrustning. Lykkes det ikke, så kan vi komme til at gennemleve farefyldte og hårde tider eller rent ud katastrofale tider. På den anden side giver en realistisk erkendelse af denne situation visse betingelser for at opnå

[Ib Nørlund]

overenskomster om nedrustning på trods af andre modsætninger. Vi anser derfor nedrustning som noget realistabelt, og de, som bare afskriver dens muligheder eller forhåner bestræbelser for den, handler mildest talt med letsindighed – en letsindighed, som vi også synes er kommet til udtryk i en del ordførertaler, som ikke er gået så vidt som fremskridtspartiets, men som faktisk har affundet sig med, at det var måske meget godt, at det kørte videre ad oprustningens vej.

Fremgang for nedrustning kræver samvirke mellem alle kræfter, der forstår situationens alvor, og ikke mindst, som det blev sagt af ministeren, folkelig opbakning.

En afgørende hovedvanskelighed for gennemførelse af nedrustning er, at oprustningen spiller en helt forskellig rolle inden for de to samfundsøkonomiske systemer, der findes i vor tids verden. For socialismen er oprustningen en byrde på forskellige samfundsøkonomiske planer. Man kan se sig nødsaget til at påtage sig den, men den giver ingen økonomisk fordel, og dens omkostninger må man ifølge sagens natur på alle måder søge at formindske. Under kapitalismen drives oprustningen først og fremmest frem af de store militært-industrielle komplekser, som også hr. Lasse Budtz mindede om. Deres ledende interesse er maksimal profit, som igen giver dem interesse i at forøge oprustningen både kvantitativt og kvalitativt. I kraft af deres monopolstilling skruer de omkostningerne op – det er jo bare skatteyderne, der skal betale.

Der er endda nogle, som anbefaler force-ret oprustning som middel til at bekæmpe krise og arbejdsløshed. Der var for nylig nogle herrer fra EF, som udbredte sig herom fra et møde »her på borgen« med, hvad man kan kalde en tankens pervertering, som kun kan udspringe af et sygt samfund – så meget mere som det jo viser sig, at investeringer i oprustningsindustri er noget af det, der er mindst beskæftigelsesgivende i forhold til de investerede midler.

Sådanne eksisterende modsatte interesser – eller klassekamp, om man vil – gør naturligvis gennemførelse af nedrustningspolitik til en svær opgave, en kampopgave. Når den alligevel er mulig, så skyldes det, at så meget står på spil for alle lande og folk. I kapitalistiske lande er spørgsmålet genstand for løbende strid, også mellem forskellige kapital-

grupper, mere eller mindre snævert forbundne med rustningsinteresser.

Den nuværende situation indeholder den særlige mulighed, at der eksisterer en fra begge sider anerkendt militær balance. Det kan og må tages som udgangspunkt, først for en standsning af oprustningsjaget, senere også for en ligelig og afbalanceret nedskruning af rustningernes niveau og omkostninger. Men mulighederne kan forspildes, hvis de ikke benyttes. Hvis rustningsniveauet på ny skrues op – og skrues kan være uden ende – så kan farlige og anspændte situationer opstå. Det er dette, som Bresjnev for nylig meget rammende har betegnet som en korsvej for verdenspolitikken.

Det har vist sig, at en aktiv offentlig mening kan få udslagsgivende betydning. Derfor er det godt, at hele problematikken lægges frem for verdensoffentligheden på FNs ekstraordinære nedrustningsgeneralforsamling. Principperne for en realistisk nedrustningspolitik må være ligelighed i nedskæringerne og gradvis udvikling af gensidig tillid til deres overholdelse. Omvendt søger de, som søger oprustningen drevet videre; at stille forslag, som giver dem selv en ensidigt styrket militær position, og finde påskud for at skabe en atmosfære af mistillid eller rent udhysteri, som i sig selv lægger gift for en afspænding. Det er ikke så svært endda at gøre dette, netop fordi det drejer sig om forhold mellem grundlæggende forskellige økonomiske og samfundsmæssige systemer, men opgaven, den uhyre ansvarsfulde opgave i vores epoke, er, på trods af dette, at finde frem til konkrete skridt til nedrustning og til fremme af tilliden til givne ord. Netop sådanne bestræbelser har støtte og sympati i folkenes brede lag, som jo bærer byrderne af såvel oprustningsjaget som frygten. Opgaven består i med politiske midler at bryde en ond cirkel.

Af afgørende betydning for afspænding og nedrustning er opnåelse af overenskomster mellem USA og Sovjetunionen. Man kan lide det eller ej, men det er den objektive situation. Men også andre magter og folkene selv kan bidrage til, at sådanne overenskomster opnås, og at forhindringer for dem overvindes. På den måde er der opnået ændringer til det bedre. Der ligger et stort fremskridt fra dengang, da NATO i midten af 1950erne fordømte fredelig sameksistens som, hvad man kaldte kommunisternes lum-

[Ib Nørlund]

skeste påhit, og så til den amerikanske præsidents undertegnelse af traktater med Sovjetunionen med udtrykkelig anerkendelse af dette princip. I samme forbindelse undertegnedes de første aftaler om begrænsningen af de strategiske rustninger. De løste vel langtfra alle problemer, men de var udtryk for, at momenter af realisme vandt frem på bekostning af eventyrpolitik.

Så meget mere beklageligt var det, at Carteradministrationen i direkte strid med sine valgløfter en tid lang søgte at gå tilbage fra disse aftaler. Selv om den senere har taget visse skridt fremad igen vedrørende strategiske våben, så er det i USA blevet ledsaget af en voldsom kampagne fra magtfulde kredse med det formål at skræmme den offentlige mening bort fra nedrustningens vej. Ethvert skridt til overenskomst bliver udskreget som eftergiveness eller underdanighed over for Sovjetunionen. Der gøres pludselig den opdagelse, at man lever under en overhængende sovjetisk trussel. CIA begår offentlig pønitense om, at det før har bedømt situationen alt for optimistisk osv. NATOs øverste spidser deltager ivrigt og leder skræmme-kampagnerne ud over alle medlemslandene. Det er en farlig forgiftning af den internationale atmosfære, som det også må være en dansk opgave at vende sig imod, fremfor alt gennem konstruktiv indsats for nedrustning.

Det er til umådelig gavn for den internationale situation, at de socialistiske lande har mødt denne kampagne med tålmodig fremsættelse af konkrete og udarbejdede forslag til nedrustning, om indstilling af kernevåbenproduktion og gradvis afskaffelse af disse våben, om forbud mod alle kernevåbenforsøg, om atomfri zoner til lands og til vands, om ligelig nedskæring af de militære styrker i Centraleuropa, om traktatlig forpligtelse til ikke som den første at anvende kernevåben – for bare at nævne nogle af dem.

Jeg ved vel, at de, som her optræder med professionel mistillid til socialismen, med en flot håndbevægelse vifter sådanne forslag til sidé. Alligevel burde vel selv de forstå værdien af, at det er sådanne forslag, der fremsættes som forhandlingsgrundlag fra dem, som de opfatter som deres modpart, men som de ikke kommer uden om at forhandle med og træffe overenskomst med, hvis en løsning skal nås.

Udenrigsministeren har tidligere overlegent afvist disse forslag som propaganda, og der var også en tilbøjelighed til det i ministerens tale i dag, men hvis så var, så ville det dog være rimeligere at tage denne propaganda på ordet igennem konstruktive modforslag. I øvrigt vil jeg sige, at det ville være meget lykkeligere for verden at leve under indtrykket af en propaganda for nedrustning end af en propaganda for oprustning. Deri ligger vel også den folkelige opbakning, som der blev talt om.

Når man i denne forbindelse fremdrager de 6 u-både, som for halvandet år siden af forsvarrets årvågne efterretningstjeneste er blevet observeret gående ned igennem Store Bælt – under betingelser, som samme tjeneste siger er i overensstemmelse med alle internationale aftaler – så synes jeg, det er at glide ud i noget, som netop tjener som en propaganda for oprustning.

Helsinkiaftalerne omfattede ikke direkte nedrustningen, som jo skulle forhandles og bliver forhandlet andetsteds, men omfattede dog sådanne tillidskabende foranstaltninger, som er en af dens forudsætninger. Når man i Beograd ikke er nået længere med opfølgning af dem, skyldes det først og fremmest, at man ville se bort fra disse aftalers afgørende og udtrykkeligt fastslåede hovedtanke, nemlig at deres principper for forholdene mellem staterne udgør en helhed – som det hedder i Helsinkiaftalerne: »... idet ethvert af dem fortolkes under hensyntagen til de øvrige«. Anderledes kan det jo ikke være. Man kan f. eks. ikke opnå åbenhed mellem staterne uden også at garantere ikke-indblanding, bl. a. – for at nævne et eksempel – ved at standse CIAs nyligt dokumenterede systematiske anvendelse af journalister til spionageformål. Men navnlig var det et misbrug af talen om menneskerettigheder, som ledte Beogradforhandlingerne på ufrugtbare veje. Jeg taler om et misbrug, for ingen behøver at belære os om kamp for menneskerettigheder, men den mest fundamentale ret er vel retten til livet, og derfor kan det ikke virke overbevisende, når man under store ord om menneskerettigheder afviser at påtage sig forpligtelse til ikke at påbegynde kernekrieg.

Regeringen burde navnlig være advaret mod et sådant misbrug, eftersom Socialistisk Internationale, som statsministeren jo under-

[Ib Nørlund]

tiden fremhæver det danske socialdemokratis tilhørsforhold til, fra sit møde i Amsterdam i april 1977 beklagede, at »konservative kræfter under dække af forsvar for menneskeretighederne sætter det i fare, som i kraft af afspændingen er opnået til gavn for den menneskelige tilværelse«.

Men EFs indflydelse på regeringen har åbenbart været større end den socialistiske internationales. Det er at håbe, at regeringen under de forestående nedrustningsforhandlinger vil optræde mere positivt. Udenrigsministeren har jo ofte lovet at ville stille de socialistiske forslag over for konstruktive initiativer. Gør det så, og vær på den måde med til at lette det danske folk for de rustningsbyrder, som NATO stadig kræver forøget, og tænk over til hvad nytte! Prøv en gang at overveje den halve snes milliarder, som i NATO-tiden er brugt til supermoderne militærfly, som efterhånden udrangeres! Har de én eneste gang været til gavn, og hvor mange menneskeliv har de i virkeligheden ikke kostet?

Danmark har jo også lov til at frigøre sig selv fra meningsløse byrder. I stedet har man nu lagt en investeringsplan frem, som på forhånd sætter 17 mia kr. af til militære investeringer. Man opregner projekter, som vi kan få lov til at vælge imellem, men de militære skal på forhånd være sikret. Det ville være i landets umiddelbare interesse at frigøre sig fra disse byrder.

Vil regeringen føre nedrustningspolitik, må den også tage stilling i en sag, som så at sige har bragt problematikken frem til en meget konkret stillingtagen, nemlig det skridt, som i øjeblikket truer nedrustningsbestræbelserne mest: oprustningen med neutronbomber. Neutronbomben er ikke blot en almindelig atombombe, selv om dens teknologi har været kendt i årtier. Dens dræbende virkning beskrives af dens talsmænd som en forsaftning – en juicing, som det hedder på originalsproget – af mennesker, som simpelt hen forvandles til saft. Denne dræbende virkning virker for størstedelen af ofrene først flere dage efter, helt op til en måned efter. Deraf følger, at den ikke kan betegnes som et forsvarsvåben, men logisk må være et udpræget angrebsvåben.

Da dens dimensioner er mindre, så at den kan monteres på mange ting, sådan at overgangen til dens anvendelse bliver mindre be-

mærkbar, betyder den også, at atomtærskelen enten slettes ud eller i hvert fald sænkes. Dens indførelse vil uundgåeligt give anledning til modforanstaltninger, så at oprustningsskruen får endnu nogle omdrejninger og terrorbalancen bliver endnu farligere. Derfor er det så afgørende, at dette skridt forhindres. Her har man snakket, som om det ikke var noget særligt. Men faren ved at gå det skridt videre forstås dog af forstandige mennesker i alle lande. Man kan ikke bare afskrive fordømmelsen af neutronbomben som kommunistisk propaganda ved at henvise til, at Bresjnev i offentlige udtalelser og breve har gjort opmærksom på, hvordan den bliver opfattet. Denne fordømmelse går verden over. Den svenske borgerlige regering har flere gange protesteret. Formanden for norsk LO, formanden for Labours internationale udvalg, generalsekretæren for det vesttyske socialdemokrati, den hollandske forsvarsminister ligeledes, for blot at nævne nogle enkeltpersoner. I Holland har mere end 800.000 ved deres underskrift sagt nej. Det hollandske arbejderpartis kongres har fordømt neutronbomben forleden. Endda det kristeligt demokratiske regeringspartis parlamentsgruppe har i en udtalelse af 3. februar erklæret:

»Til opretholdelse af magtbalancen er ikke ethvert middel anvendeligt og antageligt. Neutronbomben skal ikke tilføjes NATOs våbenarsenal. Holland må gå ind for, at NATO tager dette standpunkt.«

Udtalelsen går videre ind for, at afvisningen skal bruges til at give afrustningsforhandlingerne ny impuls.

Her i landet har over 100.000 underskrivere allerede protesteret, deriblandt hele SIDs hovedbestyrelse og 230 af de kendteste forfattere. Men den danske regering har været tavs. Den har blot sagt, at neutronbomben ikke ville ændre dens atompolitik. Den har stiltiende set sit blad Aktuelt reklamere for neutronbomben under overskriften: »Atomkrig uden tårer«. Ud fra disse synspunkter kan vi stemme for SFs dagsordensforslag.

Men der er en ting mere. Regeringen er for tiden medlem af NATOs nukleare planlægningsgruppe, og regeringen skal endda være vært for denne planlægningsgruppe ret snart, hvor man netop skal drøfte neutronbomben. Vi har hørt mange tale om, at vi ikke bare skal sige ord, ord, ord, men at der

[Ib Nørlund]

måtte handling til. Her er der en konkret anledning til at gribe ind på et konkret punkt. Man kan gøre det med henvisning til det, som hr. Lasse Budtz advarede imod i sin omtale af neutronbomben. Derudfra skal jeg tillade mig at fremsætte følgende:

Forslag om motiveret dagsorden.

»Idet folketinget pålægger regeringen på det kommende møde i NATOs nukleare planlægningsgruppe at gå ind for, at neutronbomber ikke skal indgå i NATOs våbenarsenal,

går tinget over til næste sag på dagsordenen.«

Første næstformand (Grete Hækkerup):

Der er nu fremsat følgende forslag om motiveret dagsorden: (se ovenfor). Dette forslag indgår i de videre forhandlinger.

Niels Helveg Petersen (RV):

Det er fremhævet af flere talere, at våbenkapløbet, som det foregår, er absurd. Jeg skal ikke føje mange tal til dem, der allerede er nævnt, jeg har lyst til kun at bruge et enkelt: det samlede bruttonationalprodukt for den halvdel af jordens befolkning, som er den fattigste, er mindre end de samlede rustningsudgifter.

Våbenkapløbet lægger beslag på enorme ressourcer, ressourcer, som der er hårdt brug for for at mindske afstanden mellem rige og fattige nationer, for at skabe en økonomisk udvikling i den fattige del af verden, for at bekæmpe sult og sygdom, analfabetisme og andre plager. Jeg tror, at de kommende års diskussion om rustningsproblemerne vil være meget stærkt præget af, at de fattige lande vil påpege det utrolige spild af ressourcer, knappe ressourcer på kloden, som medgår til at opretholde et stadigt accelererende våbenkapløb, som ikke giver større sikkerhed, men som blot bestandig flytter kapløbet og omkostningerne op på et stadigt højere niveau.

Det forholder sig nemlig desværre ikke sådan, at våbenkapløbet på nogen måde er i aftagende; tværtimod er det accelererende. Og vi kan være aldeles sikre på, at sker der ikke en ændring, så vil der i løbet af de kommende år blive bragt fra tegnebordet og ud i produktion nye våben, nye våbensystemer,

stadigt mere kostbare, både når det drejer sig om konventionelle våben, når det drejer sig om atomvåben, og måske ikke mindst når det drejer sig om fremføringsmidler. Dette er absurd, og det sagde ministeren da også i sin tale.

Men derefter synes jeg ministeren forfaldt til at give såkaldte rationelle forklaringer på disse absurde tilstande, og det er jo i sig selv absurd at forsøge at forklare det absurde rationelt. Ministeren forklarer, at våbenkapløbet jo ikke kan isoleres fra de politiske forhold, det hænger meget nøje sammen med de politiske spændinger i verden og nationernes trang til at sikre sig. Ja, det gør det, men det retfærdiggør jo ikke et våbenkapløb af den type, vi oplever. Der er muligheder nok for at sikre sig på et meget lavere niveau i stedet for på et stadigt højere niveau.

Ministeren siger også, at terrorbalancen giver en relativ stabilitet i det internationale system. Jeg finder, ministeren her er farligt nær ved at give en temmelig bevidstløs accept af terrorbalancen. Når jeg finder, det er bevidstløst, så er det, fordi en sådan accept af terrorbalancen er en illusion. Det er en falsk sikkerhed. Det er almindeligt i diskussionen om disse anliggender at beskyldte modstanderne af oprustningen, dem, der gerne taler for nedrustning, for at være meget naive. Jeg tør vove den påstand, at den største naivitet her i verden i dag er hos dem, der tror for det første, at dette kan fortsætte uden at føre til stadigt større spændinger mellem den rige og den fattige del af verden, og for det andet, at et stadigt accelererende våbenkapløb vil kunne medvirke til at skabe fredelige forhold her på denne klode. Det er naivitet. Det ville have klædt regeringen og ministeren, om det synspunkt var kommet stærkere til udtryk i stedet for at blive ved nogle antydninger.

Ministeren siger også i sin tale – et synspunkt, jeg lige vil anholde – at der må ikke ske nogen forskydning i den militære balance under nedrustningsforanstaltningerne, hverken regionalt eller globalt. For det første kan dette synspunkt alt for nemt anvendes af dem, som er imod nedrustning, fordi de har interesser i oprustning, men det er også et synspunkt, som har sine meget store begrænsninger. Det fremføres f. eks. meget sjældent over for oprustningen, og dog er det jo således, at hver gang nye våbensystemer

[Niels Helveg Petersen]

udvikles, ser dagens lys, sættes i produktion, ja, så sker der forskydninger i magtbalancen. Derfor er ministerens synspunkt på dette område grundlæggende konservativt og ikke tilstrækkelig aggressivt over for de reelle problemer.

Den største fejl i ministerens tale er imidlertid en anden. Den er, at man i årsagsforklaringerne til den stadige kaprustning hæfter sig ved de politiske synspunkter, trangen til at sikre sig og terrorbalancesynspunktet osv., men aldeles ser bort fra de indbyggede inertier, der findes i de førende lande, både i Sovjet og i USA, af militær og økonomisk art. Der er ikke antydning i ministerens tale af, at der altså også er en selvstændig årsag til rustningskapløbet i konservatismen hos militære planlæggere og i de økonomiske interesser i de industrier, hvis eksistens afhænger af våbenproduktion. Det havde klædt ministeren, om dette synspunkt også var fremkommet. Jeg vil da gerne, da det nu ikke står i talen, spørge ministeren: finder ministeren ikke, at der i det såkaldte militært-industrielle kompleks er selvstændige årsager til den fortsatte kaprustning, som det i allerhøjeste grad er nødvendigt at vi interesserer os for? Det står ikke i talen, derfor er jeg desværre nødt til at spørge.

Når det drejer sig om de økonomiske interesser, der er knyttet til oprustningen, så er det jo ikke mindst i den amerikanske debat til overflod dokumenteret, at de store selskaber, som næsten udelukkende fremstiller militært materiel til regeringen, udøver en kraftig lobbyvirksomhed for ustandselige forbedringer, øgede bevillinger, nye, bedre våbensystemer osv., og at de i øvrigt spiller meget nøje sammen med de militære planlæggere i De Forenede Stater. At noget tilsvarende gør sig gældende i Sovjetunionen og i andre nationer, er indlysende. Derfor har jeg gerne villet fremdrage dette spørgsmål for at høre ministerens bemærkninger til det, da det desværre overhovedet ikke indgår i talen.

De økonomiske omstændigheder omkring kapløbet er det i øvrigt nok interessant at beskæftige sig med. Det er ikke alene dokumenteret, men også for enhver fornuftig betragtning indlysende, at disse overvældende udgifter til våbenformål ikke fremmer den økonomiske udvikling, tværtimod. De fremmer heller ikke den industrielle udvikling. Senest har senator Edward Kennedy i USA

jo fremdraget nogle tal – i øvrigt fra internationale rapporter, tror jeg – der klart viser, at hver gang Amerika ofrer yderligere millioner eller milliarder af dollars på militære formål, så betyder det større arbejdsløshed, større økonomiske problemer for den amerikanske økonomi, end hvis disse midler var anvendt på anden måde.

Må jeg nævne Japan som et eksempel. Japan har i dag en økonomi, som volder de øvrige vestlige lande de største besværligheder. Udenrigsministeren har netop været i Japan for at sige til japanerne, at nu var det altså på tide, at de begyndte at købe noget mere hos os. Japanernes overskud på betalingsbalancen i forhold til de øvrige vestlige industrilande er enormt og ikke under afvikling. Det skaber store problemer, så nu må formanden for EFs ministerråd altså rejse til japanerne og sige: vil I ikke godt købe noget mere hos os? Jeg synes ikke, man kan se bort fra, at en selvstændig årsag til Japans økonomiske styrke er, at den japanske nationale økonomi ikke er belastet af forsvarsudgifter af den størrelse, som de øvrige vestlige lande har. Det er ikke den eneste forklaring på Japans industrielle styrke, men det er i hvert fald en del af forklaringen. Jeg synes nok, der er en lære at drage for andre nationer i diskussionen om rustningernes økonomiske betydning ved at se på den økonomiske styrke, den japanske økonomi har fået, bl. a. fordi den ikke er belastet med voldsomme og accelererende rustningsudgifter.

Denne diskussion om økonomien i det er måske også det, der trods alt giver grund til en vis optimisme over for kommende bestræbelser på nedrustningsområdet. Man kan jo nære et håb om, at det sociale pres fra landenes befolkninger på deres regeringer for bedre økonomiske omstændigheder og for løsning af beskæftigelsesproblemer og arbejdsløshedsproblemer på et eller andet tidspunkt slår igennem i regeringerne, således at man mere realistisk ser på rustningsbyrderne for den indre økonomi.

Ministeren siger, at det er ikke sandsynligt, at den struktur, vi har med terrorbalancen, ikke skulle kunne klare at forhindre det store internationale sammenbrud. Jeg vil sige det omvendt: det er ikke sandsynligt, at vi undgår et internationalt sammenbrud af den alvorligste karakter på et eller andet tidspunkt – det kan være nært eller fjernt – med-

[Niels Helveg Petersen]

mindre nedrustningsforhandlingerne bringes langt, langt videre, end der desværre er udsigt til i dag.

Jeg skal gøre ganske få bemærkninger om den prioritetsliste, som ministeren opstiller. Vi er enige om, at meget afhænger af SALT-forhandlingerne. Vi er enige med regeringen i, at ikke-spredningsaftalerne er overordentlig vigtige. Vi skal også være klar over, at når det drejer sig om ikke-spredning, da er de kommercielle problemer i forgrunden. Det nytter jo ikke noget, at man vedtager pæne traktater om ikke-spredning, hvis man så i øvrigt i sin handelspolitik ved salg af a-kraftværker, hvorved man kan oparbejde sprængelementer til a-kraft, skaber forudsætningerne for, at der i øvrigt kan finde spredning sted. Derfor må den kommercielle side af spredningsproblemerne i allerhøjeste grad have regeringens bevågenhed. Jeg har også erfaring for, at det er et spørgsmål, som i allerhøjeste grad optager EF.

Vi er enige i, at bestræbelserne for at tilvejebringe prøvestop skal forfølges stærkt fra dansk side. Vi er også enige i de betragtninger, som ministeren gør gældende over for kemiske og radiologiske, inhumane konventionelle våben, nemlig at her er der grund til at søge at gøre en særlig indsats.

Men når nu regeringen netop fremhæver, at der skal gøres en indsats over for disse specielle konventionelle våben, de kemiske og de radiologiske, som er særligt inhumane, så kan jeg ikke helt forstå regeringens modstand imod at give udtryk for afstandtagen fra særligt inhumane nuklearvåben. Jeg kunne til nød forstå det synspunkt, at man sagde: ja men vi vil slet ikke vælge mellem våbentyper, alle våben er os imod, lige fra sabler og til a-bomber. Men hvis man som regeringen her går ind i hele diskussionen om, at nogle våben er værre end andre, og her særligt har udpeget de kemiske og de radiologiske konventionelle våben, så ser jeg ikke, med hvilken ret man kan påstå, at det skulle være uberettiget at gå ind og pille særligt inhumane nuklearvåben ud, såsom neutronbomben.

Om våbenhandelen, den internationale våbenhandel, vil jeg sige om de synspunkter, der er fremført: tilslutning. Vi står her over for det uhyggelige problem, at ikke mindst nogle af de fattige lande med politisk urolige forhold forkøber sig og forbløder under svæ-

re våbenindkøb, idet der desværre hele tiden er villige stormagter og mellemstore magter, der gerne vil forsyne landene med våben. Her er jo tilfældigvis et område, hvor vi selv kunne gøre noget. Vi er jo et lille land, vi har ikke nogen stor våbenindustri, men vi kunne, når det drejer sig om våbenhandel, udmærket tage et selvstændigt initiativ til at vise, at der var nogle, der var villige til at sætte handling bag ordene.

Vi kommer i morgen til at diskutere et radikalt forslag om våbenhandel, om våbenhandelens problemer, hvad vi kan gøre. Vi mener, at det fra dansk side ville være helt oplagt rigtigt, at vi selvstændigt tog et initiativ og gennemførte forbud mod våbeneksport for også ad den vej at vinde større troværdighed i de internationale forhandlinger om våbenhandelens problemer.

Der er ét punkt, hvor jeg kunne ønske dansk oprustning, og det er på alle de områder, hvor vi kunne gøre en nyttig indsats i internationale organisationer for at blive hørt, for at gøre os dygtigere, for mere effektivt at gøre os gældende.

I mange år har det jo været sådan i vores udenrigstjeneste, at det ikke har været anset for fint at beskæftige sig med nedrustningsproblemerne, de har haft lav prioritet i forhold til en lang række andre spørgsmål. Jeg tror, den tid er forbi. Nedrustningsforhandlingerne vil i de kommende år stå så højt på dagsordenen for de internationale forhandlinger, at det er meget vigtigt, at man fra dansk side virkelig i den indre opbygning af udenrigstjenesten også sætter ind – og sætter ressourcer af i betydelig større omfang end hidtil – for at vi kan være, om jeg så må sige, rustet til at deltage i disse forhandlinger og have mulighed for virkelig at spille en selvstændig og aktiv rolle.

Der er et enkelt spørgsmål, jeg gerne vil stille ministeren ud over det, jeg allerede har stillet, og det drejer sig om de initiativer, der kan forventes fra øvrige nordiske lande under nedrustningsforhandlingerne. Er ministeren vidende om, hvorvidt der fra andre nordiske landes side – jeg tænker ikke mindst på Sverige – er initiativer undervejs, som det er vigtigt at vi tager stilling til i tide? Hvis der er sådanne initiativer undervejs, så vil jeg gerne høre ministerens kommentarer til den linje, der vil blive lagt fra de øvrige nordiske lande under FNs nedrustningsforhandlinger.

[Niels Helveg Petersen]

Når jeg spørger, så er det, fordi der ikke mindst i Sverige virkelig er en folkelig debat, i langt større omfang end i Danmark, om nedrustningens problemer. Der har i Sverige været en række mennesker, som virkelig har taget sig på at virke aktivt for nedrustning, ikke kun isoleret svensk, men også i internationale sammenhænge, og det er da muligt, jeg vil endda sige sandsynligt, at vi i Danmark har noget at lære af det, der er sket i Sverige.

Til hr. Gert Petersens dagsorden vil jeg gerne sige, at jeg opfatter den første del af dagsordenen sådan, at den indeholder en opfordring til den danske regering om at modvirke spredningen af nye masseødelæggelsesmidler. Det må vel tolkes sådan, at det er en tilslutning til, at man fra dansk side skal arbejde for, at SALT-forhandlingerne kan lykkes.

Om specielt neutronbomben vil jeg sige, at for nylig kom der meddelelse om, at russerne påstår, at sådan en kan de også sagtens lave. Jeg har ingen grund til at tro, at det ikke skulle være rigtigt. Så er absurditeten igen bekræftet. Hvis det sættes i værk af begge parter, så er vi nået et skridt højere op på accelerationsstigen uden at have vundet større sikkerhed, tværtimod.

Jeg kan på den radikale gruppes vegne meddele, at det dagsordensforslag, som hr. Gert Petersen har stillet, vil vi kunne stemme for, hvis det kommer til afstemning.

Honoré (KrF):

Jeg synes, en sådan udenrigspolitisk deldebate er meget nyttig, og jeg takker SF for dette initiativ og takker ligeledes udenrigsministeren for den udmærkede redegørelse, vi har fået. Det er jo et problem, som er af enormt omfang. Det totale ressourceforbrug til militære formål er ufattelig stort. I 1976 regnede man med, at de militære udgifter for alle lande var oppe på 350 mia dollars. Hvis man gennem nedrustning kunne spare nogle af disse enorme midler og anvende dem til sociale eller udviklingsmæssige formål, ville det være en lykke for menneskeheden. Disse store militæruddgifter indebærer et kolossalt spild. De medfører samtidig, at der står omfattende ødelæggelsesmidler klar, når og hvis der udbryder militære konflikter. Allerværst af disse ødelæggelsesmidler er kernevåbnene,

hvis kapacitet i dag er så stor, at de kan ødelægge Jordens befolkning mange gange.

Det er meget vigtigt at foretage en grundig analyse af årsagerne til oprustning og mulighederne for nedrustning. Debatten herom er alt for ofte præget af slagord uden bund i de virkelige forhold. Kristeligt folkeparti ønsker at bringe debatten herom ned på et mere virkelighedsnært plan. Dybest set skyldes oprustningen, at Jordens befolkning er opdelt i ca. 150 forskellige suveræne stater, hvis modstridende interesser og indbyrdes magtkampe efter ledernes mening nødvendiggør militær kapacitet. Militært apparat giver en stat mulighed for at forsvare sig mod en anden stats eventuelle militære aggression eller for selv at iværksætte et militært angreb. Militær kapacitet giver en stats politiske trusler forøget vægt. Med andre ord: militær kapacitet er et udenrigspolitisk middel for en stat eller en gruppe af stater i forhold til andre. Samtidig kan militær kapacitet naturligvis også til dels skyldes interne behov eller interessegruppers pression i de enkelte stater.

Da militær kapacitet i første række har sin årsag i dybereliggende udenrigspolitiske modsætninger og er politiske midler i den udenrigspolitiske kamp, så kræver en radikal nedrustning, at man går til ondets rod og fjerner de væsentligste udenrigspolitiske årsager til fortsatte rustninger. Al anden nedrustning vil være mere begrænset og overvejende af teknisk art. Den har også sin betydning, og det er denne form for nedrustning, det normalt drejer sig om ved de specifikke nedrustningsforhandlinger.

Kristeligt folkeparti tager afstand fra alle enøjede analyser og patentløsninger på oprustnings- og nedrustningsspørgsmål. En af disse patentløsninger hedder indførelse af socialisme. Teorien går ud på, at socialisme eller marxisme er det vigtigste middel til at fremme nedrustning og fred landene imellem. Det modsatte er tilfældet. Sovjet og Kina er begge socialistiske lande, ikke desto mindre har de store hærstyrker stående over for hinanden: 82 kinesiske divisioner står over for 43 sovjetiske – i alt flere divisioner, end der er i Central- og Nordeuropa. Krigen mellem Vietnam og Cambodja og mellem Etiopien og Somalia foregår mellem socialistiske lande, der hver især støttes af Sovjet og Kina i deres indbyrdes krig. Med andre ord viser erfaringen, at indførelse af marxi-

[Honoré]

stisk socialisme ikke medfører nedrustning og fred. Et mere nærliggende eksempel er Jugoslavien, hvor man ofrer enorme midler på at opbygge et militært apparat til forsvar mod et eventuelt sovjetisk angreb. Den marxistiske socialismes værdi som nedrustningsfaktor er lig nul. Indsatsen herfra foregår især på det propagandamæssige plan.

En anden patentløsning er troen på, at forbedret information og afholdelse af et endnu større antal fredskonferencer eller nedrustningskonferencer på afgørende måde kan afskaffe årsagen til rustning. En sådan opfattelse ser bort fra, at nedrustning ikke blot kræver informations- og meningsudveksling, men fremfor alt kræver politisk vilje. Der kunne nævnes andre patentløsninger, men kristeligt folkeparti afviser alle snævre fortolkninger. Det drejer sig om meget sammensatte problemer, der er forskellige fra stat til stat.

Med baggrund i Guds fredsvilje og i kærlighedsbudet ønsker kristeligt folkeparti, at dansk udenrigspolitik skal fremme fred og retfærdighed i verden. På trods af at de hidtidige forhandlinger om nedrustning kun har givet små resultater, ønsker kristeligt folkeparti, at der skal arbejdes utrætteligt videre på de igangværende områder. Hvis årsagerne til de politiske konflikter ikke kan fjernes og staterne fortsat føler et sikkerhedsbehov, må man i hvert fald forsøge, om det er muligt at opnå uændret eller større sikkerhed på et lavere rustningsniveau.

Nedrustningsforhandlingerne finder sted på globalt plan i FN og i nedrustningsudvalget i Genève, CCD, på tosidet plan mellem USA og Sovjet vedrørende begrænsning af strategiske våben, SALT, og på europæisk plan i MBFR om gensidige og balancerede styrkereduktioner i Centraleuropa.

I maj-juni vil FN afholde en ekstraordinær generalforsamling om nedrustning. Med henblik herpå vil jeg formulere et par synspunkter på nogle af de nedrustningsforslag, der hører hjemme i FN, og som også vil indgå i overvejelserne ved denne ekstraordinære generalforsamling.

Det første er nedrustning som forudsætning for udviklingsbistand. Fra forskellig side har der været forslag om gennem nedrustning at frigøre økonomiske midler til udviklingsbistand. Kristeligt folkeparti er tilhænger af en sådan tanke. Blot en mindre

reduktion af militæruddgifterne, der som sagt årligt andrager mindst 350 mia dollars, ville frigøre enorme summer, som udviklingslandene har hårdt brug for. Spørgsmålet er imidlertid, hvem der bedst uden fare for sin sikkerhed kan nedruste. Her er det på europæisk plan mest nærliggende at pege på Warszawapagtens medlemslande, der på de konventionelle våbens områder har en betydelig overlegenhed i forhold til NATO.

For det andet må det påpeges over for udviklingslandene selv, at også disses egne militæruddgifter må gøres til genstand for en behovsvurdering. De uforpligtede landes andel i verdens militæruddgifter er fra 1966 til 1976 steget fra 6 til 15 pct.

For det tredje er kristeligt folkeparti modstander af, at en reduktion af militæruddgifterne gøres til en betingelse for øget udviklingsbistand. Også selv om militæruddgifterne ikke reduceres, bør udviklingsbistanden øges.

For det fjerde mener vi, at en SALT II-aftale mellem USA og Sovjet om begrænsning af strategiske kernevåben må kunne gøre det lettere for disse lande at øge deres udviklingsbistand.

Hvad angår kernevåben, så mener kristeligt folkeparti, at man nu bør søge at nå til en aftale om fuldstændigt prøvestop, så kernevåbenforsøg ikke blot som nu er forbudt i atmosfæren, i det ydre rum og under vandet. Vi mener, at også underjordiske forsøgsprængninger må omfattes af en atomprøvestopaf-tale. Vi forudsætter imidlertid i denne forbindelse, at en sådan aftale indeholder passende garanti med hensyn til kontrol af aftalens overholdelse.

Kristeligt folkeparti anser traktaten om ikke-spredning af kernevåben for meget betydningsfuld for den nukleare nedrustning. Vi mener, at nukleare lande som modydelse for deres monopol må overveje at ophøre med at forbedre og forøge deres nukleare kapacitet og give de ikke-nukleare lande til-sagn om sikkerhed imod kernevåbenangreb, samt give de lande, der underkaster sig effektive ikke-spredningsaftaler, fuld adgang til fredelig anvendelse af atomenergi.

FNs ekstraordinære generalforsamling skal vedtage et handlingsprogram. Det er kristeligt folkepartis opfattelse, at skal der komme handling ud af et sådant handlingsprogram, så må dets hovedvægt lægges på præcise forslag, de pågældende parter er ind-

[Honoré]

forstået med, og som kan gennemføres i de nærmest følgende år. Vi lægger derimod mindre vægt på langsigtede og uforpligtende programmer, der erfaringsmæssigt ikke fører til handling.

For at forbedre udsigterne til at føre sådanne programmer ud i livet, bør der samtidig med vedtagelsen af et handlingsprogram aftales en opfølgingsprocedure, så at man kan kontrollere, hvorledes staterne har efterlevet programpunkterne. Jeg tænker her på en parallel til sikkerhedskonferencens opfølgning.

Af særlig interesse for Danmark er naturligvis spørgsmålet om mulighederne for nedrustning i Europa. Den europæiske sikkerhedskonference har jo vist sig ikke at lægge større vægt på de sikkerhedsmæssige spørgsmål under henvisning til, at forhandlinger foregår i Wien siden 1973 om gensidige og balancerede styrkereduktioner i Centraleuropa, MBFR. Målet for disse forhandlinger er ifølge vestlig opfattelse at reducere styrkerne til et fælles niveau i Centraleuropa for de to militære blokke. Disse styrkereduktioner bør foregå i to faser. I den første fase skal amerikanske og sovjetiske styrker reduceres, i anden fase de øvrige deltagerlandes.

For det tredje mener man fra vestlig side, at reduktionerne ikke skal gælde alle typer af styrker, men kun de styrker, hvor der er manglende balance, nemlig landstyrkerne, hvor der er østlig overvægt med 150.000 mand, og kampvogne, hvor Warszawapagtlandene har en overvægt på 9.500. Flådestyrkerne holdes udenfor. Forhandlingerne foregår efter sigende i en god og saglig atmosfære, men uden at føre til nogen virkelig tilnærmelse mellem parternes standpunkter.

Der synes med andre ord ikke at være politisk baggrund for nedrustning i Centraleuropa eller udsigt til nogen militær afspænding i Europa. Tværtimod er der tegn på en øget militær spænding i Europa. Hovedansvaret for denne situation hviler ifølge kristeligt folkepartis opfattelse på Sovjetunionen, idet Sovjetunionen og Warszawapagtlandene ønsker at bevare en konventionel militær overlegenhed i Europa, som udgør en trussel imod Vesteuropas sikkerhed.

En anden side af Warszawapagtens militære apparat, der må give anledning til dyb bekymring, er, at man lægger vægt på midler til angrebskrig snarere end til forsvarskrig.

Jeg tænker hermed bl. a. på kampvognsstyrkerne, landgangsbåde m. v. NATOs underlegenhed med hensyn til konventionelle styrker søges opvejet gennem bl. a. kernevåben. Dette indebærer, at jo svagere NATO står med de konventionelle styrker i Europa, jo større betydning får kernevåbnene, og jo tidligere kan indsættelse af kernevåben blive nødvendig som svar på et vellykket militært angreb fra Warszawapagten. Omvendt kan tærsklen for indsættelse af kernevåben hæves, dersom NATOs konventionelle styrker i Europa styrkes, så at der bliver en bedre balance mellem konventionelle styrker i Europa på henholdsvis Warszawapagtens og NATOs side. En nedrustning på kernevåben fra vesteuropæisk hold ville yderligere forskyde den militære balance til fordel for Warszawapagtlandene.

Da den ene parts anvendelse af kernevåben vil udløse modpartens anvendelse af det samme våben, har det en voldsom selvødelæggende bivirkning, der har skabt en troværdighedskrise omkring anvendelsen heraf. Det er i denne sammenhæng, man må se overvejelserne om indførelse af et nyt kernevåben i form af neutronbomben.

Kristeligt folkeparti finder neutronbomben mindst lige så modbydelig som andre former for atomvåben. Vi er endnu ikke overbevist om, at indførelsen af dette våben vil kunne skabe en bedre militær ligevægt. Vi foretrækker principielt, at man ophører med kapløbet i udviklingen af nye kernevåben.

Kampagnen imod neutronbomben fra Warszawapagtlandene og politiske grupper i andre lande, der følger paroler fra Moskva, er dog i høj grad udformet for at aflede opmærksomheden fra Sovjetblokkens militære oprustning i disse år. Der er ikke en afgørende kvalitativ forskel mellem anvendelse af en neutronbombe og andre kernevåben i etisk henseende. Warszawapagtens forargelse over netop denne form for kernevåben er hykleri. Dermed være dog ikke sagt, at vestlig indførelse af et sådant våben ubetinget vil medføre en varig styrkelse af vesteuropæisk sikkerhed.

SFs og andre venstrefløjspartiers forslag om ensidig dansk nedrustning vil medføre en yderligere forskydning af styrkeforholdet i Europa til fordel for Sovjetunionen. Det vil samtidig forringe Danmarks udenrigspolitiske selvstændighed, så at vi løber større risiko for at blive et sovjetrussisk protektorat

[Honoré]

ligesom Østtyskland. Ved at ophøre med at bidrage med konventionelle styrker til vest-europæisk sikkerhed ville Danmark være med til at sænke atomtærsklen, dvs. gøre en atomkrig mindre usandsynlig. Derfor forøger SFs, VS' og DKPs forslag krigsfaren, samtidig med at disse partiers nedrustningspolitik – med eller mod deres vilje – spiller Sovjets europapolitiske spil.

Til forskel fra sådanne partiers eventyrpolitik mener kristeligt folkeparti, at nedrustningsforhandlingerne i Europa skal tilsigte ikke ensidige, men gensidige nedrustninger med henblik på at opnå større militær ligevægt. Disse forhandlinger skal fortsættes, så længe der er håb om at opnå fremskridt, de være sig nok så små.

Ud fra sine egne forudsætninger i en kristen-demokratisk udenrigspolitisk vision kan kristeligt folkeparti give tilslutning til skiftende danske regeringers nedrustningspolitiske bestræbelser, selv om resultaterne deraf ikke er overvældende store. Vi tager afstand fra blåøjethed og propagandistisk misbrug af nedrustningssagen og ønsker, at Danmark viderefører en konstruktiv og realistisk nedrustningspolitik inden for rammerne af især FN og NATO.

Ib Christensen (DR):

Jeg vil gerne sige tak til ministeren for redegørelsen, som gav en god oversigt over de specielle nedrustningsproblemer og rustningskapløbet, det vanvittige ressourceforbrug, der finder sted i forbindelse med kaprustningen, og faren for, at det hele udmunder i en forfærdelig konfrontation.

Ministeren konstaterer korrekt i sin redegørelse, at nedrustningsproblemet ikke kan anskues isoleret, men min væsentligste anke mod ministerens redegørelse er netop, at det er det, ministeren gør, for efter at have konstateret det, så kommer ministeren ind på en lang række detailredegørelser om forskellige nedrustningsforhandlinger og -problemer, men kommer ikke ind på den sammenhæng, man skal se nedrustningsproblemerne i.

Det forhindrer naturligvis ikke, at vi i retsforbundets folketingsgruppe er meget positive over for de konkrete og nærliggende og realistiske ting i redegørelsen og Danmarks stilling hertil, men spørgsmålet om kaprustning er først og fremmest et spørgsmål om

tillid eller rettere manglende tillid. Det er også et spørgsmål om nogle drivkræfter, der findes. Tidligere ordførere har jo været inde på det såkaldte militært-industrielle kompleks, som findes både i Øst og i Vest, og hvor Danmark på beskeden måde er inddraget gennem de såkaldte kompensationsordrer, hvormed man har forsøgt at sælge nogle store rustningsudgifter også til os.

En egentlig standsning i oprustningerne for slet ikke at tale om nedrustning er til syvende og sidst betinget af internationale, gensidigt kontrollerede og afbalancerede nedrustninger, og her er det, at totalitære landes systemer desværre lægger sig hindrende i vejen for, at en sådan kontrol kan finde sted.

Vi kan imidlertid konstatere, at der er sket noget positivt, idet supermagterne er blevet enige på det nukleare område om begrænsninger. Det hænger sammen med andre mekanismer, nemlig at man både i Øst og i Vest kan se det vanvittige i yderligere oprustninger på dette område. Der er altså ved siden af de negative mekanismer trods alt også visse positive mekanismer.

Det uhyggelige er jo, som det forudses af det svenske fredsforskningsinstitut, SIPRI, og af det tilsvarende britiske fredsforskningsinstitut i London, at i løbet af et tiår vil 25 lande råde over kernevåben, og at man kan befrygte inden århundredskiftet en kernevåbenkrig.

Det er sådanne ting, der må stemme til eftertanke, og som gør, at de forskellige lande, også vort lille land, bør gøre, hvad de kan for at støtte en krigs- og konfliktforebyggende politik, for det er jo det, der skal til. Hvis ikke man forebygger de årsager, der er til mistilliden og til konfrontationen, ja, så får man den. Det drejer sig om nord-syd-dialogen, der skal gøres til en levende virkelighed, hvor de løfter, vi har givet i FN om u-landsbistanden, skal indfries, og hvor man ikke med hensyn til samhandelen skal spærre af for de fattige lande og derved handle i strid med den ny økonomiske verdensorden, som man verbalt bekender sig til. Det drejer sig om at undgå, at Det europæiske Fællesskab udvikler sig til en ny supermagt med økonomisk selvtilstrækkelighed og måske med tiden med en sikkerhedspolitisk og militær dimension. Det drejer sig om den fare, der ligger i terrorbalancen, for, at de militære

[Ib Christensen]

bloksystemer på længere sigt kan komme i konflikt med hinanden. Det er derfor vigtigt, at man styrker De Forenede Nationer, udvider De Forenede Nationers magt og beføjelser ved en stemmeretsreform og andre langsigtede tiltag.

Ministeren siger i slutningen af sin redegørelse, at Danmark i FN til tider har taget standpunkter, som har skabt os visse problemer i forhold til andre EF- og NATO-lande. Jeg synes da, det er udmærket, at man således fra Danmarks side har vist en vis selvstændighed. Det kunne være interessant at høre, hvilke konkrete ting det drejer sig om.

Det, der desværre ligger bagved, ser vi bl. a. af udenrigsministerens beretning af den 22. december 1977 om de såkaldte fremskridt mod den europæiske union:

»Med henblik på mødet i Beograd angående sikkerhed og samarbejde har de fortsat den praksis, som med held blev indledt på CSCE, og som går ud på at forelægge fælles standpunkter, snævert at samordne deres indlæg og deres initiativer.«

Det vil altså sige, at også på denne front koordinerer man inden for EF-området. I den forbindelse er det da glædeligt at kunne registrere, at der inden for det nordiske er tale om fælles tiltag, og jeg vil håbe, at det lykkes at fastholde også nordiske samarbejdslinjer på dette punkt. Men jeg befrygter, at det, med Danmarks tilslutning til at EF skal tale med én stemme, i stigende omfang kommer til at dreje sig om nedrustningsproblemerne, forholdet mellem Øst og Vest og mellem nord og syd, som det allerede er sket.

Mens vi således er enige med ministeren om en opprioritering af nære og gennemførlige ting, så lægger vi fra retsforbundets side ikke mindre vægt på de langsigtede problemer og savner altså i den henseende nogle ting og nogle synspunkter og gerne nogle kraftige synspunkter i ministerens redegørelse.

Der er stillet et forslag om motiveret dagsorden fra socialistisk folkeparti. Jeg kan meddele, at retsforbundets folketingsgruppe er positiv over for dette forslag, dets intentioner og dets indhold, men vi må nok konstatere, at det ikke kommer til afstemning, for der vil om lidt herfra blive stillet et forslag til afværgedagsorden. Dette forslag til afværgedagsorden, som vil blive fremsat, vil blive

vedtaget af socialdemokratiet, venstre, det konservative folkeparti, centrum-demokraterne og kristeligt folkeparti.

Jeg siger dette, for at de tilbageværende og de tiloversblevne journalister ikke yderligere skal spilde deres tid på denne debat. Det drejer sig jo kun om, at man bruger 2.100 mia kr. om året på rustning, og det drejer sig kun om, at vi måske om 15 år får en kernevåbenkrig. Det er problemer, der i størrelsesorden slet ikke kan prioriteres over sådanne voldsomme problemer som, hvad statsministeren kan have sagt eller ikke sagt om de franske valg, for slet ikke at tale om problemet med kiosksalget i Kastrup lufthavn.

Kurt Hansen (VS):

Fra venstresocialisternes side har vi ikke de store forventninger til, at den forestående ekstraordinære generalforsamling i FN omkring nedrustningsspørgsmålet vil give nogen reelle positive resultater. Danmark har med sin totale underordning i forhold til NATO placeret sig på en sådan måde, at Danmark som nation har yderst begrænsede handlemuligheder for effektivt at gå ind som en slags trækdyr i kampen for nedrustningen i verden.

Fra venstresocialisternes side mener vi, at den bedste form for støtte til nedrustningsbestræbelser ville være, at Danmark meldte sig ud af NATO. Det ville være, at Danmark begyndte at afvikle sit militær, sit efterretningsvæsen m. v. Men realistisk set må vi jo nok erkende, at det bestemt ikke står lige for døren.

Vi, som er modstandere af NATO og er modstandere af den internationale militarismes stadig stigende dominans rundt omkring i verden i forhold både til opretholdelse og til etablering af fascistiske diktaturer og den stadig stigende militarisering, som sker, ikke mindst af den danske økonomi, mener, at det er afgørende nødvendigt at arbejde på at svække NATOs stilling så stærkt som overhovedet muligt. Det er den måde, hvorpå vi fra venstresocialisternes side mener at vi kan give det bedste og mest positive bidrag til nedrustning og afmilitarisering.

Vi frygter, at den ekstraordinære generalforsamling kommer til at beskæftige sig med en taktisk begrænsning af oprustning i stedet for reelle nedrustningsspørgsmål. Det er

[Kurt Hansen]

nemlig sådan, at det i altovervejende grad er de to supermagter, Sovjetunionen og USA, der vil komme til at spille en afgørende, dominerende rolle. Hvis vi ser på, hvordan oprustningen har formet sig de seneste år, så har den en klart stigende tendens, så der vil ikke på den ekstraordinære generalforsamling blive tale om en reel form for nedrustning, men snarere maksimalt en taktisk begrænsning af den oprustning, som finder sted.

Venstresocialisternes generelle holdning til spørgsmålet om militær m. v. er ganske klar. Vi er modstandere af militæret, vi deltager på alle fronter i kampen imod såvel den nationale som den internationale militarisme, og vi opfatter de nuværende militære blokke som hovedsagelig værende rettet imod såkaldte indre fjender, i hvert fald i væsentlig større omfang, end de er rettet imod såkaldte ydre fjender af mere taktisk bestemt art. På den måde er Danmark gennem opretholdelse af sit militær og gennem sit medlemskab af NATO med til at opretholde en undertrykkende instans, nemlig militæret, som er en undertrykkende instans over for den danske befolkning.

Jeg vil kort sige noget om, hvordan vi opfatter forholdet mellem de to supermagter og mellem NATO og Warszawapagten.

Vi ser og hører i stigende grad i pressen, i radio, aviser og fjernsyn, noget om, hvordan russerne står lige for døren, de er ved at invadere os. De har slagskibe, krigsskibe og u-både og hele balladen liggende parat til at invadere os. Vi har kun den bemærkning til disse ting, at vi mener, det er vildt overdrevne koldkrigstoner, hverken mere eller mindre. Vi mener ikke, der er tale om nogen form for politiske forhold, som tilnærmelsesvis betinger, at Sovjetunionen eller Warszawapagten skulle udgøre nogen form for militær trussel over for Danmark. Der er hovedsagelig tale om, at såvel NATO som Warszawapagten i altovervejende grad er beregnet til at holde styr inden for egne rækker. Det så vi i forbindelse med Warszawapagten med hensyn til Tjzekoslovakiet. Det er blot et eksempel, som skal nævnes.

Det betinger dog ikke, at man kan betegne Warszawapagten som værende en mere aggressiv magt end NATO. Jeg mener, man må konstatere, at NATO i det forhold er den altdominerende aggressive part, og det mener

jeg også klart er dokumenteret gennem de snese af krige, som USA har været involveret i rundt omkring i verden i de seneste mange år. Jeg mener ikke, at man kan adskille det ved at sige: det her er kun et anliggende for USA. Alle NATO-lande er naturligvis forpligtet af det, som storebroder i NATO foretager af imperialistiske krige og folkemyrdrier ude omkring i verden. I særdeleshed når befolkningen i tredjelandene har kæmpet for selvstændighed og socialisme, så har NATO været der som en hård, aggressiv, imperialistisk militærmagt, som med alle midler har forsøgt at nedkæmpe disse folkeslag, som kæmper for selvstændighed, demokrati og socialisme.

De to supermagter har opdelt verden imellem sig, det mener jeg dokumenteres klarest i forbindelse med bekræftelsen af Helsingforsaftalen, og de vil blande sig så lidt som overhovedet muligt i hinandens interesser. Der er intet som helst, der tyder på, at dette ikke er tilfældet. Vi ved udmærket godt, at de igennem stormagtspolitikken ligger og deler verden op imellem sig, og at det som nævnt hovedsagelig er for at holde styr inden for egne rækker.

Om neutronbomben, som statsministeren jo bl. a. har udtalt sig om, som han har udtalt sig om så meget andet under sit besøg i USA, er det kommet frem, at den danske regering betragter neutronbomben som værende et almindeligt våben på lige fod med a-bomber osv. Der er ikke noget nyt eller noget anderledes i det, så derfor skal Danmark ikke tage nogen anden stilling, end man har gjort i forbindelse med a-bomben, man skal ikke tage afstand fra, at det kommer til at indgå som et våben i NATO-sammenhænge. Det er naturligvis helt uacceptabelt, set fra venstresocialisternes side i hvert fald, så det gør, at vi klart kan stemme for det dagsordensforslag, som hr. Ib Nørlund har fremsat. Vi er ganske enige i, at man må arbejde for, at dette våben totalt kommer til at udgå af NATO-sammenhængene; det ville betyde en svækkelse af NATO.

Det er selvfølgelig fantastisk, og det er måske også lidt rørende, at høre de historier, som hr. Melchior fortæller heroppefra. Vi fik en historie om neutronbomben, hvor vi fik at vide, at det jo slet ikke var særlig inhumant. Det var helt fint, at i hvert fald infrastrukturu-

[Kurt Hansen]

ren, bygningerne, de materielle værdier, blev bevaret; så når nu folkene var blevet slået ihjel, kunne de, der havde slået dem ihjel, komme og bruge det.

Jeg ved ikke, om hr. Melchior ser tingene på en sådan måde, at det er en kamp imod arbejdsløsheden på den måde, at man udrydder det ene element i dette problemkompleks, nemlig de mange arbejdsløse. Der må man lige huske, at det måske ville være bedre, hvis man brugte andre former for våben, for der er også andre elementer inde i arbejdsløshedsproblematikken, idet det også drejer sig om en kapitaldestruktion, hovedsagelig en destruktion af den mere lavproduktive del af kapitalapparatet.

Derfor må vi finde frem til andre typer våben, som tilfredsstiller de reelle behov, og her var det måske noget at tage de stifinder-raketter i anvendelse, som hr. Gert Petersen talte om. Jeg mener blot, at vi må have det med ind i forbindelse med stifinderraketterne, at de skal være mangede, at de skal kunne sno sig og finde frem til, hvad der nu er et lavproduktivt kapitalapparat her, og således at man ikke kommer til at ødelægge den mere avancerede del af kapitalapparatet. Hvis det ikke var på den måde, problemstillingen fra hr. Melchior's side skulle forstås, vil jeg naturligvis gerne have det dementet.

Det er blevet nævnt flere gange, at Sovjetunionen jo opruster med bål og brand, og at den her SS-20 mellemdistanceraket er et frygteligt våben, hvad den givetvis også er, og at det er et våben, der er mindst lige så afskrækkende, som neutronbomben er. Her mener jeg, at såvel den britiske premierminister Callaghan og den amerikanske præsident Carter gør sig skyld i topmålet af hykleri, når de erklærer, at dette våben, SS-20, er en langt større trussel imod magtbalancen, end neutronbomben faktisk er.

Jeg står her med en leder fra Information fra i mandags, som netop omhandler neutronbomben, og som også kommer ind på SS-20 mellemdistanceraketterne, som jo er relativt svage i forhold til, hvad der ellers kan mobiliseres af bål og brand. Der er det sådan, at de amerikanske værnschefer i deres analyse af den militæropolitiske situation – den analyse, de lavede i 1977 – klart sagde:

»Inden for taktiske kernevåbensystemer har NATO stadig et forspring på trods af

den nye trussel imod Europa fra det sovjetiske SS-20 mellemdistancemissil, Backfire bombeflyet og Fencer og Flogger jagerbomberne.«

Det var altså, førend man begyndte at tale om neutronbomben. Det viser blot, at det er topmålet af hykleri, når man taler om, at der skal oprustes yderligere, for at der er balance i tingene, fordi Sovjetunionen har disse SS-20 mellemdistanceraketter. Det er altså intet mindre end et smart taktisk påhit i den yderligere oprustning og den yderligere militarisering af økonomien, der ligger til grund for disse forhold.

Der var en anden morsom ting, jeg noterede mig i forbindelse med diskussionen om neutronbomben. Det var hr. Honoré fra det kristelige parti, der sagde noget om, at Guds fredsvilje og folkenes kærlighedsbud nok skulle klare de her problemer. Jeg mener, at i stedet for at lave denne raket 2-trinet havde det måske mere været på sin plads at lave den 3-trinet. Hvorfor ikke sige, at med Guds fredsvilje, med folkenes kærlighedsbud og neutronbomben, så går det nok? Altså: på den måde, de her kærlighedsbud blev udlagt, er der vist ingen tvivl om, at der er en udmærket sammenhæng, hvis man tager det sidste trin på raketten med.

Jeg talte tidligere kort om, at det danske kapitalapparat, den danske økonomi, i større og større udstrækning blev underlagt USA-imperialismen. Det mener jeg at man ser ganske tydeligt, ikke mindst i forbindelse med købet og en del af produktionen af disse F-16 fly. Det er en yderligere udbygning af oprustningen fra dansk side, at man går ind i at producere dele til dette kampvåben. Bindingen til den imperialistiske rustningsindustri indebærer yderligere en binding af de danske arbejdere til efterretningstjenesternes kontrol. Lederen af forsvarrets industrisektion under forsvarrets efterretningstjeneste, major Busk, fortæller nemlig: enhver, der i kraft af sin beskæftigelse nødvendigvis må have adgang til klassificerede oplysninger, må have en sådan karakter, levevis og dømmekraft, at der ikke hersker tvivl om vedkommendes loyalitet over for virksomheden og pålideligheden ved behandlingen af det klassificerede materiale. Dette kan man læse i Børsen fra den 19. august 1975.

Der er altså tale om, at når man oplever en militarisering af den danske industri og

[Kurt Hansen]

økonomi, så skal man til at kontrollere arbejderne både i hoved og bagi for nu at se, om de har ædle politiske motiver, eller om de måtte være venstreorienterede af en eller anden art. Jeg mener, dette er et tydeligt skræmmebillede på, hvad man kan vente sig i forbindelse med en yderligere militarisering af produktionen og af økonomien.

Hr. Niels Helveg Petersen nævnte, at der kommer et radikalt forslag om disse ting til behandling her i morgen. Jeg skal ikke tage denne diskussion på forskud, men blot sige, at det trods alt er svært at skille tingene ad, for skal man undgå denne militarisering af økonomien og produktionsapparatet, så må det være sådan, at man går ind på nogle af de tanker, som er skitseret i det radikale forslag, nemlig at man får effektivt, klart at vide: hvor går grænsen imellem på den ene side militær produktion og på den anden side civil produktion? Jeg mener også, at det er rigtigt, som det er nævnt i dette forslag, at man skal have en kontrol . . . .

Tredje næstformand (Nathalie Lind):

Skal vi ikke holde os til forespørgslen?

Kurt Hansen (VS):

Det hænger meget sammen, formand, det hænger meget sammen . . . . at der netop er mulighed for en effektiv kontrol med den produktion, der i realiteten foregår.

Ved på den måde at gå ind på nogle af disse tanker kan man fra dansk side yde et lille bidrag til nedrustningen og afmilitariseringen af verden. Men i første omgang vil det væsentligste være at arbejde så stærkt som muligt for på nationalt plan, på internationalt plan at få svækket den aggressive, imperialistiske blok, den aggressive, imperialistiske union, som går under betegnelsen NATO, som man har set rundt omkring i verden skånselsløst og grufuld myrder folkeslag, som kæmper for selvstændighed, demokrati og frihed.

Minister Lise Østergaard:

Jeg vil gerne sige tak for denne debat, som jeg synes har været meget oplysende og meget positiv. Jeg synes, det er gået igennem debatten, at der er en ganske overordentlig stor enighed i grundholdningen til behovet for nedrustning og til de anstrengelser, vi alle

ønsker skal blive gjort under den kommende ekstraordinære FN-samling, og også i et meget vidt omfang til de initiativer og de holdninger, vi kan tage fra dansk side. Det er klart, at det er på det sidste område, der i debatten har været udtrykt nogle uoverensstemmelser, og jeg skal da også i mit svar tage stilling til nogle af disse spørgsmål.

Til hr. Gert Petersen vil jeg først sige, at jeg har den opfattelse, at vi er enige i overordentlig mange af de synspunkter, vi har med hensyn til dette spørgsmål. Jeg er enig med hr. Gert Petersen i, at vi i de små lande har både en særlig forpligtelse og en særlig mulighed for at lægge pres på supermagterne med hensyn til at nå til enighed om de spørgsmål, som står dem imellem. Jeg er også enig med hr. Gert Petersen i, at vi på nedrustningsområdet, ligesom på en lang række andre udenrigspolitiske områder, har glæde af at søge kontakt indbyrdes mange små lande imellem, fordi det giver os mulighed for netop at finde veje til at udøve denne indflydelse.

De tanker, der skiller os med hensyn til, hvad vi konkret skal stille af forslag i forbindelse med FN's ekstraordinære samling, har alene at gøre med, at hr. Gert Petersen trækker ét område ud af hele det store kompleks, som udgør nedrustningsproblematikken, og i sit dagsordensforslag peger på, at man på dette område, altså protest imod masseødelæggelsesmidlerne – jeg forstår det således, at hr. Gert Petersen med denne benævnelse sigter alene til kernevåben – særlig skal nævne én bestemt våbentype, som i øjeblikket er meget omdiskuteret. Den holdning at trække ét område ud af et stort, indbyrdes sammenhængende kompleks er jeg ikke enig i. Jeg er uenig i det først og fremmest af den grund, at vi derved ville bremse de gode forhandlingsmuligheder i FN, hvis dette skulle være vores første udspil.

Hr. Gert Petersen har motiveret sit ønske om, at netop dette område skulle fremhæves, ved at tale om, at det er disse store spring i den teknologiske udvikling på kernevåbenområdet, som i særlig grad er en trussel for verdensfreden. Til det er det nu nok rimeligt at gøre opmærksom på, at den vedvarende perfektionering af de konventionelle våben, som samtidig finder sted, og hvor hr. Gert Petersen jo netop gjorde opmærksom på, at Østlandene her i højere grad var engageret,

[Minister Lise Østergaard]

så sandelig også udgør en ganske alvorlig risiko for verdensfreden, så meget desto mere som det jo trods alt i dag i de eksisterende væbnede konflikter er de konventionelle våben, som anvendes.

Der er mange enkeltræk, man kunne tage ud af det store nedrustningskompleks. Jeg kunne have lyst til at nævne som en glædelig ting, at det under statsministerens nylige samtaler i Washington bl. a. blev oplyst, at USA har til hensigt at reducere deres salg af konventionelle våben med op imod 740 mill. dollars allerede i 1978. Jeg nævner denne oplysning alene for at vise, at mange træk har interesse, men ingen har betydning isoleret.

Det er væsentligt, når vi går ind til disse omfattende forhandlinger, at vi har den grundholdning, som jeg på regeringens vegne har givet udtryk for i min indledning: at målet for nedrustningsbestræbelserne må være en internationalt kontrolleret og gensidigt afbalanceret nedrustning. Af disse grunde kan jeg ikke støtte det af hr. Gert Petersen fremsatte dagsordensforslag.

Fordi hr. Gert Petersen i den sammenhæng appellerer så meget – og jeg synes: rigtigt – til vores kontakt med andre små lande, kunne jeg have lyst til at gøre opmærksom på, at der så sent som i går aftes har været en debat i Hollands andetkammer, en hollandsk parlamentsdebat af ganske samme art som den, vi afholder her i dag. Under den debat fremkom der to dagsordensforslag, som gik på de samme tanker som de to dagsordensforslag, der er blevet fremlagt her i dag, nemlig at man skulle trække en særlig våbentype ud som noget, man specielt skulle arbejde med. Begge disse dagsordensforslag blev nedstemt under den hollandske debat, hvilket vil sige, at den hollandske regering har den samme holdning, som den danske regering har, nemlig at vi må arbejde med nedrustningsproblemerne i en balanceret helhed.

Hr. Melchior stillede mig et par spørgsmål. For det første efterlyste han nye ideer i vores oplæg. Til det har jeg lyst til at sige, at er der noget, der ikke er brug for lige netop nu i nedrustningsdebatten, så er det fantasifulde ideer. Det, der er brug for, er at presse de meget påtrængende realistiske planer frem til en gennemførelse.

I øvrigt spurgte hr. Melchior om, hvorledes forholdet er imellem de andele af bruttonationalproduktet, som forskellige lande anvender til militære formål og til udviklingsbistand. Jeg kan blot her give den oplysning, at for USAs vedkommende er det således, at man anvender 0,27 pct. af bruttonationalproduktet på udviklingsbistand, hvilket vi jo i vore lande finder er i meget høj grad for lidt, men 0,27 pct. til udviklingsbistand står over for 6 pct. til militærudgifter. For Sovjetunionen er de tilsvarende tal 0,05 pct. til udviklingsbistand og 12 pct. til militærudgifter. Stadig væk vil jeg meget stærkt advare imod, at man sammenknytter disse to tal. Jeg tror bestemt, at der i den abstrakte sammenhæng er meget vundet ved at tale om, hvilke virkninger nedrustning kan få på verdensøkonomien, men vi må ikke forestille os to penge-kasser, hvor man konkret flytter mønter fra den ene til den anden.

Til hr. Niels Helveg Petersen vil jeg sige, at jeg har lyttet med megen interesse og nok også med nogen forbløffelse til oplægget. Det er ganske rigtigt, at jeg har givet til kende, at jeg finder oprustningen absurd; det samme gør hr. Niels Helveg Petersen. Men jeg har meget svært ved at forstå fornuften i at bebrejde mig, at jeg forsøger at forholde mig rationelt til nedrustningsbestræbelserne. Der er med garanti indbygget mange irrationelle, absurde træk i våbenkapløbet, og jeg kan forsikre hr. Niels Helveg Petersen om, at jeg personlig har så megen interesse for de irrationelle sider i mennesket, at jeg ville kunne bruge timer til at udanalysere de irrationelle træk, som angår konkurrencemotiv og en lang række andre motiver, som selvfølgelig spiller en rolle på dette område ligesom på alle andre områder. De forhold, som får forskere til at forske for at vinde ny erkendelse, spiller også ind på dette område, men hvem ville ønske, at forskere skulle ophøre med at forske, fordi vi ikke på ethvert givet tidspunkt ganske nøjagtig kan vide, hvad forskningens resultater eventuelt kan misbruges til?

Så sagde hr. Niels Helveg Petersen, at han aldeles savnede i mit indlæg en omtale af den indbyggede inerti i oprustningen, som bl. a. har at gøre med økonomiske motiver. Der må jeg nu forbløffes, idet jeg jo omtalte den på den mest håndgribelige måde, da jeg gennemgik det nordiske forslag, som netop har

[Minister Lise Østergaard]

til formål at analysere disse ting, at skille det irrationelle fra det rationelle og at finde frem til fornuftsbetonede løsningsforslag.

Hr. Niels Helveg Petersen syntes, at mit indlæg var for lidt aggressivt. Jeg må nok sige, at som medansvarlig for regeringens nedrustningspolitik tror jeg nok at man har mere brug for den rationelle analyse, for forsøget på at se disse problemer i deres helhed, end for følelsesbetonede vurderinger af en meget alvorlig situation.

Til hr. Ib Nørlund vil jeg sige, at det jo er klart, at spørgsmålet om neutronbomben vil blive drøftet i NATO. Jeg forstår nu ikke helt hr. Ib Nørlunds dagsordensforslag, hvor han ønsker, at folketinget skal pålægge regeringen på det kommende møde i NATOs nukleare planlægningsgruppe at gå ind for, at neutronbomber ikke skal indgå i NATOs våbenarsenal. Forholdet er det, at NATOs nukleare planlægningsgruppe er en studiegruppe, der ikke træffer beslutninger. Yderligere er deltagelsen i denne studiegruppe bygget på et rotationssystem, og de forpligtende forhandlinger, som skal føres om NATOs militærpolitik, sker ikke i dette forum. Derfor har jeg meget svært ved at se, at der overhovedet er mening i det forslag, som rummes i hr. Ib Nørlunds dagsorden.

Jeg er blevet bedt af hr. Ib Christensen om at give oplysninger om, hvad det er for forslag i FN, Danmark har tilsluttet sig, og hvorved det har bragt sig i en vis uoverensstemmelse med andre EF-lande. Jeg kan som det måske mest øjnnefaldende eksempel nævne, at vi i 1975 og 1976 har været med til en resolution, der fordømmer alle kernevåbenforsøg. Her var Danmark det eneste blandt EF-landene, som stemte for, mens alle de øvrige stemte imod.

Til slut og sammenfattende vil jeg sige, at det er min opfattelse, at det, der har skilt os ad i denne debat, alene har at gøre med, at nogle partier har ønsket, at vi skulle trække et særligt område, et meget alvorligt, men dog et særligt område, ud af komplekset af nedrustningsforslag og nedrustningsproblemer. Det er min absolutte opfattelse, at den fornuftige politik på dette område er at se disse problemer i den størst mulige sammenhæng og at støtte det antal realistiske nedrustningsforslag, som vi fra erfaringer gennem vores forarbejder har grund til at nære

realistisk formodning om kan blive vedtaget i den nærmeste fremtid.

Gert Petersen (SF):

Jeg tror ikke rigtig, at ministeren eller en del ordførere har læst vores dagsordensforslag korrekt. Vi starter med at beklage den fortsatte kaprustning, og den fortsatte kaprustning er jo en kaprustning, som ikke blot foregår med masseødelæggelsesvåben, men også med konventionelle våben. Heri ligger altså en afstandtagen fra oprustningen på begge områder. Jeg er ganske enig med ministeren i, at også de konventionelle våben har en meget væsentlig betydning.

Men dernæst – og det er det specifikke ved dagsordenen – vender den sig mod de nye masseødelæggelsesvåben, som kommer frem. Jeg er for så vidt ligeglad, om det er på den ene eller den anden side, men det har altså tilfældigvis igennem det sidste års tid hovedsagelig været på den amerikanske side, og det er måske dér, det kniber.

Når vi vender os specielt mod de nye masseødelæggelsesvåben, så er det for det første på grund af deres karakter – den skal jeg komme tilbage til – men det er i ganske særlig grad, fordi de vil forrykke den eksisterende strategiske balance. Når man taler om den strategiske balance, så er det masseødelæggelsesvåbnene og de langtrækkende raketter monteret i u-både eller på skibe eller i jorden, i siloer, man tænker på. Det, vi altså er bange for, er, at balancen skal blive alvorligt forrykket, hvis nye masseødelæggelsesvåben kommer frem og sættes i produktion og spredes, og ikke alene at balancen vil blive forrykket, men også at kaprustningen vil få et yderligere skub fremad.

Min konklusion på den udtalelse af den sovjetiske forsvarsminister, Ustinov, som hr. Lasse Budtz fremdrog, nemlig at Sovjetunionen skam også kan fremstille neutronbomber og vil gøre det i givet fald, er, at det er nøjagtig, hvad man må forudse. Nu har han sagt det, men det vidste vi da i forvejen. Det er det, der er det dødsensfarlige: når den ene part tager initiativet til at sætte nye ødelæggelsesvåben i verden, så vil den anden part følge efter, og så forhøjer man altså terrorbalancen pr. indbygger på kloden fra 15 t trotyl til, skal vi sige 20 t trotyl. Det er jo vældig betryggende, og jeg kan ikke se, at det tjener

[Gert Petersen]

noget som helst fornuftigt formål, tværtimod. Forrykkelsen af balancen i overgangsperioden kan tjene et meget ufornuftigt og et meget farligt formål.

Det er årsagen til – og det er ganske rationelt og gennemtænkt – at vi især fremdrager de nye masseødelæggelsesvåben, men vi gør det uden at ignorere de eksisterende masseødelæggelsesvåben og de eksisterende konventionelle våben. Det fremgår af den første del af det dagsordensforslag, vi har fremsat.

Så skal jeg i øvrigt sige, at hele problematikken omkring balancen naturligvis er meget central, og her må jeg ganske enkelt anholde nogle bemærkninger, ministeren er kommet med, og spørge, om hun er i stand til at dokumentere disse bemærkninger. Det, der står, det, ministeren har sagt, strider imod alt, hvad man i øvrigt får oplyst. Jeg må tro, at det er forsvarrets efterretningstjeneste, der har sendt Hetler i byen for at finde oplysningerne. Ministeren sagde nemlig:

»Tidligere rådede USA over en betydelig overvægt med hensyn til atomvåben, men nu er der tilnærmelsesvis lighed mellem de to supermagter på dette område.«

Dette var der flere af de mere godtroende ordførere fra de borgerlige partier der henholdt sig til og påberåbte sig.

Jeg står her med bogen »The Military Balance« for 1977-78, udsendt af det institut i London, som jeg tidligere talte om, Institutet for Strategiske Studier. Måske er det noget vrøvl, der står i den, måske er det østlig propaganda, men undskyld mig, det er altså regeringen selv, som gratis har sendt mig denne bog, formodentlig fordi regeringen mente, at det var noget, vi havde godt af at læse. Her finder jeg på side 79 en oversigt over den amerikansk-sovjetiske strategiske balance, og her har man talt op, hvad der er af sprængladninger, altså nukleare sprængladninger, som parterne er i stand til at aflevere, det vil sige med raketter eller på anden måde, pr. fly. Det oplyses i en fodnote, at man angiver antallet af mål, som hver side kan angribe, og kun afleveringsinstrumenter, afleveringsredskaber, som kan angribe hvert sit mål, er inkluderet i optællingen. Her oplyses altså, at USA råder over 11.330 sprængladninger, som kan afleveres, medens Sovjetunionen råder over 3.826 sprængladninger, som kan afleveres. Ministeren kan få oversigten i

regeringens eget nedrustningsudvalg; det er dér, vi får den.

Der er altså ikke tale om en tilnærmelsesvis lighed mellem de to supermagter på dette område. Jeg vil meget gerne bede ministeren om dokumenteret at afkræfte de tal, som er fremkommet fra instituttet i London, og som vi bruger i et af regeringen nedsat udvalg, nemlig nedrustningsudvalget, eller at afkræfte det, som ministeren har sagt i sin egen redegørelse.

Så vil jeg sige yderligere om spørgsmålet om balancen: det er blevet spurgt, hvorfor vi har ønsket denne debat. Det er den sædvanlige motivforskning, og Gud hjælpe mig, om ikke kommunevalget kom med ind i billedet. Vi tillægger altså FN's ekstraordinære samling en lidt større global betydning end kommunevalget, og det er hensynet til FN's ekstraordinære samling og til dette folketing som det folkelige redskab, som skulle forbedre Danmarks indsats på denne samling, som har gjort, at vi har fremkaldt denne debat.

Et andet hensyn er, at vi føler, at den nuværende udvikling er dødsensfarlig. Hr. Palle Simonsen modsagde mig, han kunne ikke være enig med mig, når jeg sagde, at kaprustningen øger sandsynligheden for verdenskrig, han ville egentlig, havde jeg indtryk af, mene tværtimod. Men det er altså ikke alene os, det er f. eks. også det svenske nedrustningsinstitut, SIPRI, som er kommet til den konklusion, og det var dem, jeg citerede.

Jeg lagde mærke til, at hr. Lasse Budtz, socialdemokratiets ordfører, i sit indlæg sagde, at der er en risiko for, at balancen forrykkes på et eller andet tidspunkt i fremtiden, det er en reel risiko. Det, der er vort synspunkt, er, at når denne balance forrykkes, hvis den forrykkes, så øges naturligvis faren for krig ganske væsentligt. Hvis det f. eks. bliver muligt at opspore de u-både, som i dag er bevæbnet med raketter, og som man stadig væk ikke rigtig kan opspore fra supermagternes side, så vil det også være muligt for en supermagt, som ønsker at iværksætte en krig, at vinde denne krig ved et første slag og hindre modparten i at foretage de straffekationer, som ellers spiller en så stor rolle i den øjeblikkelige strategi. Det er årsagen til, at SIPRI kommer til det resultat, at kaprustningen øger faren for verdenskrig.

[Gert Petersen]

Så skal jeg endelig sige om specielt neutronbomben, at jeg har mærket mig, at ministeren siger – og det er jeg glad for, her er jeg enig med ministeren – at Danmark vil lægge vægt på, »at man når frem til et forbud mod de særlig inhumane konventionelle våben, herunder brandbomber og fragmentationsvåben«. Ja men her vil man altså godt acceptere, at der er nogle våben, som er mere inhumane end andre, og vil godt være med til et forbud mod dem. Hvordan forholder det sig så med neutronbomben?

Jeg ved godt, at fremskridtspartiets ordfører – eller var det en anden? – ikke kunne forstå, hvorfor vi begynder at tale om disse ting: hvad i alverdens riger og lande kommer det det danske folketing ved? Ja, f. eks. i Tyskland har et stort blad som nyhedsmagasinet Spiegel ment; at det kom den tyske offentlighed ved. Så var det vel også rimeligt, at det danske folketing interesserede sig for det. Spiegel oplyste om en neutronbombe på 1 kiloton, at uden for en radius af 200 m fra nedslagsstedet, hvor der er tale om total tilintetgørelse, er det kun strålerne, der virker. Jeg resumerer Spiegel's oplysninger, som svarer til nogle, der er fremkommet i amerikanske blade: I en radius af 200–800 m lammes mennesker øjeblikkeligt og dør i løbet af 1–2 dage. I en radius af 800–1.000 m lammelse efter 5 minutter, død efter 4–6 dage. I en radius af 1.000–1.200 m lammelse efter 2 timer, de fleste dør i løbet af nogle uger. Fra 1.200 til 1.400 m er der tale om dødelighed for cirka halvdelen af de ramte efter en længere periode.

Det er altså det nye våben, som man vil til at introducere. Jeg vil anse det for et særdeles grusomt våben, et våben, som burde forbydes her og nu. Ud fra den logik, som regeringen selv anlægger over for fragmentationsbomber og brandbomber, som man vil have forbudt, burde man også gå ind for at forbyde neutronbomben.

Dertil kommer som det mere afgørende, det, skal jeg indrømme, langt mere afgørende for os, at fremkomsten af neutronbomben og andre nye våben, som stifinderraketten, forrykker den eksisterende balance, sætter ekstra skub i kaprustningen og kaster os alle ud i en ny usikkerhed, hvorved mulighederne for at komme frem til resultater på den ekstraordinære generalforsamling bliver yderligere reduceret.

Lasse Budtz (S):

Jeg vil gerne sige til hr. Gert Petersen, at vi vist er en hel del, der gerne vil fritage ham for rollen som martyr. Vi finder faktisk, at det er aldeles nyttigt at føre denne debat. Vi mener, at der skal gøres ethvert forsøg på at fremme nedrustning og afspænding, og vi mener, at det er ganske overordentlig vigtigt, at den ekstraordinære generalforsamling i FN holdes. Det er et klart socialdemokratisk synspunkt, som både ministeren og jeg på partiets vegne har fremsat, og der skal ikke herske den ringeste tvivl om det.

Vi synes f. eks. også, at den såkaldte kernevåbenspiral, men også den konventionelle våbenspiral, har taget en himmelflugt, som er overordentlig foruroligende, og derfor synes vi, at vi skal tale om det her i tinget. Vi synes også, at vi skal tale om det i alle de internationale fora, hvor det er muligt at øve indflydelse selv for et lille land som Danmark, som jo trods alt har en begrænset indflydelse, men dog en indflydelse.

Når jeg skal være helt ærlig, synes jeg, når jeg sådan tænker tilbage på de taler, der er holdt, egentlig ikke, at forskellen er så fantastisk stor alligevel. Der er simpelt hen tale om en vis kappestrid om, hvem der helst vil fred. Det er faktisk mit indtryk, at der ikke er noget parti i det høje ting, som ikke gerne vil yde en indsats for fred. Det, der er tvivl om, er, hvordan vi gør det bedst. Det kan vi diskutere, og det skal vi også diskutere. Men den generelle indstilling synes jeg er fuldkommen selvfølgelig og også understreget ved denne debat.

Jeg har mærket mig hr. Melchior's trang til også i denne forbindelse at henfalde til beretninger fra dagliglivet. Da jeg så vil prøve at deltage i denne metode, får det mig til at tænke på, at da jeg engang for mange år siden havde den ære at sidde oppe i presselogen som referent, havde vi en anden sikkerhedspolitisk debat i dette ting. Dengang hed statsministeren Hans Hedtoft, og den konservative ordfører hed Ole Bjørn Kraft. Da debatten var forbi, havde Kraft det rigtige indtryk, ligesom jeg nu har her, at alle partier faktisk var indstillet på at gøre det mest mulige for freden, men også dengang var der selvfølgelig tvivl. Han konkluderede med ordene: Vi vil fred her til lands, sankte Hans, sankte Hans.

[Lasse Budtz]

Det er jeg ganske enig i, sådan har vi det alle sammen, vi vil faktisk ikke andet end fred, vi har bare lidt forskellige opfattelser af, hvordan det skal gøres. Vi ønsker ikke balancen forrykket, og vi ønsker den heller ikke forrykket ved hjælp af neutronbomben. Derfor er det socialdemokratiets opfattelse, at den skal inddrages i de forskellige forhandlinger, hvor det overhovedet er muligt at inddrage den.

Så undgik vi selvfølgelig ikke teorien om, at Danmark alene skulle nedruste, eller at Danmark delvis skulle nedruste, eller at Danmark skulle begynde at skære i forsvaret. Hr. Gert Petersen var påfaldende lidt inde på det, men kom dog ind på det. Til min overraskelse kom hr. Niels Helveg Petersen også ind på, at vi måske kunne begynde med en trinvis nedrustning i Danmark, og hr. Kurt Hansen ville selvfølgelig have, at vi skulle nedlægge forsvaret i morgen.

Dér vil jeg gerne sige, at hvis vi nu rent teoretisk vedtog det, så ville vi skade afspændingen langt mere, end vi gavnede den. Alle, der beskæftiger sig med sikkerhedspolitik, ved jo godt, at hvis Danmark pludselig blev et afrustet land, så ville det have oplagte følger syd for vores grænse, og med den storpolitiske situation, der eksisterer, kunne vi ikke engang bebrejde tyskerne, at de foretog sig et eller andet, f. eks. flyttede styrker mod nord. At det så igen som reaktion ville få, at Sovjetunionen udvidede styrkerne i en række Østlande som DDR, Czekoslovakiet og Polen, er en helt given sag, som ingen fantasi kræver. Derved ville samtlige afspændingsforhandlinger helt klart øjeblikkelig gå i stå. Danmark har en chance for at gavne afspændingen ved at forblive i NATO og sammen med NATO-landene arbejde for en trinvis gensidig afspænding, og det er da også lige nøjagtig det, vi gør.

Det har undret mig, at der ikke er nogen, som har nævnt muligheden af det nordiske forsvarsforbund, hvilket både radikale og SF'ere har haft en trang til gennem årene. Jeg vil dog gerne gøre opmærksom på, at det måske nok er klogt og praktisk at skynde sig, lige inden debatten slutter, at konstatere, at et nordisk forsvarsforbund er en umulighed, alene af den grund, at de 4 lande, vi eventuelt skulle samarbejde med i et sådant forbund, simpelt hen ikke ønsker at være med til det. Derved falder hele denne meget

smukke og besnærende plan til jorden. Men det behøver jeg vist ikke at fortælle hr. Gert Petersen, som er overordentlig velunderrettet om sikkerhedspolitiske spørgsmål.

Vi slynger jo om os med en lang række spændende tal, og de kan være svære at opfatte, som jeg sagde i første omgang. De kommer jo næsten alle sammen fra især de to institutter, som vi ofte drøfter tingene med og får oplysninger af. Jeg synes lige, at vi bliver nødt til at fremdrage det tal, som er en kendsgerning, og som alle er enige om, nemlig at Sovjets andel til forsvarsudgifter eller militæruddgifter af nationalproduktet er mindst 10 pct. og formentlig 12, som ministeren sagde. I USA er det 6 pct., og i Danmark er det 2,8 pct. Det er nok et tal, man skal huske, når man begynder at antyde Danmarks imperialistiske og kapitalistiske indstilling til militæret og det militære kompleks. Jeg vil nødig bruge hårdere ord, for jeg synes egentlig, at debatten har haft et rimeligt leje.

Der er jo fremsat to dagsordensforslag, og jeg kan, næppe til stor overraskelse, på socialdemokratiets vegne meddele, at vi ikke kan deltage i opbakningen af nogen af disse to dagsordensforslag, som er fremsat af henholdsvis socialistisk folkeparti og det kommunistiske parti. Vi finder, at ministerens redegørelse er en så dækkende, en så klar tilkendegivelse af, hvad socialdemokratiet og dermed regeringen gerne vil gøre for afspændingspolitikken og nedrustningen, at den fuldkommen dækker den indstilling, som vi er overbevist om at et flertal i dette ting deler, så vi må altså afvise de to dagsordensforslag. Jeg skal derfor på socialdemokratiets vegne fremsætte følgende:

Forslag om motiveret dagsorden.

»Idet folketinget tager minister Lise Østergaards redegørelse til efterretning, går tinget over til næste punkt på dagsordenen.«

Første næstformand (Grete Hækkerup):

Der er nu fremsat følgende forslag om motiveret dagsorden: (se ovenfor). Også dette forslag indgår nu i forhandlingen.

Jørgen Junior (FP):

[Jørgen Junior]

For det første vil jeg med hensyn til dagsordenerne da godt sige, at fremskridtspartiet ikke ville have kunnet stemme for nogen af de to stillede dagsordener fra SF og DKP, hvis de var kommet til afstemning. Nu har vi så fået denne afværgedagsorden fra socialdemokratiet, og da vi, inklusive de betragtninger, jeg kom med i første runde, på grundlæggende punkter ikke er uenige, kan vi stemme for denne afværgedagsorden og tage ministerens redegørelse til efterretning med det, som det nu betyder i dette ting.

Jeg vil godt sige én ting. Jeg synes faktisk, det er for dårligt, at de to dagsordensforslag fra SF og DKP nu bliver skudt ud på denne måde. Det kan ikke være rimeligt, at når nogle partier ønsker at få stillet deres synspunkter til afstemning i dette ting, så umuliggør tinget dette gennem disse evige afværgedagsordener. Vi kan altså for en gangs skyld stemme for socialdemokratiets afværgedagsorden, men finder, at det er ganske urimeligt, at SFs og DKPs synspunkter ikke kommer til afstemning. Det er muligt, at det er ubehageligt for visse socialdemokrater at skulle sige nej til de to dagsordener, men det bør ikke være en ting, som fortsat accepteres af dette folketing. Det synes jeg er ganske uacceptabelt.

Så har jeg en enkelt ting, som jeg godt ville bede ministeren om at kommentere. Det var de bemærkninger, som både jeg og hr. Palle Simonsen fra det konservative folkeparti kom med vedrørende denne lille – jeg ved nu ikke, hvor lille den er, men denne tilsyneladende kendsgerning med de sovjetiske atomraketbærende u-både i Østersøen. Det kommenterede ministeren ikke. Det ville nok være rimeligt efter at have hørt, hvad den svenske regering tilsyneladende foretager sig, at høre, hvad den danske regering har i sinde at gøre. Det er min opfattelse, at den danske regering bør protestere ud fra det synspunkt, at det er så tæt ved Danmark. Det er på mange måder en provokation, når man tilmed tager de smukke ord og fraserne og flosklerne om fredens hav med i betragtning. Jeg vil altså godt bede om ministerens kommentar desangående.

Arne Christiansen (V):

Som debatten er forløbet, finder jeg ikke anledning til at komme med yderligere be-

mærkninger. Det skulle da kun være til det spørgsmål, som hr. Gert Petersen bragte op i anden omgang, om en sammenligning mellem antallet af nukleare enheder i Øst og Vest og med reference til det udmærkede hæfte fra ISS, som jeg har fuldt ud lige så meget tillid til, som hr. Gert Petersen har.

Men jeg mener også, at det er rimeligt at slå op på andre sider, og dér vil jeg henvise til, hvad hr. Lasse Budtz lige har sagt om den procentuelle anvendelse af nationalproduktet i Øst og Vest, for en eventuel konflikt hænger jo ikke alene sammen med antallet af nukleare enheder. Det er netop i disse år meget væsentligt at lægge mærke til, hvad der anvendes på konventionelle våben i Warszawa-pagtlandene. Jeg tror, det kræver mere opmærksomhed fra Danmark end opmærksomheden over for den nukleare oprustning. Det er der andre og større magter der har mere direkte interesse i at følge.

Derudover skal jeg kun sige, at venstre kan tage ministerens redegørelse til efterretning og følgelig også stemme for det af socialdemokratiet ved hr. Lasse Budtz fremsatte dagsordensforslag.

Palle Simonsen (KF):

Da jeg ikke finder, at der er grundlag for at komme med yderligere kommentarer til selve temaet ud over det, jeg har gjort gældende i første omgang, skal jeg nøjes med at udtale mig om dagsordenerne.

Vi har gjort rede for, at vi selvsagt ikke kunne støtte det af hr. Gert Petersen fremsatte dagsordensforslag. Det samme ville gælde hr. Ib Nørlands, hvis det var kommet til afstemning. Nu foreligger regeringens dagsordensforslag, og det går jo simpelt hen jo ud på, at vi tager ministerens redegørelse til efterretning. Jeg sagde i første omgang, at jeg ikke kunne mobilisere den store uenighed med de betragtninger, ministeren var kommet med, men at jeg mente, at der var behov for en afbalancering, og det søgte jeg at give udtryk for i mit indlæg. På den baggrund er vi i stand til at støtte det af socialdemokratiet fremsatte dagsordensforslag.

Melchior (CD):

Må jeg takke minister Lise Østergaard for de par tal, hun oplyste her fra talerstolen, om, hvor stor en andel af nationalproduktet

[Melchior]

til henholdsvis u-landshjælp og militærudgifter der anvendes i henholdsvis USA og USSR, hvoraf jo altså fremgår, at i forhold til nationalproduktet anvender Sovjetunionen cirka en femtedel af USAs procent til u-landshjælp og til gengæld det dobbelte til rustning. Jeg formoder, at hr. Gert Petersen og ikke mindst hr. Kurt Hansen vil lægge mærke til disse tal, som siger meget, selv om jeg er enig med ministeren i, at de ikke siger alt. Jeg vil forsat være taknemlig for at få fremskaffet tal af samme art for 20–25 relevante lande, og eventuelt kan jeg opnå denne gunst direkte hos ministeren.

Så sagde ministeren, at jeg havde efterlyst nye ideer til nedrustningsinitiativer. Nej, det har jeg ikke. Jeg citerede blot, at ministeren havde udtalt, at vi ønsker, at hovedvægten bliver lagt på nedrustningsinitiativer, som har en realistisk chance for at blive ført ud i livet i relativt nær fremtid, og jeg sagde vistnok udtrykkeligt, at det var ingen kritik af ministerens redegørelse, når jeg ikke i hendes svar på forespørgslen i dag kunne finde sådanne nye ideer. Jeg er tværtimod enig i, at sådanne skal vi ikke lure efter, men kun støtte dem, der måtte komme frem relevant fra anden side.

Der ligger dog det i det, at jeg synes, ministeren måske har overspillet den værdi, dagens forespørgsel og debat har haft og vil få. Jeg tror desværre ikke, at der i morgen i dette land vil være mennesker, dårligt nok journalister, der vil have fået øget interesse for nedrustningsproblemerne eller øget forståelse af dem. Jeg synes ikke helt, der tilkommer forespørgerne en sådan kredit for at have rejst denne forespørgsel på nuværende tidspunkt. Det havde nok været meget mere meningsfyldt lige op til nedrustningskonferencen eller i den nye samling til efteråret, når vi har den ekstraordinære generalforsamling om nedrustning noget mere på afstand, da at rejse denne debat, og det var derfor, jeg i mit første indlæg luftede den mistanke, at det nok havde noget med kommunalvalget at gøre, at vi lige skulle ride den hest i dag. I øvrigt er jeg enig med hr. Lasse Budtz i, at der givetvis ikke er forskel på indstillingen til krig og fred, op- og nedrustning. Medens hr. Kurt Hansen formoder, at jeg og andre i mit parti er nogle vældig krigsglade herrer, så tror jeg ikke det samme om ham. Der er måske en forskel i tolerance og gensidig respekt

dér, som hr. Kurt Hansen måske vil overveje ved lejlighed.

Da jeg direkte blev spurgt af hr. Kurt Hansen om, hvad jeg havde ment med min harcelering over angrebene på neutronbomben, må jeg sige, at hr. Kurt Hansens fantasier om arbejdsløshedens forhold til eventuel benyttelse af atomvåben af den ene eller den anden art kan jeg slet ikke følge. Jeg må betegne dem med et udtryk, der er blevet brugt af flere her i dag, nemlig ordet »absurd«, og det gælder også hans fantasier om kapitalgoder af den ene og den anden art over for den totale katastrofe. Sådanne nogle spekulationer må jeg overlade til hr. Kurt Hansen selv. Det eneste, jeg har gjort, er, at jeg har harceleret over, at man opholder sig så meget ved, at netop én form for atomvåben ikke ødelægger veje, broer, fabrikker og huse – som om det var en fordel, at de også gjorde det! Det var det eneste. Jeg har ikke forsvaret disse våben. Jeg understregede statsministerens ord om, at netop denne våbentype ikke kan trækkes ud af hele problematikken på den måde, som to af de her idag foreslåede dagsordener gør det, og som så mange prøver på at gøre det i debatten.

Lad mig for en ordens skyld meddele, at vi naturligvis ikke kan støtte hverken den af kommunisterne eller den af SF foreslåede dagsorden. Havde VS fremsat én, havde vi nok heller kunnet støtte den. Jeg vil indrømme – og her må jeg holde med hr. Jørgen Junior – at vi hellere havde stemt imod disse to dagsordener end for den noget mere vattede, men dog godkendbare dagsorden, der er fremsat af hr. Lasse Budtz, nemlig af den grund, som jeg sluttede mit første indlæg med at nævne, at vi gerne vil være med til over for befolkningen at understrege den brede enighed om, at regeringen i disse spørgsmål fører en politik, som har stor opbakning i dette ting og i befolkningen.

Ib Nørlund (DKP):

Den afværgedagsorden, som hr. Lasse Budtz fremsatte, kan vi ikke stemme for, og det er egentlig bedrøveligt, at hr. Lasse Budtz tager sig på at fremsætte en dagsorden om bare at tage den beretning, vi har fået her i dag, til efterretning, for hr. Lasse Budtz var dog i sin første tale inde på i hvert fald en form for afstandtagen fra neutronbomber.

[Ib Nørlund]

Og det, der præger denne beretning, er jo, at det er lykkedes at afgive en beretning om afrustningsproblemer i øjeblikket uden at nævne hele det spørgsmål, som man i hvert fald må erkende står i centrum for en hel del menneskers betragtninger om situationen. Når man kan tage en sådan beretning til efterretning uden videre, tror jeg, hr. Lasse Budtz må sige noget mere om sankte Hans, men måske på en lidt anden måde.

Ministeren var her i anden omgang inde på noget om neutronbomben. Jeg må nok sige, at det var en voldsom påstand at hævde, at hvis f. eks. det danske parlament eller den danske regering tog afstand fra neutronbomben, ville det bremse nedrustningsforhandlingerne. Er det ikke snarere sådan, at hvis man kører videre med den neutronbembepolitik, kommer man til at bremse forhandlingerne ganske alvorligt? Det ville dog være sørgeligt, om det skulle begrænse nedrustningsforhandlingerne, at man prøvede på et punkt, hvor man er nået til at det står på, om skruen skal have en omgang mere eller mindre, at sige fra. Sagen er jo, at man både militært og politisk ved at give udtryk for vilje til en neutronbombeoprustning har skabt en kvalitativt ny situation, og det er den, man kan og må gribe ind over for.

Der har i pressen været nogle meddelelser også fra denne Amerikarejse, hvoraf det fremgik, at statsministeren skulle have udtalt betænkelighed ved spredningen af neutronbomber i Vesteuropa, altså ikke alene i Danmark. Jeg ved, at man skal være forsigtig med at fortolke, hvad der bliver sagt i Amerika, så derfor vil jeg gerne spørge om regeringens udlægning på det pågældende punkt.

Endelig med hensyn til det hollandske parlament synes jeg, at ministeren, som jo da er medlem af socialdemokratiet nu, forstår jeg, alligevel skulle tage i betragtning, at et flertal i det hollandske parlament til fordel for neutronbomben kun har kunnet skabes ved en samling til højre og imod det hollandske arbejderpartis kongresvedtagelser.

Hr. Honoré påkaldte i sin fremstilling af sin politik ophøjede magter på en måde, som jeg ærlig talt må sige virkede lidt blasfemisk på mig. Men det er åbenbart sådan, at de kristelige her i salen ikke er så kristelige som i Holland, for jeg hørte ikke en sådan betragtning fra hr. Honoré som i vedtagelsen fra den kristelige parlamentsfraktion i Hol-

land, at ikke ethvert middel er anvendeligt og antageligt i bevarelsen af magtbalancen – som motivering for afstandtagen fra neutronbomben. Hr. Honoré sagde bare, at denne snak om neutronbomben skulle aflede opmærksomheden, og at det var kommunistisk propaganda. Det er altså åbenbart nogle ejendommelige kommunistiske propagandister, der sidder i det kristeligt demokratiske partis parlamentsfraktion i Holland.

Ministeren gav et svar i forbindelse med den dagsorden, jeg har fremsat, eller jeg vil hellere sige nogle forklaringer, måske søforklaringer. Jeg synes oprigtig talt, at de var præget af en vis intellektuel afrustning, og det skulle ikke være nødvendigt her. Vi fik at vide, at denne planlægningsgruppe er sådan en studiekreds, hvor der ikke sker noget særligt. Der er nu sket noget tidligere gange. Vi har tidligere her i salen drøftet sagerne, når den studiekreds har holdt møde, da der var tale om erklæring af vilje til at anvende atomvåbnene først og sådan nogle ting. Hvis det sådan er på et forberedende stadium, er det så ikke meget passende at komme med nogle betænkeligheder og med et standpunkt rettet imod anvendelsen af neutronbomben i NATOs våbenarsenal? For kommer vi bagefter, når I skal til de forpligtende møder, som det hedder, så siger I jo: ja, nu er det for sent, nu er man blevet enig, det er NATO-disciplin osv. Der var jo netop en anledning. Nu ved man, hvilken pris regeringen sætter på at være vært og formand i internationale forsamlinger, nu er den vært for denne NATOs nukleare planlægningsgruppe. Skulle man så ikke benytte lejligheden til her endelig at få sunget ud i modstanden mod neutronbomben?

Der er nogle af ordførerne, der har været så glade for ministerens tal om forsvarsudgifternes andel. Jeg tror, man skulle tage at slå en lille smule nærmere efter, for disse procenttal – var det 10 eller 12 pct.? Det er også en vis margin; man giver sig dér, og det tyder på, at undersøgelserne ikke har været så nøjagtige – disse procenttal ligger over andelen i Sovjetunionens statsbudget, og nationalbudgettet er til syvende og sidst noget større end statsbudgettet.

Endelig har den nye gruppe, som slutter op bag at tage til efterretning her, fremskridtspartiet, stillet krav om, at der nu med 1½ års forsinkelse skulle fremsættes en pro-

[th Nørlund]

test mod de meget omtalte sovjetiske u-både. Jeg tør ikke insinuere, at de har noget med kommunevalget at gøre, men jeg har lagt mærke til, at der altid er sådan nogle u-både ved valg og den slags anliggender. Jeg synes nu også, det er et temmelig stift stykke, at netop de, som er gået imod at få betragtet både Østersøen og Norden som en atomfri zone, kommer og er forargede over, at så går det på en anden måde. Man måtte da virkelig selv slutte op om at finde løsninger ad den vej, og så kunne man have en eller anden begrundelse for at komme bagefter, men ikke med den baggrund, som man har her.

Niels Helveg Petersen (RV):

Jeg forsømte i mit første indlæg at sige til forespørgerne, at jeg er glad for, at de har stillet denne forespørgsel, og jeg har også forstået på socialdemokratiets ordfører, at der var tilfredshed med, at vi her havde en mulighed for at drøfte nedrustningsproblemerne.

Jeg vil gerne henstille til regeringen, at man tager under overvejelse i stedet for at få en diskussion på basis af, at der er et parti, der stiller en forespørgsel, selv med mellemrum, f. eks. engang til efteråret, når der er et overblik over nedrustningskonferencens forløb, at give en redegørelse til folketinget, på basis af hvilken man kan have en almindelig debat, der så i øvrigt ikke vil være præget af dagsordener og dermed måske kan blive en bedre debat. Den henstilling tror jeg vil være både i nedrustningsdiskussionens og vel sagtens også i regeringens interesse.

Ellers må jeg sige til ministeren, at jeg skam er en hund efter rationelle forklaringer også på det irrationelle, men ikke hvis det fører til, at man så, i hvert fald når det drejer sig om politiske anliggender, ligesom accepterer det, der er grundlæggende irrationelt.

Det, der er grundlaget for mine betragtninger, er ministerens redegørelse, som vi har haft lejlighed til at se og høre, og jeg vil gerne citere, hvad der står på side 3:

»Oprustning skyldes politiske spændinger og konflikter, og det er et grundlæggende udenrigspolitisk mål for alle stater at betrygge deres sikkerhed.«

Ja, læst så nøgen, som denne hovedsætning i indlægget står, der, kastes der herved et alt for pænt lys over oprustningskapløbet.

Oprustningen i denne tekst bliver jo til noget aldeles fornuftbetonet og rationelt og ikke til det absurde kapløb, som vi i virkeligheden nok er enige om at det er.

Dernæst får man ved at formulere sig på den måde netop ikke taget hensyn til en række andre faktorer bag oprustningen, herunder hele det problem, der hedder det militærindustrielle kompleks. Oprustning skyldes politiske spændinger og konflikter – og derefter næsten punktum. Det er den formulering, jeg finder er alt for, jeg var lige ved at sige primitiv og i hvert fald ikke dækkende for, hvad der er det reelle forløb af oprustningen, som i høj grad er præget af de konservative militære synspunkter, der gør sig gældende i især stormagternes ledelse, og også de stærke økonomiske interesser, der er knyttet til oprustningen.

Jeg stillede i mit første indlæg et spørgsmål til ministeren, som jeg ikke fik svar på. Jeg spurgte: er der, så vidt regeringen ved, fra Sveriges side eller fra andre nordiske landes side initiativer undervejs, som kommer til at spille en rolle under nedrustningskonferencen, og som man enten fra dansk side allerede nu kan se at man kan tilslutte sig, eller som man muligvis kan se indebærer en konfliktmulighed? Jeg synes, det ville have betydelig interesse at få at vide her forud for konferencens start, om der er grund til at tro, at vi sammen med de øvrige nordiske lande kan spille en aktiv rolle, eller om vi må komme til at opleve, at andre nordiske lande spiller en mere aktiv rolle end den danske regering.

Om dagsordenerne vil jeg sige, at det for os er væsentligt i diskussionen, at vi får udtalt, at man fra dansk side selvfølgelig skal vende sig imod produktion af nye masseødelæggelsesvåben, herunder neutronbomben. Vi mener, det er væsentligt også for den danske holdning under konferencen, at dette fik lejlighed til at komme til udtryk ved en afstemning. Det forstår jeg der ikke bliver mulighed for, og det beklager jeg.

Hvordan det skulle kunne ødelægge mulighederne for at nå resultater, at folketinget vedtog en sådan udtalelse, har jeg ærlig talt meget svært ved at se, for ikke at sige, at jeg umuligt kan tro, det kan være rigtigt, at det skulle ødelægge nogen muligheder for at nå nedrustningsresultater, at der fra dansk side var en så klar stillingtagen på forhånd.

[Niels Hølvæg Petersen]

Om den socialdemokratiske dagsorden vil jeg sige, at det er fremgået af, hvad jeg har sagt både i denne omgang og i første omgang, at der i konklusionerne i ministerens tale intet er, som vi er imod. Det er teksten i begrundelserne, vi finder for slap, og som vi har gjort indvendinger imod. Vi havde også nok ønsket, at man på det punkt i konklusionerne, der vedrører masseødelæggelsesmidlerne, var gået videre, men vi kan som sagt ikke pege på forkerte ting i konklusionerne, og derfor vil også vi stemme for den socialdemokratiske dagsorden.

Honoré (KrF):

Af det, jeg tidligere har sagt, må det fremgå, at kristeligt folkeparti ikke kan stemme for hverken den af SF eller den af DKP foreslåede dagsorden. Dette indebærer, som jeg også sagde, ikke, at kristeligt folkeparti endnu er overbevist om, at der er den store fordel ved at indføre neutronbomben. Vi mener dog ikke, at neutronbomben kan isoleres totalt fra andre former for kernevåben og gøres til genstand for en kvalitativt helt forskellig etisk vurdering.

Hvad angår det af hr. Lasse Budtz for socialdemokratiet fremsatte dagsordensforslag, skal jeg sige, at vi opfatter ministerens redogørelse som et udtryk for den nedrustningspolitik, som skiftende danske regeringer har ført, som videreføres af den nuværende socialdemokratiske regering, og som skal udtrykke en bred dansk politisk enighed om disse spørgsmål. Vi vil stemme for denne dagsorden.

Jeg føler trang til at fremhæve en enkelt side af hr. Melchior's indlæg, hans understregning af de konventionelle styrkers betydning og af de territoriale forhold. Den militære ligevægt, vi bør tilstræbe, må være en ligevægt også på konventionelle styrker, og jo mere vi fjerner os fra en ligevægt på konventionelle styrker, jo mere kommer vi til at basere ligevægten på kernevåben. Dette øger risikoen for atomkrig i Europa, fordi atomvåben vil blive indsat på et tidligere tidspunkt i en eventuel militær konflikt.

Hr. Gert Petersen beskæftigede sig meget med kernevåben. Derimod fik vi, så vidt jeg forstod, ikke fra hr. Gert Petersen nogen analyse af nedrustningsproblematikken for Europas vedkommende. Vi fik nogle globale

betragtninger, men ikke noget konkret for Europas sikkerheds- og nedrustningsproblematik, bl. a. ikke en analyse af årsagerne til de mislykkede MBFR-forhandlinger.

SFs nu atter gentagne forslag om ensidig dansk nedrustning er således baseret på fraværet af en analyse af den europæiske sikkerhedspolitiske situation. Derfor må jeg gøre hr. Gert Petersen opmærksom på, at Danmark fortsat ligger i Europa og ikke på månen, ej heller i et socialistisk Atlantis.

Hr. Gert Petersen afviste at nære interesse for Østersøens militære situation. Det, som lå lige uden for Danmarks grænser, den europæiske verden uden for vores vinduer, verden her og nu vil SF se bort fra, og det afslører for mig at se, at SF fortsat er partiet uden nogen Europapolitik.

De tre venstrefløjspartier kan ikke komme uden om det store politiske problem, at marxisme eller socialisme ikke har vist sig i stand til at løse nedrustningsproblemerne. Alle angreb på USA og NATO og på indenrigspolitiske forhold i kapitalistiske lande kan ikke bortforklare, at Sovjet og Kina op-ruster imod hinanden og holder store troppestyrker stående over for hinanden. De kan ikke bortforklare, at Vietnam og Cambodja fører krig, at Etiopien og Somalia gør det samme. Når marxistisk-socialistisk funderede samfund og stater ikke engang kan holde fred med andre socialistiske stater, men op-ruster imod hinanden og ligger i krig med hinanden, for nogles vedkommende i hvert fald, så har marxismen for mig at se spillet fallit som nedrustnings- og fredsfaktor. Tværtimod er der meget, der tyder på, at marxisme som udenrigspolitisk filosofi er en væsentlig kilde til fortsat oprustning.

Ib Christensen (DR):

Hr. Jørgen Junior og hr. Melchior har begge beklaget, at det gennem en afværge-dagsorden forhindres, at de to dagsordensforslag, som henholdsvis SF og DKP har stillet, kommer til afstemning. Det glæder mig, at de har den opfattelse, selv om jeg vil tilføje, at det overrasker mig lidt, at hr. Melchior har den opfattelse, for, så vidt jeg har fornemmet i salen, fremsættes dette afværge-dagsordensforslag med indforståelse fra centrum-demokraterne. Men det glæder mig da, at centrum-demokraterne nu mener, at

[lb Christensen]

det måske ikke var en så fremragende idé at forhindre, at disse to dagsordensforslag kom til afstemning.

Der er én ting, som gør, at jeg synes, både regeringspartiet og andre her i salen med stor sandsynlighed kunne acceptere, at SFs dagsordensforslag kom til afstemning, og som måske endda kunne få dem til at overveje at stemme for det, nemlig det forhold, at ikke alene USA, men nu også Sovjet efter de seneste forlydender overvejer at gennemføre eller gennemfører fremstilling af neutronbomben – altså skulle den politiske balance sådan set være i orden efter de seneste sovjetiske tilkendegivelser. Så meget mere beklageligt er det, at man fra regeringspartiets side m. fl. ikke vil have en tilkendegivelse fra folketinget om denne vigtige sag.

De ting, som jeg her har nævnt, er baggrunden for, at retsforbundets folketingsgruppe vil afstå fra at stemme. Vi er meget enige med ministeren i det, der står i hendes redegørelse, men som jeg sagde i min ordførertale, savner vi nogle væsentlige ting. Vi savner de bredere sammenhænge omkring nedrustningsproblemerne med de konflikt-skabende og oprustningsfremkaldende faktorer, og det problem, som ministeren selv gør opmærksom på, men derpå ikke behandler, savner vi altså i regeringens redegørelse. Disse ting er baggrunden for, at retsforbundets folketingsgruppe vil afstå fra at stemme.

Kurt Hansen (VS):

Hr. Lasse Budtz påstod, at VS klart sagde, at vi hellere ville afruste i dag end i morgen, hvilket skulle kunne medføre en række konsekvenser i retning af troppeforskydninger op gennem Danmark o.lign. Dertil vil jeg sige, at vores holdning helt klart er den, at vi skal afruste så hurtigt som overhovedet muligt, men som jeg også nævnte i mit indlæg, mener jeg ikke, der er nogen som helst realistisk grund til at tro, at man skulle kunne gennemføre en afrustning hverken i løbet af eftermiddagen i dag eller formiddagen i morgen. Jeg mener, at en afrustning hænger sammen med en langsigtet politisk kamp, som føres rundt omkring i de forskellige kapitalistiske lande, og det ville undre mig noget, hvis Danmark kom ind som en flot nr. 1 i disse afrustningsbestræbelser. Jeg mener som sagt, det er en langvarig kamp, hvor det er

de brede folkelige organisationer, arbejderklassen og fagbevægelsen, der har en afgørende del i, hvorvidt det vil lykkes at gennemføre en effektiv afmilitarisering og afrustning.

Hr. Melchior forsøgte nærmest at skyde mig i skoene, at jeg skulle være intolerant og i hvert fald ikke være indforstået med gensidig tolerance. Dertil må jeg sige, at jeg bestemt ikke er intolerant og bestemt forfægter en vis form for gensidig tolerance, men dette er ikke et spørgsmål om, hvad man mener moralsk eller menneskeligt, det er et spørgsmål om, hvordan militarismen reelt har udviklet sig. Jeg synes, at den sang, som vi fik sunget af hr. Melchior om, at det var helt fint, at infrastrukturen, de materielle værdier, ikke blev ødelagt, skal have den kommentar med på vejen, som jeg gav den i mit første indlæg, nemlig om ikke CD, når man kunne gå så vidt, som hr. Melchior gjorde dér, også ville begynde at inddrage disse våben i kampen imod arbejdsløsheden. Dér gav jeg blot en beskrivelse af, hvilke våbentyper der ville være nødvendige, hvis man skulle have alle elementer i årsagen til arbejdsløsheden trukket ganske klart frem, således at man havde en reel mulighed for at bekæmpe den. Dér nytter det ikke, at man udrydder alle de arbejdsløse, man skal også have udryddet den lavproduktive del af kapitalapparatet, og det kan man som nævnt bedst gøre, hvis man får nogle af disse stifinderraketter med mange hoveder, som kan finde frem til, hvor de arbejdsløshedsskabende faktorer reelt ligger, og hvilken del af kapitalapparatet vi reelt skal have destrueret definitivt, førend vi kan begynde at bygge en økonomisk politik op, som ikke skaber arbejdsløshed. Det var såmænd, hvad jeg var inde på.

Så vil jeg sluttelig stille ministeren et spørgsmål. Det hænger sammen med det citat, jeg var inde på i første omgang, hvor de amerikanske værnschefer i deres analyse i december 1977 havde udtalt:

»Inden for taktiske kernevåbensystemer har NATO stadig et forspring på trods af den nye trussel imod Europa fra det sovjetiske SS-20 mellemdistancemissil og fra Backfire bombeflyet og fra Fencer og Flogger jagerbomberne.«

Er ministeren enig i dette citat, som stammer fra de amerikanske værnschefer? Eller er ministeren og den danske regering enig i

[Kurt Hansen]

den holdning, som bla. a. præsident Carter har udtrykt, og som den britiske premierminister Callaghan har udtrykt på det seneste, nemlig at den nye russiske raket i realiteten er en større trussel imod magtbalancen end neutronbomben. For mig at se bliver det faktisk dementeret klokkeklart af de amerikanske værnschefer allerede tilbage i december 1977. Jeg mener, der er inddraget nogle taktiske spilfægtier i disse udtalelser af præsident Carter og af den britiske premierminister Callaghan. Jeg vil bede ministeren oplyse regeringens syn på disse ting.

Minister Lise Østergaard:

Der er blevet stillet nogle konkrete spørgsmål til mig, som jeg skal afslutte debatten med at besvare. Det første spørgsmål er fra hr. Gert Petersen, der beder mig om enten at dokumentere eller tage afstand fra følgende passus i min redegørelse: »Tidligere rådede USA over en betydelig overvægt med hensyn til atomvåben, men der er nu tilnærmelsesvis lighed mellem de to supermagter på dette område.«

Hr. Gert Petersen anfører videre nogle tal i publikationen »The Military Balance« for 1977-78, som skal sandsynliggøre en overvægt på USAs side, idet hr. Gert Petersen citerer fra s. 79 i redegørelsen og anfører, at man dér kan læse, at USA besidder flere sprænghoveder end Sovjetunionen.

Til det vil jeg gerne sige: man kan have umådelig megen fornøjelse af at pille tal ud af sammenhængende statistiske redegørelser og smide dem i hovedet på hinanden, men det giver dog sjældent større afklaring og aldrig særlig visdom.

Et udmærket ord taler om, at der er mange slags løgn: der er den helt almindelige løgn, og der er den forbandede løgn, og så er der endelig statistik. Og den sidste kan måske være værre end de andre.

I redegørelsen s. 5 og måske også s. 8 ville hr. Gert Petersen have kunnet finde nogle tal, som helt indlysende skal holdes sammen med de tal, der citeres fra s. 79. Af s. 5 fremgår det, at USA råder over i alt 656 stk. ubådsbaserede raketter og over 1.054 stk. landbaserede interkontinentale raketter. Over for dette råder Sovjetunionen over 909 ubådsbaserede raketter og over 1.477 landbaserede interkontinentale raketter. Hvortil

kommer, at Sovjetunionen råder over 620 mellemdistanceraketter, en rakettype, som USA overhovedet ikke besidder.

Dette er endnu et eksempel på det, der har været min hovedholdning i diskussionen med hr. Gert Petersen, nemlig at disse spørgsmål må forstås og vurderes i en sammenhæng. Jeg står ved den vurdering, som taler om en tilnærmelsesvis lighed mellem de to supermagter, på baggrund af en sammenfattende vurdering af de statistiske oplysninger, som er til rådighed.

Til hr. Jørgen Juniors spørgsmål om, hvorvidt den danske regering agter at protestere over for Sovjetunionen, fordi 6 sovjetiske Gulf II u-både er til stede i Østersøen, kan jeg svare, at dette ikke er en ny kendsgerning, som på nogen måde kommer bag på regeringen. Det er et forhold, man har været vidende om i det sidste halvandet år, og der er rettet protest over dette forhold adskillige gange. Såvel statsministeren som udenrigsministeren har under officielle samtaler med sovjetiske, polske og østtyske regeringsmedlemmer gjort rede for, at den militære aktivitet i Østersøen gør et meget negativt indtryk i den danske offentlighed, og det er ganske klart for regeringen en faktor, som indgår med betydelig vægt i den samlede vurdering af forholdene i Østersøområdet, som vi fra dansk side må basere os på, når vi fører samtaler med repræsentanter for Warszawa-pagtens Østersømedlemmer.

Det forhold, at den svenske regering netop har fundet dette tidspunkt egnet til en protest, foranlediger ikke den danske regering til at foretage sig noget netop i disse dage.

Til hr. Ib Nørlund kan jeg sige, at statsministerens udtalelser i USA om den danske atompolitik ord til andet er og har været som af mig citeret i redegørelsen.

Hr. Niels Helveg Petersens forslag om, at vi skal tage initiativ til mere oplysning på nedrustningsområdet, vil jeg gerne realisere, så langt det er muligt.

Det er rigtigt, at jeg har glemt at svare på spørgsmålet i første omgang om Sveriges aktiviteter i forbindelse med FN-samlingen. Til det kan jeg sige, at vi er i et meget nært samarbejde med både Norge og Sverige. Vi går sammen med Norge og Sverige om det nordiske forslag, og vi er ikke i dag vidende om, hvorvidt Norge eller Sverige herudover vil stille yderligere forslag. Det er endnu ikke

[Minister Lise Østergaard]

fremme, men da der er et nordisk udenrigsministermøde i næste uge, er det jo tænkeligt, hvis der er den slags planer, at det vil komme frem dér.

Endelig til slut vil jeg sige til hr. Kurt Hansen, at jeg finder hans spørgsmål meningsløst, med henvisning til samme tankegang, som jeg har gjort gældende over for hr. Gert Petersen. Vi kan ikke tage to isolerede våbentyper, SS-20 og neutronbomben, og afgøre, hvilken der er den forfærdeligste. De er begge forfærdelige, og forholdet er, som jeg har gentaget mange gange i debatten, at alene en samlet vurdering af de to supermagters rustningsniveau kan give os oplysning om, hvor der vil være risiko for en forskydning i magtbalancen.

Gert Petersen (SF):

Det anede mig, at ministeren ville svare, som hun gjorde. Jeg synes, det er højest beklageligt, for den argumentation, ministeren anvender, når hun skal begrunde, at der nu er næsten lighed mellem Sovjetunionen og USA, når det drejer sig om de strategiske våben, er nøjagtig den samme argumentation, som modstanderne af SALT i USAs kongres bruger. Sagen er nemlig den, at både ministeren og modstanderne af SALT-aftalerne ser bort fra, at de enkelte raketter – især i USA, for de ligger forrest på det punkt – er udstyret med et større antal sprængladninger, og at hver enkelt sprængladning er individuelt styrbar. Det er det, der kaldes MIRV – undskyld teknikken, men dette er altså problemer, som vedrører alle. Hver enkelt sprængladning er individuelt styrbar, og det vil sige, at man med et forholdsvis beskedent antal raketter råder over en slagkraft med henblik på et langt større antal mål end modparten, som måske har lige så mange raketter, men ikke har det store antal individuelt styrbare sprænghoveder til hver enkelt raket. Men bevar mig vel, i USA anvender modstanderne af SALT-aftalen de tal, som ministeren er kommet med, som bevis på, at De Forenede Stater er blevet snydt og bedraget og aldrig burde have indgået den aftale.

I forvejen havde vi ikke kunnet stemme for at tage ministerens redegørelse til efterretning. Der er mange rigtige ting i den, der er også mange almindeligheder, men den siger ikke det, som fremfor alt er nødvendigt,

nemlig at man må vende sig imod det nye masseødelæggelsesvåben. Efter at ministeren nu har givet den fortolkning af sine ord i redegørelsen, hvorved ministeren placerer sig side om side med modstanderne af SALT i den amerikanske kongres, må vi naturligvis stemme imod det af hr. Lasse Budtz fremsatte dagsordensforslag.

Hermed sluttede forhandlingen.

Afstemning

Forslag om motiveret dagsorden af *Lasse Budtz* (S) (se foran)
vedtoges med 128 stemmer mod 17; 5 stemte hverken for eller imod.

Hermed var følgende forslag bortfaldet:

Forslag om motiveret dagsorden af *Gert Petersen* (SF) (se foran).

Forslag om motiveret dagsorden af *Ib Nørlund* (DKP) (se foran).

Hermed sluttede forespørgslen.

Meddelelser fra formanden:

Første næstformand (Grete Hækkerup):

Der er ikke mere på dagsordenen.

Medlem af folketinget Jørgen Jensen (DKP) har meddelt mig, at han ønsker til arbejdsministeren at stille følgende:

Forespørgsel.

»Hvad kan ministeren oplyse om regeringens planer for at lette de arbejdsløses situation?«

(Forespørgsel nr. XIX).

Der er foretaget ændringer i følgende udvalg:

Markedsudvalget (2/3 78):

Udtræder: Koføed

Nyt medlem: Christophersen

Folketingets næste møde afholdes i morgen, fredag den 3. marts, kl. 11.00.

Angående dagsordenen henviste første næstformand til den i salen opslåede dagsorden.

[Første næstformænd]

Mødet hævet kl. 15.40
